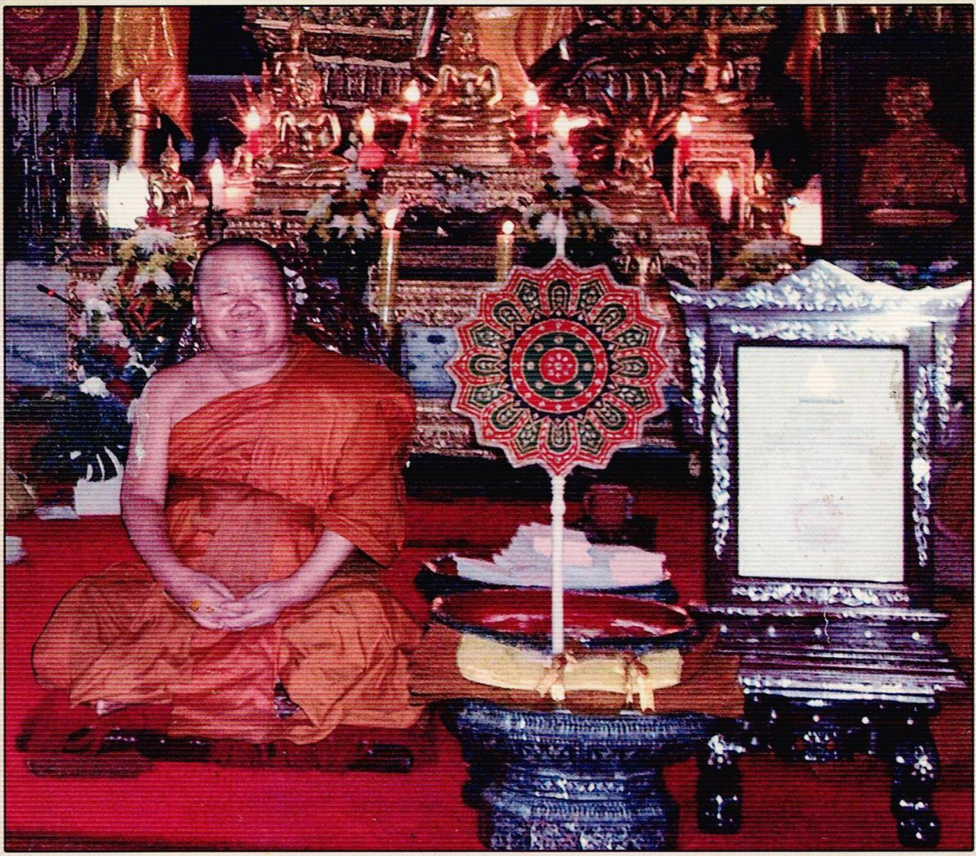
รวมเรื่อง

"เมืองชล" ๒

-ชลบุรีในอดีต-



ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูโอภาสพรหมคุณ แสง สุทฺโต

อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ เจ้าคณะตำบลบางปลาสร้อย

ณ เมรุวัดใหม่พระยาทำ ชลบุรี

รวมเรื่อง "เมืองชล" ๒ ชลบุรีในอดีต



พระครูโอภาสพรหมคุณ แสง สุทตฺโต

อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ เจ้าคณะตำบลบางปลาสร้อย ชลบุรี

“พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา”

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

























































ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ



ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนธรรมในเขตอำเภอเมืองชลบุรีเท่านั้น แม้ในชนบทยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีก็เคยได้นำคณะกรรมการออกไปเยี่ยมเยียนวัดวาอารามและโรงเรียนต่างๆ มาแล้วในอดีต ซึ่งระยะนั้นอยู่ในราวปี พ.ศ.๒๕๑๑ เรียกโครงการนั้นว่า **"สู่ชนบท"**

ในการออกไปเผยแผ่ศาสนธรรมในชนบท ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีก็ได้นำเอาสิ่งของ อุปกรณ์การศึกษาไปถวายแก่พระภิกษุที่ขาดแคลน เอาสมุดดินสอ อุปกรณ์การกีฬาไปแจกตามโรงเรียน และนักเรียนที่ขาดแคลน พร้อมกับนำศาสนธรรมคำสอนออกไปเผยแผ่ทุกครั้งไป





ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนธรรม นำคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาออกไปสู่ชนบทในครั้งนั้นคือ ท่านพระปลัดแสง (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) ทุกครั้งไป ท่านเป็นพระที่ทรงความรู้ในการเผยแผ่ธรรมมาก ทรงความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ข้อธรรมและความรู้รอบตัวเป็นอย่างดี ทุกครั้งที่ท่านทำหน้าที่เป็นผู้กล่าวธรรม ผู้ฟังจะตั้งใจฟัง ฟังอย่างเรียบร้อย ท่านมีลีลาในการพูด ทำให้ผู้ฟังไม่ง่วงเหงาหาวนอน รู้สึกสนุกสนานและได้รับความรู้ไปด้วยทุกครั้ง

ท่านเป็นพระที่มีศีลาจารวัตร มีความสงบเสงี่ยม มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ฉันง่ายเพราะยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีไปเยี่ยมเยียนที่ใดก็ไม่รบกวนบุคคลที่เราจะไปเยี่ยม นำอาหาร (ข้าวห่อ) น้ำ สัมภาระอันจำเป็นติดไปด้วยทุกครั้ง ถึงเวลาอาหารกลางวันตรงไหน ไม่ว่าจะเป็นศาลาริมทาง หรือวัดวาอารามที่ผ่านไปก็เข้าไปอาศัยพักถวายภัตตาหารเพลและรับประทานอาหาร ท่านก็ดีแสนดี ไม่เคยแสดงความเหนื่อยหน่าย ดูออกจะมีความสุขกับการที่ได้ออกมาสู่ชนบทเสียด้วยซ้ำไป

เมื่อพระปลัดแสงได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็น พระครูโอภาสพรหมคุณแล้ว ท่านก็ยังสงบเสงี่ยม เคยเป็นอยู่อย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น เมื่อถึงคราวเทศกาลปีใหม่ของยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ทางสมาคมก็นิมนต์ท่านมาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้แก่พุทธศาสนิกชนรอบบริเวณเมืองชลบุรีในช่วงเช้าและบ่าย ของวันที่ ๑ มกราคม ท่านก็ยินดีมาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้แก่ประชาชนอย่างเต็มอกเต็มใจ



ในเทศกาลเข้าพรรษา ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาตลอดไตรมาส ท่านพระครูฯ ก็รับหน้าที่ในการแสดงพระธรรมเทศนาให้ทุกครั้ง ยิ่งระยะหลังทางสมาคมตั้งโรงเรียนยุวพุทธ มีการแสดงธรรมให้นักเรียนได้ฟังหลังจากจบการสอนภาคกลางคืนแล้ว การแสดงธรรมของท่านเป็นที่ประทับใจของ นายอธึก สวัสดีมงคล อดีตนายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี แม้นักเรียนเองก็เข้าใจข้อธรรมนั้นๆ เพราะยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีจะมีการทดสอบผู้ฟังคือนักเรียนของโรงเรียนยุวพุทธทุกครั้ง ด้วยการนำเอาข้อธรรมของท่านพระครูมาออกเป็นข้อสอบในวันอาทิตย์ ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่จะตอบได้ถูกต้องเสมอ

ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ร่วมกับมูลนิธิพระพุทธสิหิงค์ชลบุรี จะประกอบพิธีเวียนเทียน ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีก็จะอาราธนาพระครูโอภาสพรหมคุณ แสดงธรรมกถา กล่าวถึงความเป็นมาของวันสำคัญนั้นๆ พร้อมทั้งแสดงธรรมควบคู่ไปกับความสำคัญของวันนั้นๆ ทำให้ผู้ที่มาฟังได้รับประโยชน์ทั้งสองทาง คือ ได้ฟังธรรมและเวียนเทียนบูชาองค์พระพุทธสิหิงค์ชลบุรีด้วย

ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี มีความเจริญด้วยการดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคมและกรอบงานที่คุณอธึก สวัสดีมงคล ได้วางไว้มาตราบเท่าทุกวันนี้ จะต้องกล่าวว่าท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ ท่านเป็นผู้ที่มีส่วนใน



การเสริมสร้างกิจกรรม การงานของสมาคมให้เจริญก้าวหน้าด้วยท่านหนึ่ง ยากที่คณะกรรมการ และสมาชิกจะปฏิเสธเสียมิได้ แต่กลับเป็นพระคุณแก่คณะกรรมการอย่างล้นพ้น

สมแล้วที่สมณศักดิ์ของท่านคือ **พระครูโอภาสพรหมคุณ** พระผู้ทรงคุณงามความดีด้วยแสงแห่งธรรมของพระพรหม พระผู้ให้แต่ความเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขาแก่ปวงชน

ในวาระที่ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณได้มาจากพวกเราไป ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรีตระหนักถึงพระคุณของท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ ที่มีอุปการะต่อสมาคมเสมอมาด้วยดี จึงได้ร่วมกับคณะศิษยานุศิษย์ของวัดใหม่พระยาทำ จัดพิมพ์หนังสือรวมเรื่องเมืองชล ๒ ชลบุรีในอดีต เป็นธรรมบรรณาการที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพขึ้น เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีด้วยศรัทธา ด้วยความเคารพนับถือ และเกียรติคุณของท่านที่ได้กระทำมา

ธีรชัย ทองธรรมชาติ

นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์

หลวงพ่อแสง



ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ นามเดิม แสง ศรีณรงค์ เกิดเมื่อวันอังคาร แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นบุตรของ นายชุ้น นางไทย ศรีณรงค์ เดิมอยู่บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ที่ ๗ ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

เมื่อครบอายุ ๒๐ ปี ท่านได้อุปสมบทเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๕ ณ วัดแก้วศิลาราม ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยมีพระครูนิวาตวรคุณ วัดหัวถนน ตำบลหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

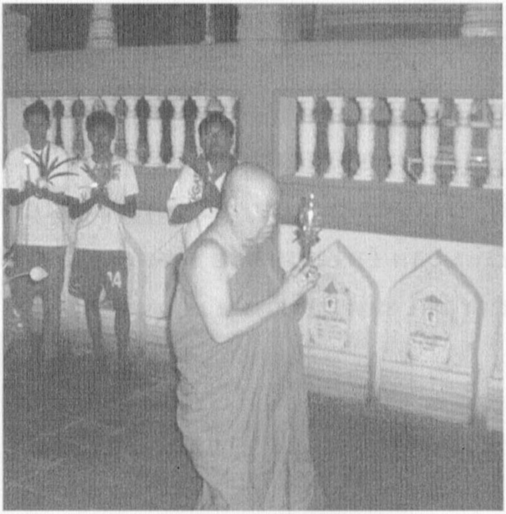
เชื่อหรือไม่ว่า คนทุกคนที่เข้ามาอยู่ใต้ร่มกาสาวพัสตร์แล้ว ไม่มีใครหรือ



คนไหนที่คิดจะบวชไปจนตาย แม้แต่ท่านพระครูเองก็คิดบวชเพียงสองพรรษาเท่านั้น ท่านเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อบวชใหม่ ๆ เพื่อน ๆ ทั้งชายและหญิงที่ทำไร่ทำนามาด้วยกัน บางคนถึงกับพูดดูถูกท่านว่า **น้ำหน้าอย่างท่านพรรษาเดียวให้รอดเถอะ** ที่เขาพูดเช่นนั้นก็เพราะเขาเห็นว่าท่านเป็นคนร่าเริงแจ่มใส ชอบร้องรำทำเพลงเป็นนิสัย แต่ท่านก็เฉยเสีย ไม่พูดโต้ตอบอะไร ครั้นท่านบวชแล้วก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางโลกและทางธรรม

สมัยนั้น ใครที่ไม่ได้เล่าเรียนมาก่อนก็มักจะมาเรียนเอาเมื่อโตแล้ว ท่านเองก็เช่นเดียวกัน เมื่อบวชแล้วก็ขยันขันแข็งในการศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกทางธรรม ท่านสอบเทียบความรู้ ป.๗ ได้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๘ ทางด้านปริยัติธรรม ท่านเล่าว่า สมัยนั้นคนที่บวชมักจะไม่ค่อยตั้งใจศึกษา เพราะคิดกันว่าเรียนเอาไปทำไม ทำไร่ไถนาอะไรก็ไม่ได้ พระบวชใหม่รุ่นท่านมีอยู่ ๑๐ รูป แต่ไม่มีใครเรียน เรียนกันแค่สองรูป คือท่านกับเพื่อนพระอีกรูปหนึ่ง ท่านกับเพื่อนสองรูปแข่งกันท่องนวโกวาท อันเป็นหนังสือหลักของการศึกษาด้านปริยัติธรรมระดับนักธรรมตรี ท่านกับเพื่อนแข่งกันตอบปัญหาว่าใครจะได้คะแนนมากกว่ากัน แข่งกันทำวัตรเช้า–เย็น ก่อนจำวัด ตอนเช้ามืดครองผ้าจีวรครองทั้งพรรษา นอกนั้นจำวัดกันหมด ออกพรรษาแล้วไม่นานก็ไปสอบธรรมสนามหลวง เมื่อประกาศผลสอบออกมาปรากฏว่าท่านสอบนักธรรมตรีได้

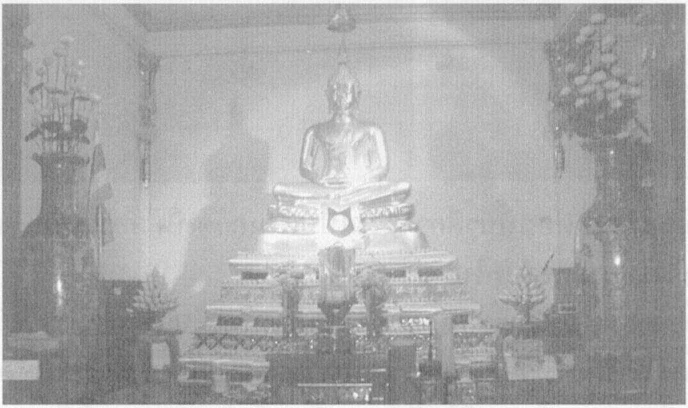




แต่เพื่อนสอบตก ตอนนั้นรู้สึกว่าท่านเป็นศรีแก่วัดเป็นอย่างมาก เพื่อนพระของท่านจึงได้ลาสิกขาบทไป

ท่านเล่าต่อไปอีกว่า การสอบไล่ได้ครั้งนั้นเป็นแรงบันดาลใจ ทำให้ท่านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา ประกอบกับความเงียบสงัดของสถานที่เพราะเป็นท้องนา ไฟฟ้าก็ไม่มี ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด พระก็มีน้อยเพียงสามรูปเท่านั้นเอง ท่านใช้หนังสือเป็นเพื่อนด้วยการท่องพระปาฏิโมกข์ ท่องไปได้ครึ่งบั้น คือตั้งแต่นิทานุเทสถึงปัตตวรรค ข้อที่ ๑๐ หยุดพักผ่อนประมาณ ๑ อาทิตย์ แล้วมาท่องต่อจนจบเล่ม ใครบอกว่าปาฏิโมกข์ท่องยาก ท่านบอกว่าไม่จริง ต้องขึ้นครู ตั้งขันธ์ห้าก็ไม่จริงอีกนั่นแหละ ท่านบอกว่าคนที่ท่องปาฏิโมกข์ได้ต้องประกอบด้วยอิทธิบาทสี่ จึงจะสำเร็จ ต่อจากนั้นท่านก็เตรียมตัวเรียนนักธรรมโท ระยะนั้นครูของท่านที่เคยสอนหนังสือสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กขึ้นมาคุยกับท่าน ถามถึงการเรียนพร้อมทั้งแนะนำให้ท่านเลิกคิดถึงเรื่องทำไร่ทำนา เพราะอาชีพอย่างนี้ทำเมื่อไรก็ได้ มันใช้แรงกาย โอกาสมีแล้วให้เข้าไปศึกษาต่อในเมือง หาสำนักเรียนที่ดี ๆ ท่านก็รับฟังไว้ ตั้งใจเรียนนักธรรมโทด้วยตนเอง ทั้งเรียนทั้งสอนนักธรรมตรีแก่พระบวชใหม่ ทั้งสวดปาฏิโมกข์ถึงสองวัด รู้สึกเหนื่อยพอสมควร แต่กำลังยังดีพอสู้ได้ พรรษาที่สองสอบนักธรรมโทได้

คุณครูคนเก่าก็ขึ้นมาคุยและแนะนำว่าโอกาสมีแล้ว ท่านจึงได้ตัดสินใจย้ายวัด ตอนแรกติดต่อที่วัดโสธรฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะมีพระทางบ้านไปบวชเรียนที่นั่น และเป็นสำนักเรียนใหญ่ ทางวัดโสธรฯ ก็รับ แต่บังเอิญลูกชายโยมอาของท่านมาบวชเรียนอยู่ที่วัดใหม่พระยาทำนี้ ชวนให้มาเมืองชลดีกว่าจะได้ติดต่อที่อยู่ให้ ปรากฏว่าได้อยู่กับหลวงพ่อ คือ **ท่านพระครูพิสิฏฐ์พรหมยาน (อาจารย์พงษ์) อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ** ก็เลยได้ย้ายมาอยู่วัดใหม่พระยาทำนี้





ในระหว่างที่จำพรรษาที่วัดใหม่พระยาทำ ท่านก็ยังศึกษาทางด้านปริยัติธรรมต่อไปจนสอบได้นักธรรมเอกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐ อีก ถึงกระนั้นด้วยความเป็นผู้ฝักใฝ่ในการศึกษาท่านก็ยังไม่เลิกละที่จะเลื่อนวิทยฐานะการศึกษาด้านทางโลก ท่านก็ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จนสามารถสอบเทียบความรู้มัธยม









ศึกษาปีที่ ๓ ได้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๓ และสอบได้ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พ.กศ.) ได้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ และยังศึกษาด้วยตนเองต่อไปจนสอบได้ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) ได้อีกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๙ นับว่าท่านเป็นพระครูผู้ใฝ่รู้ในทางการศึกษาอย่างแท้จริง สมแล้วที่ท่านชื่อว่า แสง เสียจริง ๆ คือ ส่องสว่างให้แก่สิ่งรอบด้าน และแก่ตนเองอย่างแท้จริง

ท่านมาอยู่ที่วัดใหม่พระยาทำถึง ๑๐ ปี หลังจากสอบวิชาครู พ.กศ. ดังกล่าวได้แล้ว เพื่อน ๆ ก็มาชวนให้สึกเพื่อสอบบรรจุครู ใจท่านตอนนั้นยังไม่อยากสึกอยากจะเรียนต่อสอบ พ.ม. ให้ได้เสียก่อน จึงจะคิดลาสิกขาบท ครั้นสองปีต่อมาท่านก็สอบได้จริง ๆ ก็คิดจะสึกดังที่ตั้งใจไว้ จึงไปหาฤกษ์สึกจากหมอดู หมอทายว่าสึกไปก็ดีมีงานทำ ถ้าบวชอยู่ต่อไปก็จะได้ตำแหน่ง ท่านไม่สู้เชื่อหมอดูนักเพราะตอนนั้นใจมันคิดจะสึกแล้ว

ท่านเล่าต่อไปอีกว่า มันคงเป็นกรรมบันดาล เมื่อกลับมาจากหมอดูจะขึ้นกุฏี เด็กนักเรียนที่เคยมาคุยเล่นที่กุฏีทุกวันร้องทักว่า

“หลวงพี่ตาถั่ว”

ท่านตกใจมากเอากระจกมาดูตาถั่วจริง ๆ เหมือนเด็กพูด จึงรีบไปหาหมอที่โรงพยาบาลชลบุรี ขณะนั้นนายแพทย์เมธ หลินวงษ์ พึ่งย้ายมาประจำที่โรงพยาบาลใหม่ ๆ หมอเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านจักษุแพทย์ ได้ทำการผ่าตัดต่อกระจกให้ นอนอยู่ที่โรงพยาบาลหนึ่งอาทิตย์ หมอจึงอนุญาตให้กลับวัดได้ มานอนพักอยู่ที่วัดอีกประมาณหนึ่งอาทิตย์ ตาจึงหายเป็นปกติ

ช่วงระยะนั้น พระครูพิสิฏฐ์พรหมยาน เจ้าอาวาสได้มรณภาพด้วยโรคหัวใจวาย ญาติโยมได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลถึงเจ็ดวัน กลางคืน ๆ หนึ่งหลังจากสวดพระอภิธรรมจบแล้ว ทางเจ้าคณะอำเภอกับเจ้าคณะตำบลได้ปรึกษาหารือถึงตัวผู้รักษาการเจ้าอาวาสกับไวยาวัจกรวัด พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกาของวัด ตอนนั้นท่านนั่งอยู่ห่าง ๆ ได้ยินและเห็นอากัปกิริยาและคำสนทนากำลังเบี่ยงเบนมาหาท่าน ท่านเห็นท่าไม่ค่อยดีจึงรีบกลับมากุฏีเพื่อจำวัดเพราะสุขภาพไม่แข็งแรง พอจำวัดเพียงเคลิ้ม ๆ ไปเท่านั้น ได้ยินเสียงโยมวัดมาเรียกว่า

“คุณแสง ๆ จำวัดแล้วหรือ ลุกขึ้นมาคุยกันหน่อย”



"คุณแสง ๆ จำวัดแล้วหรือ ลุกขึ้นมาคุยกันหน่อย"

ท่านก็ลุกขึ้นมา โยมก็ถามต่อไปว่า "ท่านจะสึกหรือ?"

"จะสึกจ้ะโยม" ท่านตอบ

โยมพูดว่า "ไม่สึกได้หรือเปล่า"

"ทำไมหรือ?" ท่านถาม

โยมตอบว่า "พระผู้ใหญ่จะให้ท่านเป็นเจ้าอาวาส หากท่านไม่รับ เขาจะเอาพระที่อื่นมาเป็นเจ้าอาวาสนะ"

ท่านจึงตอบไปว่า "ถ้าเช่นนั้นให้โยมไปถามพระอาวุโสทุกรูปก่อน ถ้าเขาไม่รับท่านก็จะรับ ทั้งนี้เพื่อมิให้มีเรื่องยุ่งยากภายหลัง" ท่านพูดเสริมขึ้น

หลังจากนั้นโยมก็ไปถามพระอาวุโสอื่น ๆ ได้ความว่าไม่มีใครคัดค้านเลยทั้งพระทั้งโยม เมื่อตั้งศพหลวงพ่อได้เกือบปี ก็จัดงานพระราชทานเพลิงศพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นไม่นานก็มีการประชุมพระเณรและอุบาสกอุบาสิกาเพื่อจะนำเสนอขอแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ในคราวนั้นมีผู้แข่งขันด้วยคะแนนเสียงก็เป็นของท่านอย่างเอกฉันท์ ฝ่ายตรงข้ามว่าไม่เป็นธรรม หาว่าท่านเลือกตั้งคนเข้าในโบสถ์ไม่หมด เออนิสัยของคนอันธพาลก็เป็นอย่างนี้แหละ ท่านรำพึงในใจ การเลือกตั้งเจ้าอาวาสต้องดำเนินไปถึงสามครั้ง คะแนนเสียงก็เป็นของท่านทั้งหมดอีก ถึงจะชนะขนาดไหน คนแพ้ก็ไม่ยอมรับ เรียกว่า "ขี้แพ้ชวนตี"







เขาวิ่งเต้นไปหาพระผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ ให้ช่วยเหลือด้วยประการทั้งปวง ผู้ใหญ่ได้รับคำป้อยอต่าง ๆ นานาก็ชักมีใจอคติ *"นายกเชื่อเลขา พระเจ้าเล่าเสี้ยนเชื่อขันที อหิงสกกุมารต้องกลายเป็นโจรองคุลิมาล คือ โจรผู้มีนิ้วมือร้อยเป็นพวงมาลัย ก็เพราะอาจารย์ทิศาปาโมกข์เชื่อคำใส่ความของพวกลูกศิษย์ที่มีใจริษยาดังมีคำกลอนว่า เป็นเสาหินอย่าทนงว่าคงหลัก ถูกเขาผลักบ่อยเข้าเสาก็ไหว น้ำใจคนปนตัณหาเขาว่าไป สิ่งทั้งหลายพ่ายฤทธิ์อนิจจัง"*

ชีวิตท่านเกือบจะเป็นดังคำกลอนที่ว่านั้น แต่เดชะบุญที่ท่านยังพอมีบารมีอยู่บ้าง จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ แม้กระนั้นก็ยังถูกสอบสวนตามคำสั่งของพระผู้ใหญ่ระดับปกครองเหนือชั้นขึ้นไป แต่ก็ทำ

อะไรท่านไม่ได้ เพราะไม่มีหลักฐาน มีแต่เพียงคำกล่าวหา **"สาธุ"** โลกนี้ยังมีความยุติธรรมบ้าง ท่านว่า ท่านไม่เดือดร้อนใจ ถืออุเบกขา ถึงไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส ก็จะลาสิกขาไปเป็นครู ได้รับเงินเดือนพอเลี้ยงชีพไปได้ ตั้งมั่นในคำสอนของพระศาสดา ไม่ลืมข้าวก้นบาตร ช่วยสังคมได้บ้างก็คงไม่แตกต่างกับความเป็นพระมากนัก ท่านระบายความรู้สึกในใจของท่านให้ฟัง ด้วยความรู้สึกที่มั่นคงในอุเบกขาธรรม

งานบริหารเสนาสนะ

พระครูโอภาสพรหมคุณ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ ท่านพระครูเล่าต่อไปว่า เมื่อเป็นเจ้าอาวาสแล้วก็เริ่มรู้สึกว่านี่เป็นทุกข์หนัก วัดวาอารามขณะนั้นชำรุดทรุดโทรมมาก ไม่ว่าจะเป็นกุฎี ศาลาการเปรียญ โบสถ์ หอระฆัง ฯ ก็ล้วนอยู่ในสภาพที่จะต้องบูรณะปฏิสังขรณ์กันอีกมากนัก อีกทั้งพระครูพิสิฎฐ์พรหมยาน อดีตเจ้าอาวาสก็เป็นหนี้ร้านค้าก่อสร้างไว้แปดหมื่นบาทเศษ เพราะศาลาหลังใหญ่ยังสร้างค้างไว้อีกครึ่งหลัง ท่านพระครูรู้สึกเป็นทุกข์มาก ไม่รู้จะหาเงินที่ไหนมาชำระหนี้แทนอดีตเจ้าอาวาส และจะหาเงินที่ไหนมาสร้างเสริมเติมต่อสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จบริบูรณ์ได้ท่านพระครูก็เป็นทุกข์กลัวว่าไม่มีคนมาทำบุญ แล้วจะทำอย่างไร?



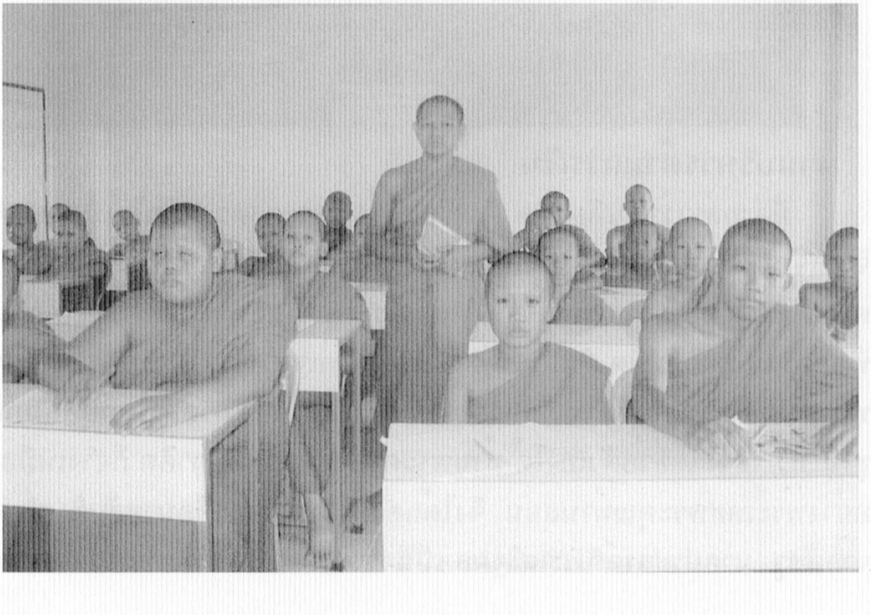


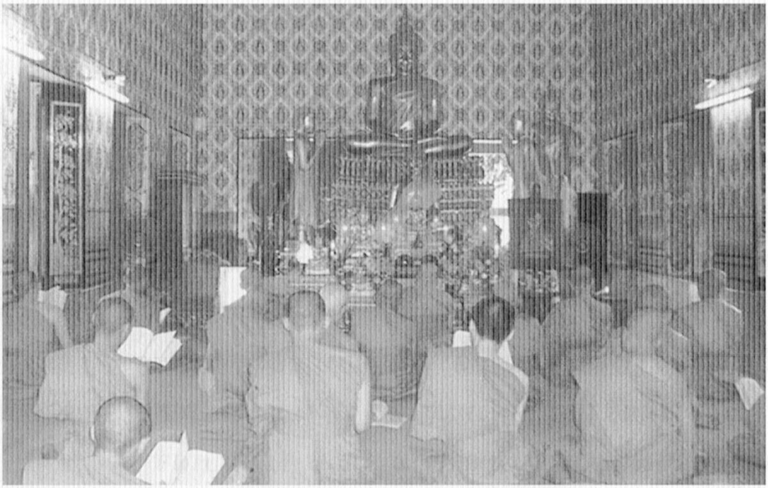
ในที่สุดท่านพระครูก็นึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า มหาบุรุษของโลก นักปราชญ์ของโลก มหาเศรษฐีของโลก ก็เกิดมาเหมือนอย่างเรา เราต้องสร้างบารมี ก็นึกถึงบารมีของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญไว้คือ **ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา สัจจะ วิริยะ ขันติ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา** ก็ทำให้มีกำลังใจขึ้นมา จึงเริ่มทำการก่อสร้างต่อเติมศาลาการเปรียญชั้นสองจนสำเร็จเรียบร้อยดี ก็ทำให้มีกำลังใจมากยิ่งขึ้น ประกอบกับญาติโยมของวัด ตลอดจนลูกศิษย์และประชาชนได้เห็นความตั้งใจของท่านพระครู จึงได้ร่วมมือกันช่วยเหลือกันเพื่อสร้างวัด พัฒนาวัดจนท่านพระครูสามารถสร้างกุฏิใหม่ ศาลาบำเพ็ญกุศล ทำเป็นคอนกรีตทั้งหมดแบบทรงไทย เรียบง่ายอย่างประหยัดแต่ให้น่าดู พร้อมกับทั้งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไว้ ปัจจุบันนี้การบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะของวัด เช่นโบสถ์ กุฏิ หอระฆัง ห้องสมุด กุฏิแม่ชี เป็นสัดส่วน เรียกว่า น้ำไหล ไฟสว่างหนทางดี สมบูรณ์เกือบทุกอย่างแล้ว

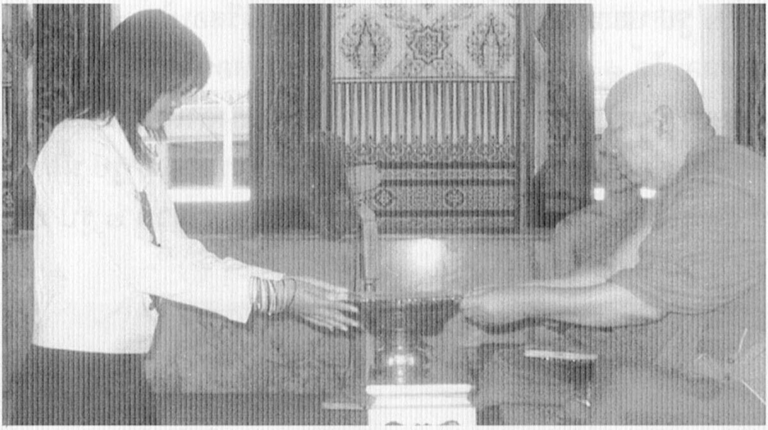
งานบริหารด้านการศึกษา

ด้วยความเป็นผู้ใฝ่ในการศึกษาของตนเองมาโดยตลอด ครั้นเมื่อมารับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส ก็เร่งส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในวัดอย่างเข้มงวดกวดขันไม่ว่าจะเป็นด้านปริยัติธรรม ธรรมศึกษา โดยเฉพาะทางด้านเปรียญธรรม ก็ส่งเสริมให้มีการศึกษาและส่งเข้าสอบสนามหลวงมาโดยตลอด นับแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๙ จนถึงปัจจุบัน วัดใหม่พระยาทำมีภิกษุสามเณรตลอดจนประชาชนที่มาเรียนธรรมศึกษา ที่ผ่านการสอบได้มาแล้วพอสรุปให้เห็นถึงผลของการส่งเสริมงานด้านการศึกษาของท่านพระครูพอสังเขปดังนี้

นักธรรมตรี สอบได้ทั้งหมด ๒๕ รูป นักธรรมโท สอบได้ ๑๓ รูป นักธรรมเอกสอบได้ ๖ รูป เปรียญธรรม ปธ.๑-๒ สอบได้จำนวน ๕ รูป ปธ.๓ สอบได้ ๒ รูป ปธ.๖ สอบได้ ๑ รูป ธรรมศึกษาตรีสอบได้ ๖๘๑ คน ธรรมศึกษาโทสอบได้ ๑๘๗ คน และธรรมศึกษาเอกสอบได้ ๑๐ คน ปัจจุบันนี้พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นก็สึกหาลาเพศไปบ้าง ยังคงเหลือให้เป็นศรีแก่วัดอีกหลายรูป คือ ที่สอบนักธรรมตรีได้ ๔ รูป นักธรรมโท ๒ รูป นักธรรมเอก ๗ รูป และเปรียญธรรม ๑-๒ จำนวน ๑ รูป ปธ.๓ จำนวน ๒ รูป ปธ.๔ จำนวน ๑ รูป ปธ.๖ จำนวน ๑ รูป







งานบริหารด้านการเงิน

มีคำกล่าวว่าเงินคืองูพิษ ในเรื่องนี้ท่านพระครูตระหนักได้เป็นอย่างดี จึงได้จัดให้มีการบริหารการเงินไว้อย่างเรียบร้อย ที่เป็นเช่นนี้เพราะท่านพระครูได้รับคำแนะนำจากพระผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง ให้พยายามเก็บเงินของวัดให้เรียบร้อย วันข้างหน้าหากโยมวัดลำบากอุปถัมภ์ค้ำชูไม่ไหว วัดจะได้ช่วยตัวเองได้ ท่านพระครูฟังแล้วก็กลับมาคิด ก็จริงเหมือนอย่างพระเดชพระคุณท่านสอน จึงได้แต่งตั้งไวยาวัจกรคือนายสันติ ปราศจากศัตรู นายประสงค์ ประเสริฐผล เป็นกรรมการเจ้าหน้าที่การเงิน และนาย



วัฒนา แจ่มแจ้ง ทนายความ เป็นกรรมการที่ปรึกษากฎหมาย ร่วมกันจัดทำบัญชีรับ- จ่ายอันเป็นผลประโยชน์ของวัด รวมทั้งมูลนิธิพระครูพิสิฏฐ์พรหมยาน อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ ซึ่งไวยาวัจกรและกรรมการทั้ง ๒ ท่านก็เสนองบดุลของวัดให้ท่านได้ทราบเป็นประจำทุกปี ท่านพระครูบอกว่าขอเสนอย้อนหลังให้ญาติโยมได้ทราบสักสองปี คือ

ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ทางวัดมีบัญชีเงินฝากธนาคารและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ รวม ๑๙ รายการ คิดเป็นเงินคงเหลือ ๑๙,๐๘๘,๒๔๓.๕๕ บาท (สิบเก้าล้านแปดหมื่นแปดพันสองร้อยสี่สิบสามบาทห้าสิบห้าสตางค์)

ปี พ.ศ.๒๕๔๓ ทางวัดมีบัญชีเงินฝากธนาคารและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และสลากออมสิน รวม ๒๐ รายการ คิดเป็นเงินคงเหลือ ๑๙,๓๔๒,๙๓๑.๙๒ บาท (สิบเก้าล้านสามแสนสี่หมื่นสองพันเก้าร้อยสามสิบเอ็ดบาทเก้าสิบสองสตางค์)

ในการนี้ท่านพระครูบอกว่าญาติโยมท่านใดติดใจสงสัยใคร่รู้รายละเอียดก็สอบถามท่านพระครูหรือจากไวยาวัจกรของวัดได้ และถือโอกาสขออนุโมทนากุศลศรัทธาทุกท่านที่มีส่วนร่วมกันช่วยวัดพัฒนา จนวัดใหม่พระยาทำเจริญมาตราบเท่าทุกวันนี้



งานเผยแผ่ศาสนธรรม

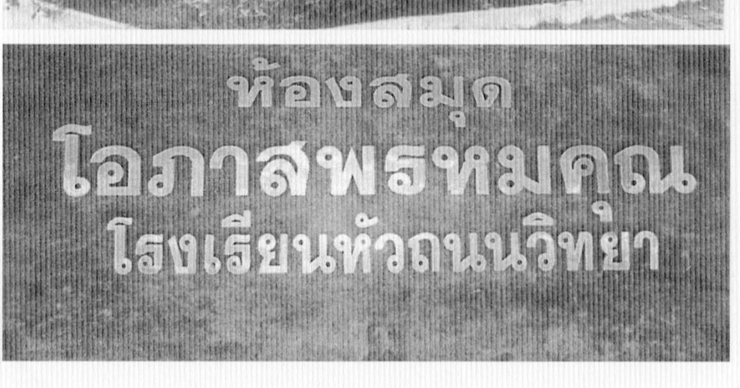
ท่านเป็นนักศึกษาที่รอบรู้เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่หายากองค์หนึ่งในระดับเดียวกับท่าน ท่านได้รับนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรมในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ อาทิ อบรมนักโทษเรือนจำกลางชลบุรี อบรมตำรวจภูธรเขต ๒ จังหวัดชลบุรี บรรยายธรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาที่หอพระพุทธสิหิงค์ ชลบุรี เป็นประจำทุกครั้ง โดยยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ร่วมกับมูลนิธิพระพุทธสิหิงค์ชลบุรี เป็นผู้ดำเนินการ

ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ เป็นคนที่มั่นใจในความกตัญญูรู้คุณผู้มีอุปการะ เมื่อใดท่านพระครูมีโอกาส ก็จะแสดงกตเวทิตาคุณต่อผู้นั้น ดังจะเห็นได้จากที่เมื่อท่านพระครูบวชครั้งแรก ท่านพระครูก็บวชที่วัดแก้วศิลาราม อำเภอพนัสนิคม เมื่อท่านพระครูได้เป็นเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ ท่านพระครูก็ไม่เคยลืมวัดเก่าที่เคยให้การศึกษาเล่าเรียนแก่ท่านพระครู เมื่อทราบว่าวัดแก้วศิลารามขาดสิ่งก่อสร้างหลายอย่าง อาทิ กุฏิ หอระฆัง ศาลาหอฉัน ซุ้มประตูโรงเรียน ท่านพระครูก็ยื่นมือเข้าไปมีส่วนร่วมในการบูรณะปฏิสังขรณ์ในเสนาสนะนั้นจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากคิดเป็นเงินก็เป็นจำนวนหลาย

ล้านบาท นอกจากนั้นท่านพระครูยังอนุเคราะห์ตำรวจสายตรวจที่จะต้องอาศัยวัดเป็นที่พักเวลาออกตรวจราชการ ท่านพระครูจึงได้สร้างป้อมตำรวจให้อีกเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ทางราชการ ขณะนี้วัดแก้วศิลารามมีเสนาสนะอันจำเป็นของวัดเกือบจะครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว นี้ก็แสดงถึงความเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิตาคุณไม่เพียงแต่บุคคลแม้แต่สถานที่ที่เคยให้ท่านพำนัก ท่านก็ไม่เคยลืมที่จะปฏิการะตอบดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณบอกว่ายังไม่เคยลืมคุณครูท่านที่แนะนำให้ท่านพระครูศึกษาธรรมต่อ อย่าสึกหาลาเพศออกไปทำไร่ทำนาเลย เพราะทำไร่ไถนาเมื่อไรก็ทำได้ ท่านพระครูเชื่อครูท่านนั้น และท่านพระครูก็ได้พยายามศึกษาเล่าเรียนจนมีวันนี้ได้ ทำให้ท่านพระครูนึกถึงคำกลอนของคุณอธึก สวัสดีมงคล อดีตนายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ที่เขียนไว้ในมงคลภาษิตบทที่ว่า





ศิษย์จะดีเพราะมีครูช่วยชูเชิด ครูจะเลิศเพราะมีธรรมนำนบไหว้
ครูรักศิษย์ศิษย์เทิดครูคู่กันไป เป็นหลักใจในชีวิตศิษย์กับครู

ท่านพระครูโอภาสพรหมคุณ อายุ ๖๙ ปี พรรษา ๔๘ อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ ผ่านร้อน ผ่านหนาว และฝน มาเป็นเวลาถึง ๖๙ ปี นับว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิต มีกิจที่ต้องทำหลายอย่างหลายประการ ทั้งยากทั้งง่าย ซึ่งชาววัดใหม่พระยาทำ พระภิกษุ และคฤหัสถ์ญาติโยม ตลอดถึง ศิษยานุศิษย์ ญาติมิตรในท่านรู้ได้ดี แต่ท่านก็แก้ไขได้ สามารถคลายความร้อนผ่อนให้เย็นได้โดยวิธีการของท่าน มีเมตตากรุณาในผู้อื่นเป็นประจำ ใครเดือดร้อนทุกข์ยากมาขอพึ่งท่านส่วนมากไม่ผิดหวัง แม้บางครั้งบางคราวตนเองเดือดร้อนเพราะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นท่านก็ทนได้ แม้จะถูกตำหนิติติงบ้างก็ไม่โกรธเคืองเคียดแค้น รับได้ ระงับเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี หรือให้อยู่เป็นปกติได้ ใครทำได้จะสุขทุกคืนวัน แม้ร่างกายลับดับสลาย แต่ชื่อเสียงคุณความดียังมีอยู่ ชีวิตของท่านจึงเป็นอโมฆชีวิตอย่างแท้จริง

ในบั้นปลายของชีวิต ท่านป่วยเป็นโรคเบาหวาน และภายหลังโรคอื่นก็ตามมาอีกหลายอย่าง ต้องพักรักษาตัวเข้าออกโรงพยาบาลอยู่เป็นประจำ ในที่สุดท่านก็ได้มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓ ที่โรงพยาบาลชลบุรี รวมสิริอายุได้ ๖๙ ปี พรรษา ๔๘

ศิษย์วัดใหม่พระยาทำ ชลบุรี

ประวัติพระครูโอภาสพรหมคุณ (แสง สุทฺโต)

ชาติภูมิ

ชื่อ แสง นามสกุล ศรีณรงค์ เกิด ๓ฯ๑๐ ปีมะเมีย

ตรงกับวันที่ ๒๙ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕

บิดา นายชุ้น ศรีณรงค์ มารดา นางไทย ศรีณรงค์

ณ บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ที่ ๗ ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

บรรพชาอุปสมบท

วัน ๑ฯ๖ ปีขาล วันที่ ๑๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

วัดแก้วศิลาราม ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

พระอุปัชฌาย์	พระครูนิวาตวรคุณ วัดหัวถนน ตำบลหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
พระกรรมวาจาจารย์	พระอธิการขาว วัดแหลมประดู่ ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
พระอนุสาวนาจารย์	พระอธิการประโยชน์ วัดหัวถนน ตำบลหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

วิทยฐานะ

๑. พ.ศ.๒๕๐๕	สอบได้นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียน วัดแก้วศิลาราม ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
๒. พ.ศ.๒๕๐๖	สอบได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียน วัดแก้วศิลาราม ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
๓. พ.ศ.๒๕๑๐	สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียน วัดใหม่พระยาทำ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จ.ชลบุรี
๔. พ.ศ.๒๕๑๐	สอบพระภิกษุปาฏิโมกข์ได้ ณ วัดราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
๕. พ.ศ.๒๕๒๙	สอบได้วิชาครูพิเศษมัธยม ของกระทรวงศึกษาธิการ

งานการปกครอง

พ.ศ.๒๕๑๑ เป็นวิทยากรอบรมนักธรรมชั้นเอก ประจำอำเภอเมืองชลบุรี และต่างอำเภอร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดชลบุรีทุก ๆ ปี

พ.ศ.๒๕๑๔ ได้รับตราตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ.๒๕๑๘ ได้รับตราตั้งเป็นเจ้าอาวาส วัดใหม่พระยาทำ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

พ.ศ.๒๕๒๙ เป็นสมาชิกสภาสงฆ์ จังหวัดชลบุรี

พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นวิทยากรอบรมพระนวกภูมิประจำอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง แผนกธรรม

พ.ศ.๒๕๓๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการ ประจำอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

พ.ศ.๒๕๓๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับตราตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลบางปลาสรอย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

สมณศักดิ์

พ.ศ.๒๕๑๙ เป็นพระปลัดแสง ฐานานุกรมเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี พระธรรมโกศาจารย วัดราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

พ.ศ.๒๕๒๘ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโท ในราชทินนามที่ พระครูโอภาสพรหมคุณ

พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ในราชทินนามเดิม

ที่ ๑ /๒๕๑๐

ประกาศนียบัตรพระภิกษุปาฏิโมกข์

โดยความเห็นชอบของพระคณาธิการจังหวัดชลบุรี ได้จัดให้มีการสอบพระภิกษุผู้ทรงจำพระปาฏิโมกข์ ประธานคณะกรรมการสงฆ์จังหวัดเป็นผู้อำนวยการสอบ ปรากฏว่า

พระแสง ฉายา สุทตฺโต นามสกุล ศรีณรงค์

อายุ ๒๖ พรรษา ๖ วัดใหม่พระยาทำ อำเภอ เมือง

จังหวัด ชลบุรี

เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสอบพระภิกษุปาฏิโมกข์ได้ จึงมอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ให้ไว้เป็นสำคัญ ขอจงเจริญด้วยศีลสุตาทิคุณงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

[illegible]

เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี

ตราตั้งเจ้าอาวาส

ที่ ๖/๒๕๑๙

วันที่ ๒๖ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๙

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๒๓ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงแต่งตั้งให้

พระ แสง ฉายา สุทตฺโต อายุ ๓๔ พรรษา ๑๓

วิทยฐานะ น.ธ.เอก วัด ใหม่พระยาทำ

ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด ใหม่พระยาทำ

ตำบล บางปลาสร้อย อำเภอ เมือง จังหวัด ชลบุรี

มีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดดังกล่าวข้างต้น จงอยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้น ซึ่งปฏิบัติการโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง

ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ตลอดกาลนาน เทอญ.

เจ้าคณะจังหวัด ชลบุรี

ประทับตราประจำตำแหน่ง

ตราตั้งกรรมการสภาสงฆ์จังหวัดชลบุรี

ที่ ๓๘ / ๒๕๒๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๑๘ ในข้อ ๓ วรรค ๕ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงแต่งตั้งให้

พระ ครูโอภาสพรหมคุณ ฉายา สุทฺทโต

อายุ ๔๙ พรรษา ๒๙ วิทยฐานะ พ.ภ.ค. น.ธ.เอก ป.ธ. -

วัด ใหม่พระยาทำ ตำบล บางปลาสร้อย

อำเภอ เมือง จังหวัดชลบุรี

เป็น

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการสภาสงฆ์อำเภอเมืองชลบุรี

ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ตลอดกาลนานเทอญ

แต่งตั้ง ณ วันที่ ๒ เดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

(พระธรรมโกศาจารย์)

เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี

ประทับตราประจำตำแหน่ง.

ที่ ชธ/๒๕๓๔

โดยพระบรมราชูปถัมภ์ ให้มีการสอบความรู้พระปริยัติธรรมในสนามหลวง โปรดให้สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานในการนี้และพระราชทานพระบรมราชานุมัติให้ทรงแต่งตั้งกรรมการสนามหลวงได้ตามสมควร

โดยที่เห็นว่า พระครูโฆภาสพรหมคุณ น.ธ. เอก เป็นผู้มีวิทยฐานสมควรดำรงตำแหน่งกรรมการสนามหลวงแผนกธรรมได้

จึงแต่งตั้งให้ พระครูโฆภาสพรหมคุณ

เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม

ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ขอให้กรรมการสนามหลวงผู้นี้ จงเจริญด้วยอุตสาหวิริยภาพเอาภาระธุระพระศาสนา ปฏิบัติการให้สำเร็จลุล่วงโดยสวัสดี ขออำนวยพรให้เจริญด้วยเกียรติคุณเป็นนิตยนิรันดร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๔ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔

สมเด็จพระญาณสังวร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ตราตั้งพระอุปัชฌาย์

ที่ ๑๙ / ๒๕๓๙

วันที่ ๓๑ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๙ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

จึงแต่งตั้งให้ พระครูโอภาสพรหมคุณ ฉายา สุทตฺโต
อายุ ๕๔ พรรษา ๓๓ วิทยฐานะ น.ธ.เอก วัดใหม่พระยาทำ
ตำบล บางปลาสร้อย อำเภอ เมืองชลบุรี จังหวัด ชลบุรี
ปัจจุบันมีตำแหน่งในทางปกครองคณะสงฆ์ เป็น เจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ

ดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ในเขตที่ตนปกครอง

มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบท และมีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์

ขอจงเจริญด้วยจตุรพิธพร คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ดำรงมั่นเป็นหลักในพระบวรพุทธศาสนา ตลอดกาลนานเทอญ

เจ้าคณะใหญ่ ....

ประธาน..........................ง

ตราตั้งเจ้าคณะตำบล

ที่ ๒๑/๒๕๔๕

วันที่ ๘ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๒๓ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

จึงแต่งตั้งให้ พระครูโอภาสพรหมคุณ อายุ ๖๑ พรรษา ๔๑ วิทยฐานะ น.ธ.เอก วัดใหม่พระยาทำ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปัจจุบันมีตำแหน่งในทางการปกครองคณะสงฆ์ เป็นเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ

ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ในเขตตำบลของตน ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนาตลอดกาลนานเทอญ ฯ

(พระราชวิสุทธิโมลี)

เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี

ประทับตราประจำตำแหน่ง

ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

ที่ ๑/๒๕๔๕

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๔ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และโดยอนุมัติตามมติของคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัดชลบุรี ในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๔๕ เมื่อวันที่ ๓ เดือน สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๕

จึงให้ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล บางปลาสร้อย ที่วัดใหม่พระยาทำ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งมี พระครูโอภาสพรหมคุณ เป็นเจ้าคณะตำบล และประธานคณะกรรมการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘

ตั้งแต่วันที่ ๒๔ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นต้นไป

(พระราชวิสุทธิเมธี)

เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี

ประธานคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัดชลบุรี

ประวัติวัดใหม่พระยาทำ ชลบุรี

ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง จ.ชลบุรี เลขทะเบียนวัด ๘๕๖

วัดใหม่พระยาทำ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๔
ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๐
ปัจจุบันมีเนื้อที่ที่ตั้งวัดทั้งหมด สำรวจใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖
มี ๑๒ ไร่ .... งาน ....ตารางวา
มีที่ธรณีสงฆ์ ๖ แปลง จำนวน ๑๘๖ ไร่
มีที่กัลปนา ๑ แปลง

บัญชีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดใหม่พระยาทำ ชลบุรี

ลำดับที่	ประเภท	ที่ดินเลขที่	เอกสารสิทธิ์เลขที่	จำนวนเนื้อที่			ที่ตั้งของที่ดิน			การได้มาซึ่งสิทธิ์ จาก ชื่อ-ชื่อสกุล	วันที่ได้มาซึ่งที่ดิน วัน/เดือน/ปี
				ไร่	งาน	ตรว.	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด		
๑	โฉนด	๖๘	๒๔๔๙	๔๖	๓	๘๐	หน้าประดู่	พานทอง	ชลบุรี	นางอ้อ ฮะเฮง	๑๓ พ.ค. ๒๔๖๓
๒	โฉนด	๕๓	๕๘๘๔	๑๑๖	๑	๓๖	ดอนหัวฬ่อ	เมือง	ชลบุรี	นายเขียว -------	๒ ม.ค. ๒๔๗๒
๓	โฉนด	๕๕	๖๔๙๕	๒๓	-	๑๒	สำนักบก	เมือง	ชลบุรี	นางบุญทอง ถิรตานนท์	๕ ก.ย. ๒๔๘๕
๔	โฉนด	๑๒๘	๗๑๑๐	-	-	๓๕	ตลาดกลาง	เมือง	ชลบุรี	นางบุญนาค อัครมงคล	๑ มิ.ย. ๒๔๘๖
๕	โฉนด	๒๓๙	๔๓๑	-	-	๑๓	ตลาดกลาง	เมือง	ชลบุรี	นางบุญนาค อัครมงคล	๑ มิ.ย. ๒๔๘๖
๖	โฉนด	๑๒๓๙	๘๖๗๖	-	-	๙๓	บางปลาสร้อย	เมือง	ชลบุรี	วัดใหม่พระยาทำ	๗ เม.ย. ๒๔๙๐
๗	ส.ค.๑	-	-	๑๘	๑	๑๐	บางปลาสร้อย	เมือง	ชลบุรี	ที่ตั้งวัดไม่มีโฉนด	๑๘ พ.ย. ๒๔๙๘
๘	โฉนด	๕๙๘	๔๘๙	-	๑	๑๒	ท้ายบ้าน	เมือง	ชลบุรี	นางเอี่ยม ดิษฐอินกูล	๙ ก.ย. ๒๕๒๐

ทำเนียบเจ้าอาวาสวัดใหม่พระยาทำ ชลบุรี

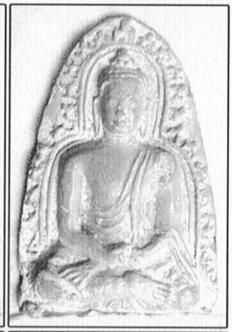
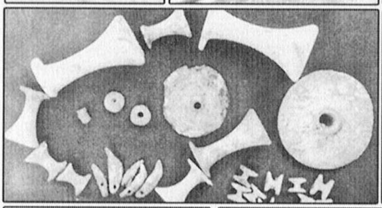
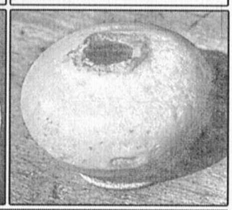
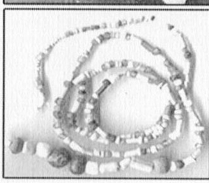
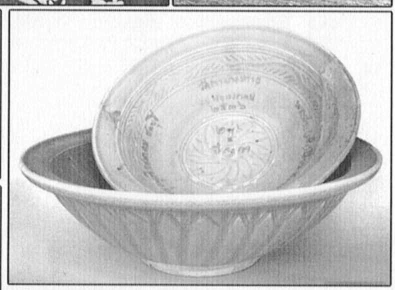
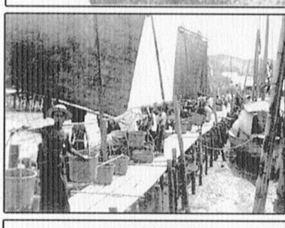
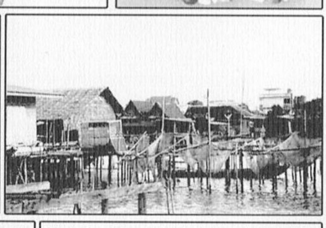
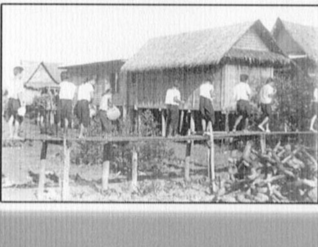
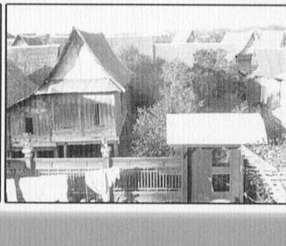
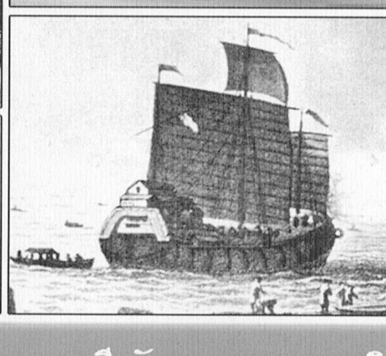
ลำดับที่	ชื่อ	เริ่ม พ.ศ.	หมด พ.ศ.	หมายเหตุ
๑	หลวงพ่อพลับ	-	-	มรณภาพ
๒	พระอาจารย์อิ่ม	-	-	ลาสิกขา
๓	หลวงพ่อม่วง	-	-	มรณภาพ
๔	พระอาจารย์เปี่ยม	-	-	ลาสิกขา
๕	พระอาจารย์มหาชวน	-	-	ลาสิกขา
๖	พระอาจารย์วงษ์	-	-	ลาสิกขา
๗	พระครูพิสิฏฐ์พรหมยาน	๒๔๘๖	๑๕/๓/๒๕๑๗	มรณภาพ
๘	พระครูโอภาสพรหมคุณ	๒๖/๔/๒๕๑๘	๑/๑๐/๒๕๔๓	มรณภาพ

รวมเรื่อง

"เมืองชล" ๒

-ชลบุรีในอดีต-



ธีรชัย ทองธรรมชาติ
ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี เรียบเรียง

รวมเรื่อง

"เมืองชล" ๒

ชลบุรีในอดีต

ธีรชัย ทองธรรมชาติ

เรียบเรียง

ISBN 978-974-225-105-5

จัดพิมพ์โดย ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์
สามัคคิยสภา วัดกำแพง ถ.โพธิ์ทอง อ.เมือง
จ.ชลบุรี ๒๐๐๐๐

โทร. ๐-๓๘๒๗-๖๓๓๐ โทรสาร. ๐-๓๘๒๗-๖๓๓๐

พิมพ์ที่ บริษัทพันนา บรรจุภัณฑ์ จำกัด ๓๕ ซอยพิพัฒน์
ถนนสีลม บางรัก กทม.๑๐๕๐๐

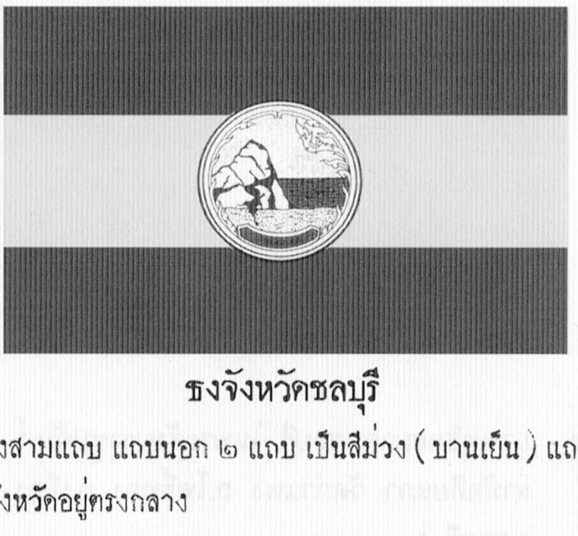
โทร. ๐-๒๖๓๖-๖๕๕๐-๘, ๐-๒๒๓๔-๒๐๖๒, ๐-๒๒๓๕-๐๓๘๙

โทรสาร. ๐-๒๒๓๘-๑๐๗๔



ตราประจำจังหวัดชลบุรี

เป็นรูปภูเขาอยู่ริมทะเล ภูเขาหมายถึง เขาสามมุข ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่สามมุข อันศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวชลบุรีและประชาชนทั่วไปที่เดินทางผ่านมาแถบนี้ คุ้มครองชาวเมืองชลบุรีและผู้ที่เคารพบูชาให้แคล้วคลาดจากภยันตรายต่างๆได้ โดยเฉพาะการออกไปจับปลาในทะเล เขาสามมุขจึงเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดชลบุรี



ธงจังหวัดชลบุรี

เป็นธงสามแถบ แถบนอก ๒ แถบ เป็นสีม่วง (บานเย็น) แถบกลางสีเหลือง มีตราประจำจังหวัดอยู่ตรงกลาง

คำขวัญประจำจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรี มีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาเป็นเวลาช้านาน คำขวัญประจำจังหวัดชลบุรีคือ **ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อยหวาน จักสานดี ประเพณีวิ่งควาย** ไม่เพียงแต่ชาวชลบุรีจะภูมิใจในคำขวัญที่แสดงเอกลักษณ์นี้ คนทั่วไปก็รับรู้และคุ้นเคยกับคำขวัญนี้ดี ซึ่งส่งผลให้ชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสวยงามโดดเด่นน่าท่องเที่ยว และมีชื่อเสียงกว้างไกลทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

คำนำ

รวมเรื่อง **เมืองชล๒** เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองชลบุรีในอดีต เป็นเรื่องราวที่นักประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนของ คุณปรีดา ศรีชลาลัย หนึ่งในคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี ในสมัยที่ท่านทำงานอยู่ที่กรมศิลปากร และ **คุณอธึก สวัสดีมงคล** ได้เขียนไว้ในวารสาร **สามมุข** อันเป็นวารสาร เผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี เมื่อข้าพเจ้าได้เข้ามารับงานในยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี จึงได้พยายามรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องของเมืองชล ที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตหลายท่านที่ได้บันทึกไว้ เพื่อให้อนุชนรุ่นใหม่ได้ศึกษาหาความรู้ ให้เป็นผู้ที่มีความรักในชาติภูมิ รักท้องถิ่น รักบ้าน รักเมือง สำนึกในคุณค่า ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามในบ้านเมืองของเราชาวชลบุรี ให้ชื่อว่า รวมเรื่อง **เมืองชล๒** ซึ่งยังมีเรื่องราวดีๆ อีกมากควรที่จะได้รวบรวมจัดพิมพ์ในเล่มต่อๆ ไป

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะให้สาระประโยชน์ต่อท่านที่ได้ศึกษาเรื่องราวของชลบุรีในแง่มุมต่างๆ ได้วิเคราะห์พิจารณา หากมีข้อเขียนบางเรื่องบางตอนอาจผิดเพี้ยนไปบ้างกรุณาช่วยแจ้ง จะได้นำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขในการจัดพิมพ์เล่มใหม่ เพื่อที่จะได้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งที่ดี ๆ ของเมืองชลไว้ให้อนุชนรุ่นใหม่ได้ศึกษาสืบต่อไป ●

(ธีรชัย ทองธรรมชาติ)

นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

สารบัญ

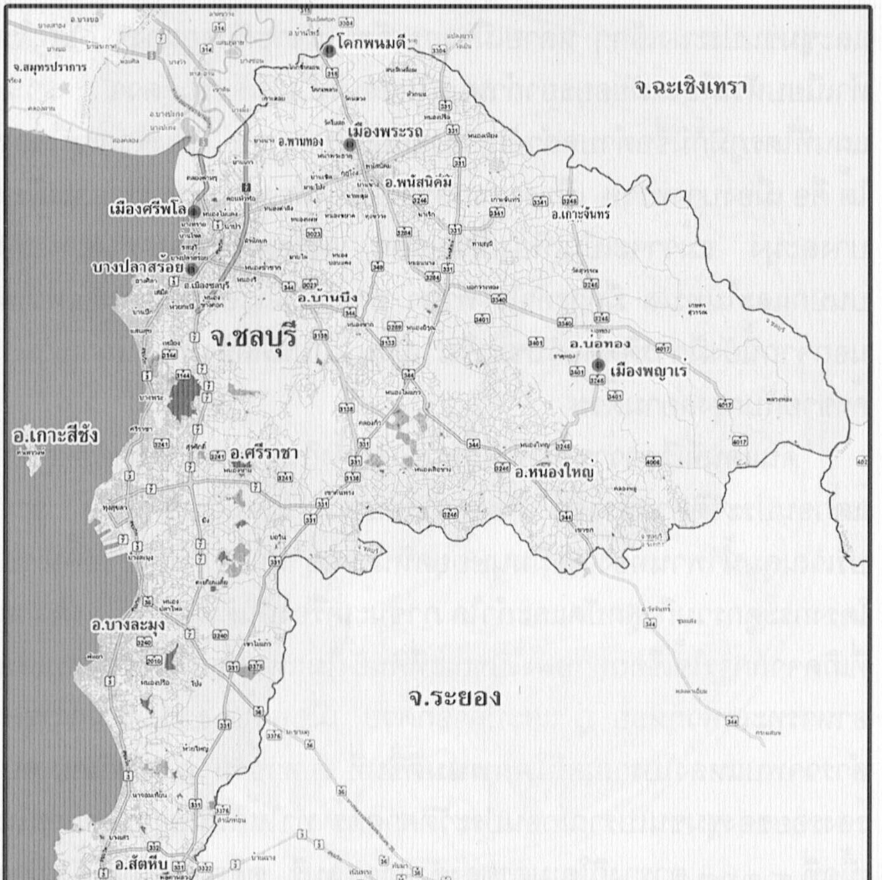
หน้า

ชลบุรีในอดีต

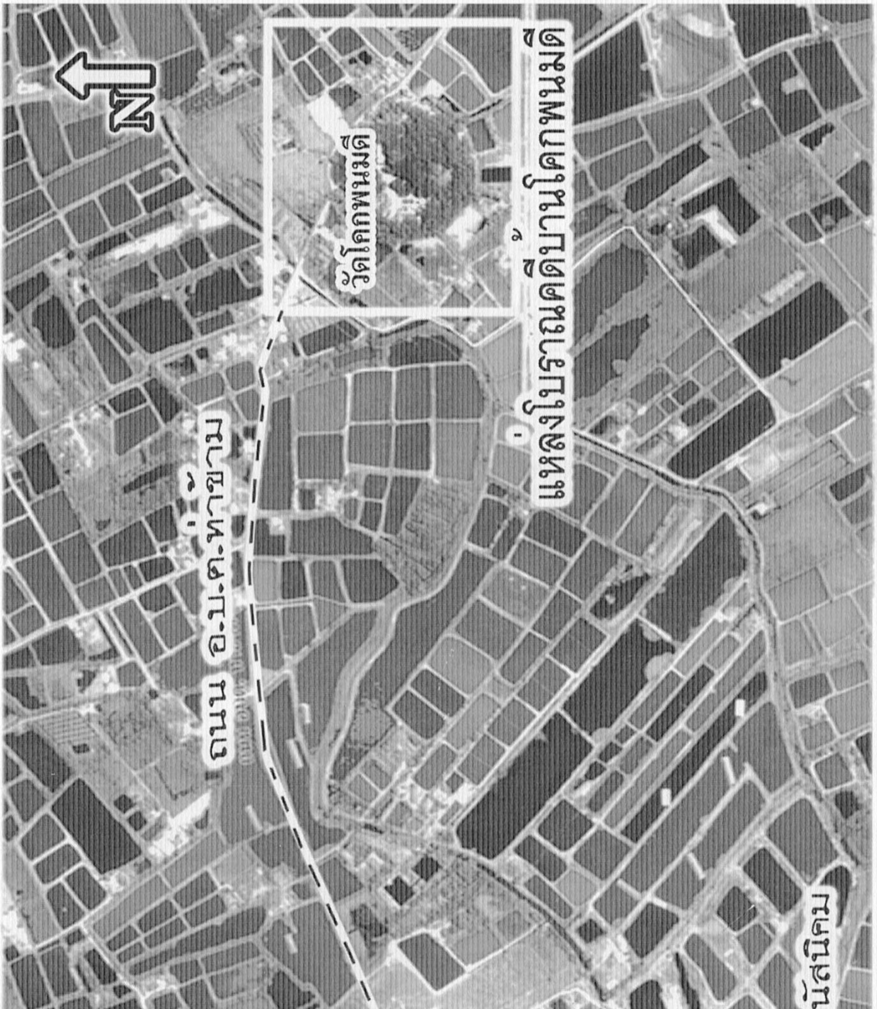
จังหวัดชลบุรี เป็นดินแดนที่ประกอบไปด้วยเมืองเล็กๆชายทะเล และลุ่มน้ำสำคัญ คือลุ่มน้ำพานทองปรากฏขึ้นมาในหน้าประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยทวาราวดี ขอม และสุโขทัย แต่เดิมเป็นเพียงเมืองเกษตรกรรม และชุมชนประมงเล็กๆ หลายเมืองกระจัดกระจายกันอยู่ห่างๆ โดยในทำเนียบหัวเมืองสมัยอยุธยากำหนดให้ชลบุรีเป็นเมืองชั้นจัตวา ส่วนแผนที่ไตรภูมิก็มีชื่อตำบลสำคัญของชลบุรีปรากฏอยู่ เรียงจากเหนือลงใต้ คือ เมืองบางทราย เมืองบางปลาสร้อย เมืองบางพระเรือ และเมืองบางละมุง แม้ว่าจะเป็นเพียงเมืองเล็กๆ แต่ก็อุดมไปด้วยทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล มีการทำไร่ ทำนา ทำสวน และออกทะเลมาแต่เดิม นอกจากนี้ยังมีการติดต่อกับชาวจีน ญวน ญี่ปุ่นที่ล่องเรือสำเภาเข้ามาค้าขายกับกรุงสยามด้วย

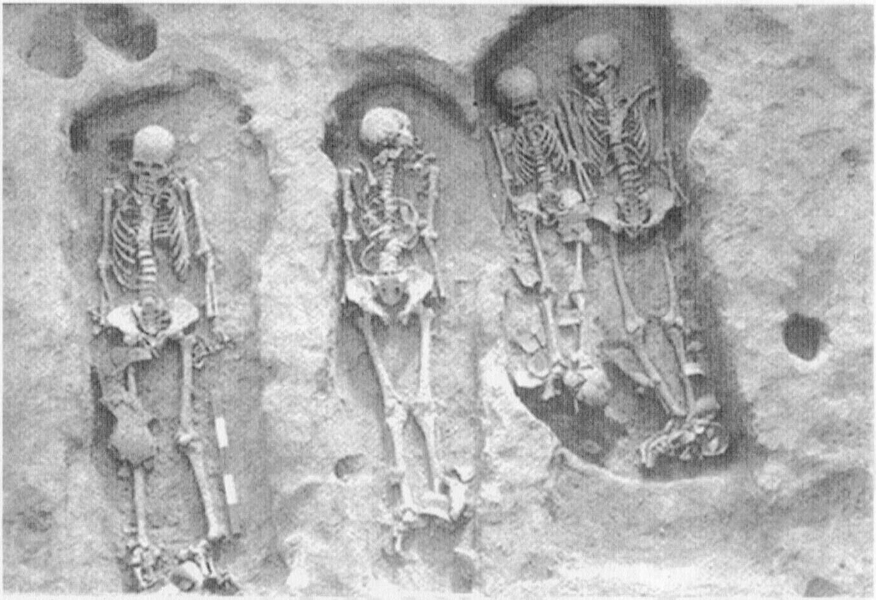
ดินแดนที่เรียกว่า**ชลบุรี** มีผู้คนอาศัยตั้งถิ่นฐานรกรากอาศัยอยู่มาแต่ก่อนประวัติศาสตร์แล้ว คือสามารถย้อนไปได้จนถึงยุคหินขัด เช่นบริเวณลุ่มน้ำพานทองเคยมีมนุษย์ยุคหินใหม่อาศัยอยู่ มีการขุดค้นพบโครงกระดูกรวมถึงลูกปัดและกำไล ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาซึ่งมีลวดลายที่เกิดจากการใช้เชือกทาบลงไปขณะที่ดินยังไม่แห้ง นอกจากนี้ยังพบเศษอาหารทะเลพวกหอย ปู และปลาอีกด้วย เมื่อพ.ศ.๒๕๒๒ ได้มีการขุดสำรวจพบแหล่งโบราณคดี**โคกพนมดี**ขึ้นที่ ต.ท่าข้าม อ.พนัสนิคม พบร่องรอยของชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ ทำให้สันนิษฐานว่าภายในเนื้อที่ ๔,๓๖๓ ตารางกิโลเมตรของจังหวัดชลบุรี อดีตเคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณที่มีความรุ่งเรืองถึง 3 เมือง ได้แก่ **เมืองพระรถ เมืองพญาเร่** และ **เมืองศรีพโล** โดยอาณาเขตของ 3 เมืองนี้รวมกันเป็นจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน.

แผนที่แสดงแหล่งที่ตั้งเมืองโบราณ จังหวัดชลบุรี

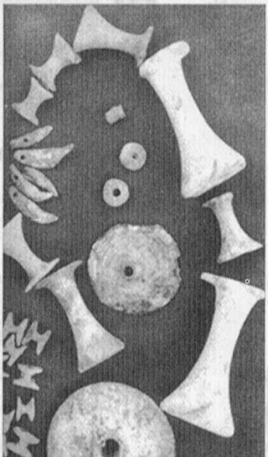


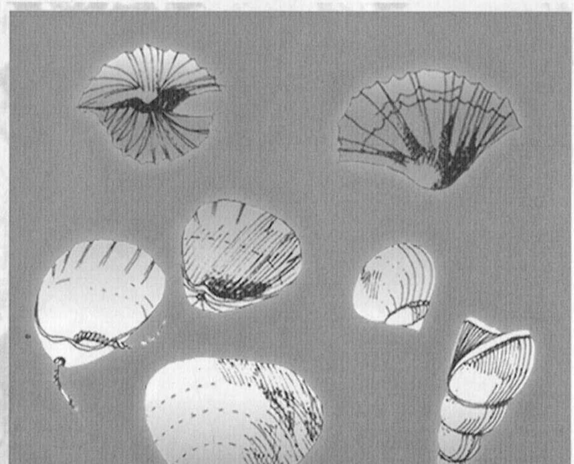
ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้ง
บ้านโคกพนมดี





โครงกระดูกมนุษย์โบราณที่ขุดพบบริเวณแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ บ้านโคกพนมดี





ลูกปัด กระดูกสัตว์ เปลือกหอย ที่ขุดพบ ที่แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโคกพนมดี

แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์โคกพนมดี

แหล่งโบราณคดี โคกพนมดี ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓ ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องราวทางโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นอย่างยิ่ง ตามตำแหน่งทางภูมิศาสตร์โคกพนมดีตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ ํ ๓๕′ เหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๑ ํ ๐๙′ ตะวันออก เป็นโคกเนินรูปร่างค่อนข้างกลมมีขนาดประมาณเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๓๐ เมตร อยู่สูงกว่าพื้นดินที่ราบลุ่มต่ำที่อยู่รอบ ๆ และบริเวณใกล้เคียงราว ๑๐ เมตร เป็นโคกที่น้ำท่วมไม่ถึง ในฤดูน้ำมากโคกนี้ดูคล้ายกับเกาะที่ตั้งอยู่โดด ๆ กลางน้ำ บนโคกเนินนี้ปรากฏพบเศษหม้อดินเผาเปลือกหอยนานาชนิด และก้ามปูกระดูกปลาอย่างหนาแน่นอยู่ทั่วไป ทางกรมศิลปากร เจ้าหน้าที่ของอำเภอและจังหวัด ตลอดจนชาวบ้านในถิ่นนี้ ทราบว่าโคกนี้เป็นแหล่งโบราณคดีมาช้านาน แต่ว่ายังไม่ได้ให้ความสนใจต่อการศึกษาค้นคว้าเท่าใด จึงเป็นแต่การขึ้นทะเบียน และจดบันทึกไว้ ทางภาควิชามานุษยวิทยามหาวิทยาลัยศิลปากรได้ให้ความสนใจต่อแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ในลักษณะที่ว่าน่าจะเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ทะเลมากที่สุด จึงเป็นแหล่งที่เหมาะสมในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่งว่า จะมีความสัมพันธ์กับการอาศัยอาหารจากทางทะเลในท่านองใดบ้าง เพื่อจะได้ใช้เป็นการเปรียบเทียบกับชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ห่างไกลจากทะเล คณาจารย์จากภาควิชามานุษยวิทยาจึงได้พากันออกไปทำการสำรวจศึกษาก็พบว่าแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ไม่น่าจะมีความสัมพันธ์กับการเป็นเมืองโบราณในสมัยประวัติศาสตร์แต่อย่างใดเลย ในทางตรงข้ามน่าจะเป็นแหล่งชุมชนของมนุษย์ก่อนประวัติ

ศาสตร์อย่างแท้จริง และเป็นชุมชนที่น่าจะพึ่งอาหารจากทะเลเป็นสำคัญ แต่ยังไม่อาจบอกได้แน่ชัดว่า มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ได้พากันมาอยู่ที่โคกนี้อย่างถาวรหรือเป็นเพียงแต่ฤดูกาล ในการนี้อาจารย์พรชัย สุจิตต์ อาจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยาของมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ศึกษาวิชามานุษยวิทยาโบราณคดี (**Anthrpological archaeology**) จากมหาวิทยาลัย **Brown** สหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ และบอกว่าโคกพนมดีนี้ที่แท้จริงคือสิ่งที่นักโบราณคดีเรียกว่า **Shellmound** ที่ใหญ่โตแห่งหนึ่งที่ยังไม่เคยพบในประเทศทางเอเชียอาคเนย์อื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับประเทศไทยเลย จากความสนใจนี้ทำให้อาจารย์พรชัย ตัดสินใจทำการศึกษาขุดค้นแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนและร่วมมือจากกองโบราณคดีกรมศิลปากรเป็นอย่างดี โดยเหตุที่โคกพนมดีเป็นแหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจเป็นพิเศษนี้ การขุดค้นที่โคกพนมดีนั้นจะสัมพันธ์กันกับการขุดค้นที่โคกพลับ ตำบลโคกพลับ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ที่ทางกองโบราณคดีกรมศิลปากรดำเนินการอยู่ เพราะแหล่งโบราณคดีทั้งสองแห่งนี้อยู่ในที่ราบลุ่มใกล้กับทะเลคล้ายคลึงกัน และในการพึ่งพาอาศัยอาหารจากทางทะเลคล้ายคลึงกัน และในการพึ่งพาอาศัยอาหารจากทางทะเลเช่น หอยแครงและหอยชนิดอื่น ๆ ตลอดจนปูและปลาก็มีเหมือนกัน นับเป็นการเบนความสนใจมาศึกษากลุ่มชนก่อนประวัติศาสตร์ที่มีนิวาสสถานอยู่ชายทะเลอย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาแบบนี้ไม่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย ส่วนความแตกต่างระหว่างโคกพนมดีกับโคกพลับ ตามที่พิจารณาจากโบราณวัตถุที่มีอยู่ในขณะนี้ เห็นจะได้แก่ระดับความเจริญทางเทคนิควิทยา โบราณวัตถุที่พบที่โคกพนมดีส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือหินขัดและเครื่องปั้นดินเผาแบบเชือกทาบ กระดูกคน กระดูกสัตว์ ลูกปัดรวมทั้งเครื่องประดับที่ทำด้วยหินมีค่า แสดงให้เห็นถึงระดับความเจริญที่สูง

กว่า โดยย่อโคกพนมดีเป็นของในยุคหินใหม่ ส่วนโคกพลับจัดอยู่ในสมัยโลหะ การให้ความสนใจในการศึกษาวิวัฒนาการของวัฒนธรรมคนก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ชายทะเลเช่นนี้ จะเป็นการนำไปสู่ความรู้ใหม่ในเรื่องว่าคนก่อนประวัติศาสตร์ในเอเชียอาคเนย์เริ่มมาตั้งถิ่นฐานใกล้ทะเลเมื่อใด เริ่มมีความรู้ความสามารถออกไปหาอาหารในทะเลที่ไกลออกไป และจนสามารถติดต่อไปยังชุมชนอื่น ๆ ในดินแดนที่ห่างไกลโดยทางทะเลเมื่อใดและอย่างไร ในขณะนี้เราพอทราบจากหลักฐานทางโบราณคดีว่า ในสมัยยุคโลหะนั้น คนในเอเชียอาคเนย์ ทั้งผู้ที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะได้มีการติดต่อกันโดยทางทะเลแล้ว ดังแลเห็นได้จากการแพร่หลายของวัฒนธรรม**คองซอน**ที่มีพบทั่วไป

การค้นพบแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์โคกพนมดีนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า บริเวณจังหวัดชลบุรีเป็นดินแดนที่มีคนมาอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยหินใหม่แล้ว นอกจากที่โคกพนมดีแล้วยังมีในอีกหลาย ๆ แห่งในเขตจังหวัดชลบุรีและระยองที่พบเครื่องมือหินขัดของมนุษย์ในสมัยหินใหม่ โดยเฉพาะในเขตกลุ่มเขาเขียวที่สำนักสงฆ์ศรีนครได้พบเครื่องมือหินขัดขนาดเล็ก ที่มีรูปร่างเหมือนกันกับเครื่องมือหินชิ้นหนึ่งที่พบที่โคกพนมดี การค้นคว้าหาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ที่โคกพนมดีกับแหล่งอื่น ๆ ในเขตชลบุรีและระยองนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทายบรรดานักโบราณคดีในยุคใหม่นี้เป็นอย่างยิ่ง •


แผนที่เมืองพระรถ
อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
N
ไปจ.ฉะเชิงเทรา
เนินพระธาตุ
วัดหน้าพระธาตุ
บริเวณเมืองพระรถ
ถนนสุขประยูร
โรงพยาบาลพนัสนิคม
ถนนสายบ้านกลาง
โรงเรียนพนัสพิทยาคาร
ชลบุรี - พนัสนิคม
ไปอ.บ้านบึง

เมืองพระรถ

เมืองพระรถ ตั้งอยู่ที่บ้านหน้าพระธาตุ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม เมืองนี้มีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ํ ๒๘ʹ เหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๑ํ ๑๑ʹ ตะวันออก ตัวเมืองรูปร่างค่อนข้างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๑,๕๕๐ x ๘๕๐ เมตร (ทางด้านตะวันออก) และ ๗๕๐ เมตร (ทางด้านตะวันตก) ตั้งอยู่ริมถนนสายฉะเชิงเทรา – พนัสนิคม ตัวเมืองส่วนใหญ่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของถนน ส่วนหนึ่งของกำแพง และคูเมืองทางด้านตะวันออกทับกับถนนพอดี ตัวเมืองตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพนัสนิคมขึ้นมาทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๑ ก.ม. พื้นที่ภายในเมืองส่วนใหญ่ถูกเกลื่อนราบเพื่อใช้เป็นที่ทำนา เหลือที่ ๆ เป็นโคกเนินประมาณเพียงหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมด โคกเนินใหญ่ตรงกลางเมืองเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านและวัดหน้าพระธาตุ นอกจากวัดแล้วก็มีศาลเจ้าจีน ตามโคกเนินภายในเมืองปรากฏพบเศษเครื่องปั้นดินเผาที่มีทั้งเคลือบ และไม่เคลือบกระจายกันทั่วไป สิ่งที่น่าสนใจคล้าย ๆ กับที่พบที่โคกพนมดีก็คือมีเศษเปลือกหอยแครงปะปนอยู่ด้วยทั่วไป ณ วัดหน้าพระธาตุซึ่งเป็นวัดอยู่กลางเมือง ทางวัดได้รวบรวมโบราณวัตถุที่พบในเขตเมืองนี้ไว้เป็นจำนวนมาก เช่นชิ้นส่วนของเทวรูปพระนารายณ์สวมหมวกแขก พระพุทธรูปแบบทวาราวดีเนื้อดิน พระปางนาคปรกหินบดยา กังสดาล และแท่นพระพุทธรูป ของเหล่านี้เป็นของใหญ่ทำด้วยหินที่เป็นของเล็กก็มีพระพุทธรูปสำริดแบบลพบุรี ซึ่งทางวัดรักษาไว้ โบราณวัตถุชิ้นหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่พบในเขตเมืองนี้ก็คือ พระพุทธรูปศิลาแบบทวาราวดี **พระพนัสบดี** คือพระพุทธรูปปางประทับยืนเหนือสัตว์ชนิดหนึ่ง ที่มีปากเป็นครุฑ มีเขาคล้ายวัว และมีปีกคล้ายหงส์ ซึ่งเป็นลักษณะที่รวมพาหนะของเทพเจ้าทั้งสามของศาสนาฮินดู คือ ครุฑ โค และหงส์ พระพุทธรูปองค์นี้ ชาวบ้านในย่านนี้พบที่ริมคูเมืองด้านใต้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

ปัจจุบันทางเอกชนยังคงรักษาไว้ โดยทางกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ เมื่อปีพ.ศ.๒๔๗๘ และได้มีการจำลองแบบหล่อเป็นเนื้อสำริดสำหรับให้ประชาชนกราบไหว้เป็นสัญลักษณ์ของอำเภอ และเป็นพระประจำเมืองพนัสนิคม เมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๗ ในด้านโบราณวัตถุที่พบเห็นมานี้ อาจสรุปได้ว่ามีศาสนวัตถุที่เป็นของตั้งแต่สมัยทวาราวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖) ลงมาจนถึงสมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘)

ในด้านโบราณสถานที่พบในเขตเมืองพระรถนั้น อาจแบ่งออกเป็นสองประเภทประเภทแรกคือ พวกคูน้ำและคันดิน ซึ่งแสดงลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของตัวเมือง ส่วนประเภทที่สองได้แก่โคกเนินที่เป็นศาสนสถาน สำหรับประเภทแรก ร่องรอยของคูน้ำคันดิน และสระน้ำของเมืองพระรถนี้ อยู่ในสภาพที่ลบเลือนเต็มที คูน้ำและกำแพงดินยังพอแลเห็นได้ชัดเจน เฉพาะด้านใต้ที่ติดอยู่กับมุมเมืองด้านตะวันออก คูเมืองด้านตะวันออกถูกกลบไปเพราะถนนหลวงสายฉะเชิงเทราสร้างทับ ส่วนทางด้านเหนือยังพอแลเห็นร่องรอยเพียงราง ๆ ด้านนี้มีร่องรอยของคันดินรูปสี่เหลี่ยมแห่งหนึ่งติดอยู่กับกำแพงเมืองด้านนอกลักษณะเป็นสระน้ำขนาดใหญ่แต่ว่าตื้นเขินหมดแล้ว สระน้ำนี้คนพื้นเมืองเรียกว่า **สระฆ้อง** กล่าวกันว่าเคยได้ยินเสียงฆ้องดังมาจากสระนี้ ทางด้านตะวันตกของเมืองปรากฏมีร่องกำแพงเมืองสองชั้น ชั้นในยังมีร่องรอยของคันดินเป็นสันเตี้ย ๆ อยู่ แต่ชั้นนอกนั้นดูเลือนเกือบหมดแล้วแลเห็นได้จากภาพถ่ายทางอากาศเท่านั้น ปรากฏร่องรอยของคันดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็กนอกคูเมืองด้านใต้ใกล้กับถนนที่ตัดไปยังบ้านสวนหมาก แต่ว่าอยู่ในสภาพลบเลือน ส่วนโบราณสถานที่เป็นศาสนสถานที่พบในเขตเมืองพระรถนั้น ภายในเขตเมืองถูกเกลื่อนราบไปเกือบหมดสิ้น ในเขตร้านค้าหลังวัดหน้าพระธาตุ ซึ่งอยู่ในบริเวณบ้านเรือนราษฎรยังปรากฏร่องรอยของศาสนสถานที่ก่อด้วยอิฐเหลืออยู่บ้าง แต่ว่าที่เหลือดีกว่าที่อื่น ๆ เห็นจะได้แก่บริเวณที่เรียกว่าเนินธาตุตอนหลังเมืองด้านตะวันตก มีเนินพระ

สถูปรูปสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่อยู่แห่งหนึ่ง เป็นฐานพระสถูปแบบทวาราวดี ซึ่งทางกรมศิลปากรได้ขุดแต่งไว้ ตอนบนของบ้านได้ก่อพระเจดีย์คร่อมทับไว้เป็นศาสนสถานที่เคารพของผู้คนในละแวกนี้ เดิมมีการสมโภชกันในเดือน ๖ มีการแห่เซิ้งบ้องไฟ แต่ปัจจุบันไม่มีใครทำกัน เมื่อสำรวจดูจะพบว่าทางด้านเหนือของเนินธาตุนี้ประมาณ ๒๕ เมตร มีเนินดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แห่งหนึ่งตั้งอยู่ติดกับสระน้ำโบราณ เนินดินนี้มีแผ่นหินปักอยู่ตามมุมทิศสำคัญ แสดงให้เห็นว่าน่าจะเป็นฐานโบสถ์ หรือวิหารอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่ น่าเสียดายที่ว่าเนินดินนี้ไม่ได้มีผู้เอาใจใส่ และแผ่นหินที่ปักไว้เป็นเสมาก็ถูกรื้อถอนเคลื่อนย้ายไปแล้ว

ว่ากันตามขนาดของเมือง เมืองพระรถนี้จัดได้ว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ในสมัยทวาราวดี และโดยตำแหน่งที่ตั้งของเมืองซึ่งตั้งอยู่ระหว่างที่สูงและที่ลุ่มต่ำมาบรรจบกัน บริเวณโดยรอบของเมืองเป็นแหล่งที่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวแบบทดน้ำ และมีลำน้ำไหลผ่านยังความสมบูรณ์ ในเรื่องการใช้น้ำอุปโภคและบริโภคให้แก่เมือง ลำน้ำที่ไหลผ่านเข้ามาในเขตเมืองพระรถนั้นส่วนใหญ่ไหลจากที่สูงทางทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้ ลำน้ำที่สำคัญมี ๒ สายคือ คลองสระกลาง ซึ่งไหลมาแต่ทิศใต้ผ่านตัวอำเภอพนัสนิคม และวัดเกาะแก้วมายังคูเมืองพระรถด้านตะวันออก เรียกว่าคูคลองเมือง และไหลขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือไปรวมกับลำน้ำสายอื่น ๆ เป็นคลองพานทอง ณ ตรงมุมคูเมืองด้านใต้ของเมืองพระรถนี้ ลำน้ำคลองสระกลางได้แยกผ่านคูเมือง และบริเวณกลางเมืองออกไปยังบ้านศาลาแดง ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ไปรวมกับลำน้ำอื่น ๆ เป็นลำน้ำพานทองในเขตบ้านศาลาแดงและบ้านดอนทอง ลำน้ำอีกสายหนึ่งที่ไหลมาจากด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองพระรถ ก็คือลำน้ำคลองหลวงเป็นลำน้ำสายยาวไหลแต่สันปันน้ำในเขตเทือกเขาเขตติดต่อจังหวัดระยองลงมา ลำน้ำนี้ไหลผ่านหลายชุมชนที่ตั้งอยู่ระหว่างทางผ่านบริเวณที่ราบลุ่มซึ่งอยู่ห่างจากเมืองพระรถออกมา

ราว ๒ ก.ม. ขึ้นไปทางเหนือแล้ววกไปรวมกับลำน้ำคลองศาลาแดง และคลองเมืองที่บ้านดอนทอง กลายเป็นลำน้ำพานทองไหลผ่านที่ราบลุ่มในเขตอำเภอพานทองไปออกแม่น้ำบางปะกงที่บ้านปากคลองพานทองซึ่งอยู่ห่างออกไปราว ๑๖ ก.ม. ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเมืองพระรถนั้นตั้งอยู่ในบริเวณตอนที่ลำน้ำสายต่าง ๆ ไหลจากที่สูงมารวมกันเป็นลำน้ำพานทองอย่างแท้จริงจึงมีสภาพเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของท้องถิ่น เพราะลำน้ำเหล่านี้ล้วนไหลผ่านบริเวณที่เป็นชุมชนทั้งสิ้น สถานะของเมืองพระรถนั้นอยู่กึ่งกลางทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ และด้านใต้ อาจติดต่อกับชุมชนที่อยู่ห่างไกลออกไปได้ ตามลำน้ำสายเล็ก ๆ เหล่านั้น ถ้าดูตามลักษณะการกระจายตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนโบราณ อาจกล่าวได้ว่าถ้าเดินทางจากเมืองพระรถขึ้นไปตามลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลลงจากที่สูงทางทิศตะวันออกและทิศใต้แล้วก็อาจจะ•

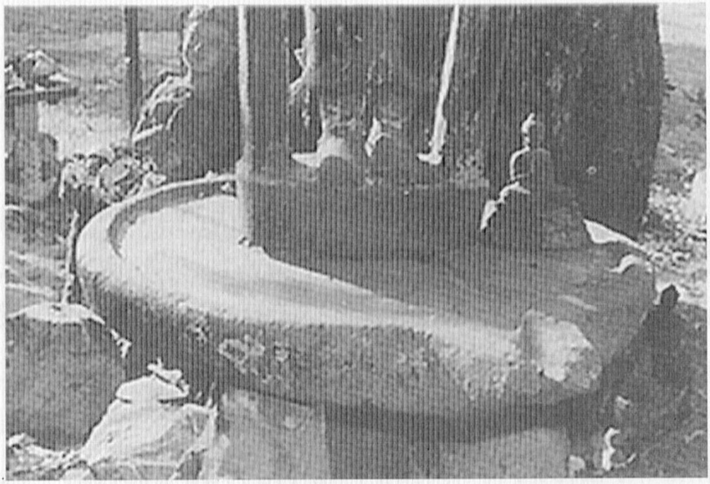
๑• เดินทางไปติดต่อกับชุมชนโบราณในเขตตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม และเมืองศรีมโหสถในเขตอำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี หรือไม่ก็ต่อไปยังกบิลบุรีและอรัญญประเทศได้

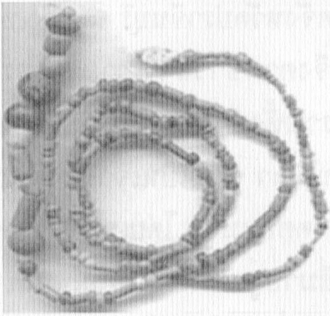
๒• เดินทางไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นไปตามคลองหลวงจะผ่านเมืองโบราณระหว่างทางคือ เมืองพญาเร่แล้วข้ามสันปันน้ำไปยังต้นลำน้ำประแสร์ในเขตจังหวัดระยอง อีกนัยหนึ่งก็คือ การเดินทางบกติดต่อไปยังจังหวัดระยอง และจันทบุรีนั่นเอง

ส่วนทางด้านตะวันตกถ้าหากออกจากเมืองพระรถไปตามลำน้ำพานทองแล้วก็จะออกทะเลที่ปากแม่น้ำบางปะกงได้ ริมฝั่งทะเลด้านใต้ของอ่าวบางปะกงมีเมืองโบราณแห่งหนึ่งตั้งอยู่ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าเมืองศรีพโล อยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรีปัจจุบัน ตามความเชื่อของชาวบ้านแต่ก่อนเล่าว่า มีถนนพระรถสองสาย สายหนึ่งออกจากบ้านหัวถนน ไปยังเขตอำเภอพนมสารคาม ไปยังเมืองศรีมโหสถที่ปราจีนบุรี และอีกสายหนึ่งไปยังเมืองศรีพโลที่อยู่ชายทะเล•

นิทานเรื่อง พระรถ - เมรี

นิทานท้องถิ่นเรื่อง **พระรถ - เมรี** เป็นเรื่องที่นิยมเล่ากันทั่วไปอย่างแพร่หลายในเขตจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี โดยเฉพาะในเขตอำเภอพนัสนิคมจะเห็นได้ว่า บรรดาชื่อสถานที่สำคัญ เช่น เมืองโบราณ ถนน ถ้ำ ภูเขา และหมู่บ้าน ล้วนมีชื่อเรียกตามนิทานเรื่องนี้ทั้งสิ้น เช่นเมืองพระรถ ถ้ำนางสิบสอง เป็นต้นนิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่มาจาก ปัญญาสชาดก ที่ชาวลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศลาว เขมร และทางภาคเหนือของประเทศไทยนิยมเล่ากันฟัง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีศึกสงครามระหว่าง กรุงเทพฯ กับ เวียงจันท์ และเขมร ก็ได้มีการกวาดต้อนชาวลาว และเขมร เข้ามาอยู่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และชลบุรี เป็นจำนวนมากเรื่องพระรถเมรีจึงตามชาวลาวเข้ามา เพราะฉะนั้นถ้าหากมีนิทานแบบนี้เล่ากันที่ไหน รวมทั้งนำไปตั้งเป็นชื่อสถานที่สำคัญ ๆ ของท้องถิ่นแล้ว ก็อาจจะคาดคะเนได้ว่า ชนที่เป็นเจ้าของนิทานชาดกแบบนี้ก็คือ ชาวลาวที่อพยพหรือถูกกวาดต้อนมา โดยเฉพาะในเขตอำเภอพนัสนิคมจังหวัดชลบุรีนั้น ชาวลาวที่มาอยู่เป็นพวกที่อพยพหนีเจ้าอนุวงศ์มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีพระอินทรอาษาชาวนครเวียงจันท์เป็นหัวหน้า รัชกาลที่ ๓ โปรดให้ชาวลาวกลุ่มนี้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ระหว่างชายแดนเมืองชลบุรี และฉะเชิงเทรา ในระยะแรกตั้งเป็นหมู่บ้านใหญ่เรียกว่า "**บ้านแดนป่าเมืองพระรถ**" พระอินทรอาษา สร้างบ้านเมืองขะมักเขม้นการทำมาหากิน จนบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น สมควรเป็นเมืองในสมัยนั้น ในปี พ.ศ. ๒๓๗๑ สมัยต่อมาจึงให้ตั้งเป็น เมืองพนัศนิคม ให้พระอินทรอาษา (ต้นสกุล ทุมมานนท์) เป็นเจ้าเมือง ต่อมาในสมัย รัชกาลที่ ๕ เมืองนี้ได้ถูกยุบเป็นอำเภอ ๆ หนึ่งของจังหวัดชลบุรี ประชากรชาวลาวเหล่านี้ ก็กลายเป็นชนสัญชาติไทย เชื้อสายลาว ในที่สุดก็เป็นคนไทยในปัจจุบันนี้ ซึ่งจะมีประเพณีวัฒนธรรมของชาวลาวปะปนอยู่.









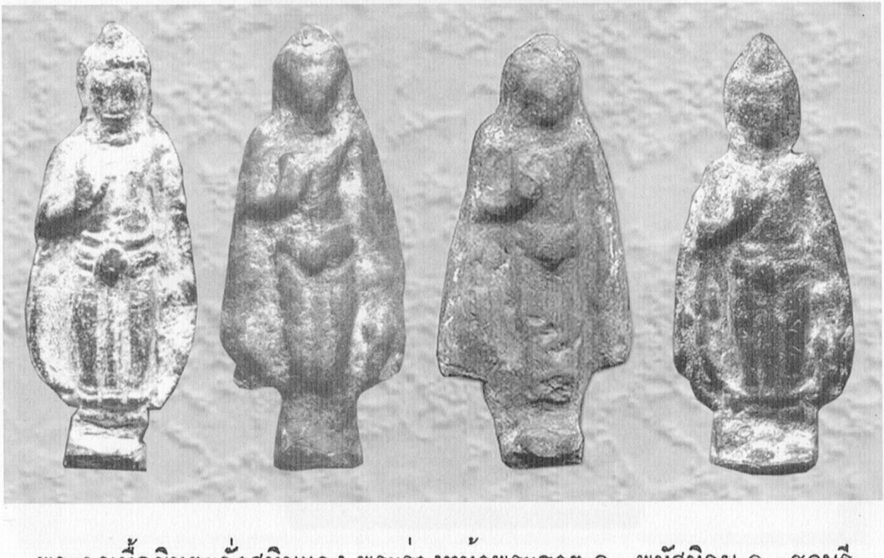
แท่นบูชาเทวรูป ลูกปัดหิน หินบดยา ระฆังหิน ที่ขุดพบบริเวณเมืองพระรถ



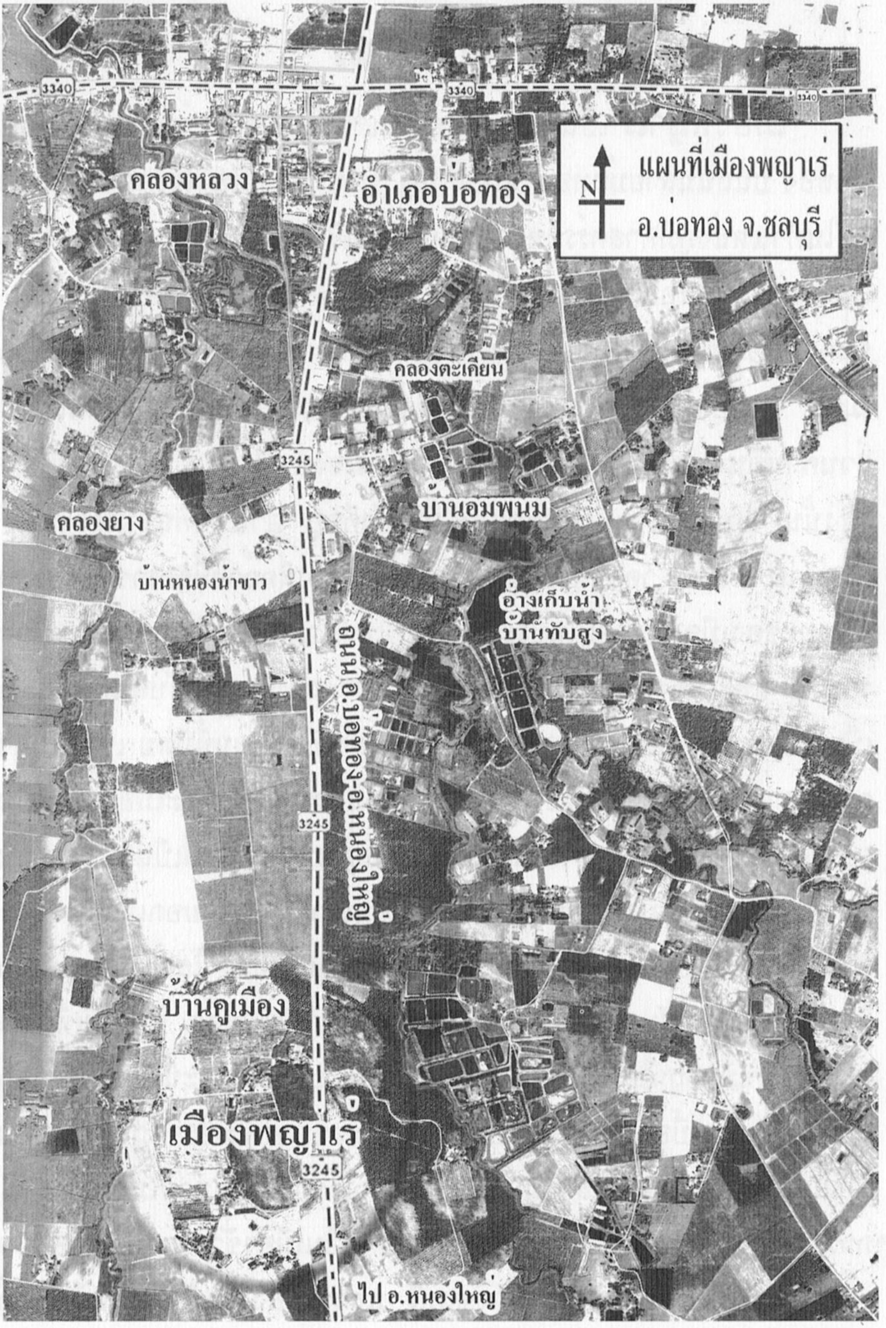
พระพนัสบดีภาพถ่ายจากองค์จริง เนื้อหินสีดำแกะสลัก พบในเขตเมืองพระรถ จ.ชลบุรี



พระเนื้อดินกรุหนองบัว หนองยาง อ. พนัสนิคม จ. ชลบุรี



พระกรุเนื้อชินตะกั่วสนิมแดง พระร่วงหน้าพระธาตุ อ. พนัสนิคม จ. ชลบุรี

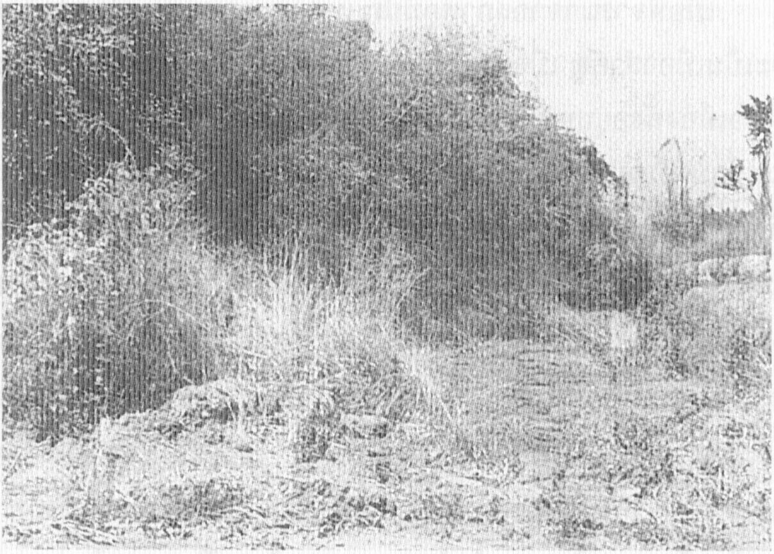

3340
3340
3340
แผนที่เมืองพญาเร่
อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี
N
คลองหลวง
อำเภอบ่อทอง
คลองตะเคียน
3245
บ้านอมพนม
คลองยาง
บ้านหนองน้ำขาว
อ่างเก็บน้ำ
บ้านทับสูง
ถนน อ.บ่อทอง-อ.หนองใหญ่
3245
บ้านคูเมือง
เมืองพญาเร่
3245
ไป อ.หนองใหญ่

เมืองพญาเร่

เมืองพญาเร่ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตที่สูง อยู่ใกล้ที่ว่าการอำเภอบ่อทอง บนถนนสายบ่อทอง-หนองใหญ่ ผ่านกลางเมืองโบราณแห่งนี้ ตั้งอยู่ในตำแหน่งภูมิศาสตร์ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ํ ๑๕' เหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๑ํ ๒๖' ตะวันออก ลักษณะเป็นเมืองรูปรีมี ๒ ชั้น ชั้นแรกมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑,๑๐๐ เมตร ส่วนชั้นในเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖๐๐ เมตร คูเมืองและคันดินของตัวเมืองชั้นนอกแลเห็นได้ชัดทางด้านเหนือ ส่วนด้านอื่น ๆ ลบเลือนไปมากแล้ว ส่วนเมืองชั้นในซึ่งเป็นตัวเมืองที่แท้จริงนั้น สภาพของคูน้ำและกำแพงดินยังดีอยู่ กำแพงดินที่เหลืออยู่สูงประมาณ ๑ เมตร วัดจากระดับคูน้ำ ส่วนคูเมืองที่กว้างที่สุดราว ๑๑ เมตร ลักษณะของเมืองนี้จัดอยู่ในประเภทที่มีรูปไม่สม่ำเสมอเช่นเดียวกันกับเมืองพระรถ และเมืองแบบทวาราวดีอื่น ๆ ส่วนการที่มี ๒ ชั้นทับกันอยู่นั้น ก็เป็นลักษณะของเมืองทวาราวดีอีกเช่นกัน ผังเมืองแบบนี้มีพบ เช่นที่เมืองดงแม่นางเมือง และเมืองบนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และเมืองศรีเทพในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ภายในเมืองไม่ปรากฏพบโคกเนินที่เป็นศาสนสถาน อีกทั้งบนพื้นดินก็ไม่ค่อยพบเศษเครื่องปั้นดินเผา จากคำบอกเล่าของชาวไร่ที่อยู่ในเขตเมืองกล่าวว่าเคยมีผู้พบโครงกระดูก และกำไลสำริด และหม้อดินเผา ซึ่งปัจจุบันของเหล่านี้ได้ถูกเคลื่อนย้ายไปเสียแล้ว ปัจจุบันพื้นดินภายในเขตเมืองถูกไถราบเพื่อเป็นแหล่งปลูกอ้อย แต่ถึงกระนั้นก็ดีไม่ปรากฏเศษอิฐเศษกระเบื้องให้เห็นแต่อย่างใดเลย จากการที่ไม่ปรากฏพบร่องรอยของเศษโบราณวัตถุดังกล่าวนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่าเมืองนี้อาจไม่ใช่เมืองที่มีการอาศัยอยู่กันต่อเนื่องมาหลายสมัย คงจะเป็นเมืองชั่วคราวหรือเมืองบนเส้นทางการติดต่อทางบกระหว่างชลบุรี และระยองในสมัยโบราณก็เป็นได้

เมื่อพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศแวดล้อมแล้ว เมืองพญาเร่ดูไม่น่าจะเป็นเมืองสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองพระรถ เพราะตั้งอยู่ในเขตที่สูง ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินสูง ประมาณ ๗๑ เมตร จากระดับน้ำทะเล ส่วนบริเวณที่ลุ่มต่ำรอบ ๆ ก็มีระดับตั้งแต่ ๕๙ - ๖๐ เมตร ผิดกันกับเมืองพระรถซึ่งตั้งอยู่บนที่ลุ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลเพียงประมาณ ๖ - ๘ เมตร ดูแล้วไม่อาจที่จะเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ทำเกษตรกรรมในละแวกนี้ได้ เมืองนี้คงเป็นเมืองที่อยู่บนเส้นทางคมนาคมเท่านั้น เพราะอยู่ใกล้กับลำน้ำเล็ก ๆ หลายสายที่ไหลไปออกที่ลุ่มใกล้ ๆ กับเมืองพระรถ เช่น ลำน้ำคลองอมพนม ห้วยทับร้าง คลองตะเคียน และคลองหลวง โดยเฉพาะคลองหลวงนั้นเป็นลำน้ำสายสำคัญที่มีต้นน้ำไปจดสันปันน้ำที่จะข้ามไปยังต้นลำน้ำประแสร์ในเขตจังหวัดระยองได้ และลำน้ำคลองหลวงนี้เองที่ไหลลงสู่ที่ราบลุ่ม เป็นต้นน้ำของลำน้ำพานทอง อันเส้นทางบกระหว่างชลบุรีและระยองตามลำน้ำคลองหลวงนี้ได้รู้จักกันเป็นอย่างดีของคนในสมัยก่อน ๆ ในสมัย ร.ศ. ๑๑๒ ก็ยังใช้เป็นเส้นทางบกส่งทหารไปยังจันทบุรี เส้นทางเดินบกสายนี้ดูเหมือนเพิ่งเลิกใช้ไปเมื่อสมัยที่มีการสร้างถนนสุขุมวิทขึ้นแทน

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมืองพญาเร่เป็นที่ทราบกันในบรรดาผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้มีการทำแผนที่ทางประวัติศาสตร์ขึ้นและได้กำหนดตำแหน่งเมืองพญาเร่เป็นเมืองท่าชายทะเลด้านตะวันออกของที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งนี้เพราะนักวิชาการในสมัยนั้นเชื่อว่าทะเลในอ่าวไทยตอนนั้นขึ้นไปถึงเขตเมืองพญาเร่ เมืองพญาเร่เป็นเมืองเก่าสมัยทวาราวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖) จึงอาจกล่าวได้ว่าเมืองนี้อาจไม่ใช่เมืองที่มีการอาศัยอยู่กันต่อเนื่องมาหลายสมัย เพราะไม่ปรากฏพบโคกเนินที่เป็นศาสนสถาน คงเป็นเมืองที่อยู่บนเส้นทางเดินบกจากชลบุรี ไประยอง และจันทบุรีเท่านั้นเอง •



ส่วนหนึ่งของคันดินที่เป็นแนวกำแพงเมืองพญาเร่



แนวถนนที่ตัดผ่านคันดินกำแพงเมืองพญาเร่



บริเวณเมืองศรีพโล
ต.หนองไม้แดง อ.เมือง ชลบุรี
(ภาพปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๒)

เมืองศรีพโล

"เมืองศรีพโล" เป็นเมืองท่าที่อยู่บนเส้นทางเดินทะเล เมืองนี้ตั้งอยู่ในเขตบ้านศรีพโล ตั้งอยู่ ต. หนองไม้แดง อ. เมือง จ. ชลบุรี ในปัจจุบันหน้าเมืองจรดทะเล และ ต. บางทราย ตัวเมืองตั้งอยู่ตอนเหนือของเขาพระพุทธบาทบางทราย ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ํ ๒๕' เหนือเส้นแวงที่ ๑๐๑ ตะวันออก ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินเขาดินก่อนจะข้ามไปยังเขาพระพุทธบาทบางทราย ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ติดทะเลที่เป็นขอบเขตของอ่าวบางปะกง ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองห่างทะเลเพียง ๗๐๐ เมตร ผู้รู้เห็นกล่าวว่า ลักษณะของเมืองนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยม เคยมีกำแพงดินโอบรอบไม่มีคูน้ำ เพราะตั้งอยู่บนที่สูง และกำแพงดินสูงจากพื้นดินประมาณเกือบ ๓ เมตร แต่เมื่อมีการก่อสร้างถนนสุขุมวิทผ่าน ทางราชการได้ไถกำแพงดินเหล่านั้นลงหมดสิ้น และพื้นที่ส่วนใหญ่ของตัวเมืองก็กลายเป็นเขตของสนามกีฬา และวิทยาลัยพลศึกษาชลบุรี ดังนั้นในขณะนี้จึงไม่อาจทราบขนาดและรูปร่างของเมืองศรีพโลนี้ได้

สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานให้เห็นว่าบริเวณบ้านศรีพโล เคยเป็นชุมชนโบราณมาก่อนก็คือ การพบเครื่องสังคโลกสุโขทัยรวมทั้งชามเคลือบแบบเวียตนามอย่างที่พบในเรือจมที่อ่าวไทยในเขตเมืองศรีพโลเช่นนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางธรณีวิทยามั่นใจว่าเมืองนี้ต้องมีความสัมพันธ์กันกับการค้าขายสังคโลกของบรรดาเรือจมเหล่านั้นอย่างไม่ต้องสงสัย เมื่อคราวที่มีการสัมมนาเกี่ยวกับการรายงานการปฏิบัติงานทางโบราณคดีใต้น้ำ เกี่ยวกับเรือจมที่อ่าวไทย เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๒๑ ผู้เชี่ยวชาญทางธรณีวิทยา เสนอว่าพบหินถ่วงน้ำหนักเรือที่จมลำหนึ่งเป็นหินอัคนีแบบที่พบตามเขาบริเวณชายทะเล ทำให้มีความคิดว่าอาจเป็นไปได้ที่ว่าเรือจมลำนั้นมีความสัมพันธ์กับชุมชนเมืองศรีพโล อนึ่ง หินอัคนีแบบนี้ ดูเหมือนมีอยู่ทั่วไปในแถวชายทะเลย่านนี้ โดยเฉพาะบริเวณเขาบางทราย ที่ตั้งอยู่ใกล้ๆกับเมืองศรีพโล ถ้าท่านใดได้ขึ้นไปเที่ยวบนเขาพระพุทธบาทวัดเขาบางทราย ก็จะพบเห็นหินอัคนีนี้โดยไม่ขาด

รวมเรื่อง "เมืองชล"

เมืองศรีพโลนี้เคยมีผู้ขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่างเช่น พระพุทธรูปทองคำ สำริด แก้วผลึก ขันทองคำ ถ้วยชามสังคโลก คล้ายของสุโขทัย โบราณวัตถุหลายชิ้นได้เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ของยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเมืองศรีพโลเป็นเมืองในสมัยขอมเรืองอำนาจแห่งภูมิภาคอุษาคเนย์ และอาจมีอายุร่วมกับสมัยลพบุรีประมาณปี พ.ศ. ๑๖๐๐ – ๑๙๐๐ จากการขุดค้นทางโบราณคดีทำให้ทราบว่า ตัวเมืองศรีพโลตั้งอยู่ใกล้กับปากแม่น้ำบางปะกง เมื่อประมาณ ๗๐๐ ปี ตรงกับในสมัยสุโขทัย เมืองนี้มีฐานะเป็นเมืองชายทะเลที่มั่งคั่งเปิดการค้าขายทางเรือสำเภากับจีน กัมพูชา และเวียดนาม เป็นท่าจอดพักเรือก่อนเดินทางต่อไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา นักแต่งนิทานได้แต่งเรื่อง **"นิทานเมืองศรีพโล"** เล่าสู่กันฟังในท้องถิ่นนั้นนานมาแล้ว ใจความสำคัญว่าเมืองศรีพโลเป็นเมืองท่า เรือสำเภาต่างเมืองมาค้าขายติดต่ออยู่เนืองนิจ แต่ถูกตาเศรษฐีพาโลเจ้าเมืองคดโกงบ่อย ๆ เศรษฐีพาโลมั่งมีสมบัติมาก เกวียนบรรทุกทรัพย์สมบัติของตาเศรษฐีพาโลเดินผ่านเข้าข้างเขาพระพุทธบาทบางทรายจนเขาขาด เรียกว่า**คอเขาขาด**มาจนทุกวันนี้ จากเมืองศรีพโลมีถนนไปยังพนัสนิคม ขนาดกว้างของถนนเดิมคงไม่แคบกว่า ๘ เมตร แต่ที่ปรากฏบัดนี้ขาดเป็นตอน ๆ พอเป็นเค้าให้ตรวจดูได้ บางตอนมีอิฐเหลืออยู่บ้าง จะเป็นถนนปูอิฐหรือถนนคันอิฐ ควรศึกษาจะเป็นประโยชน์แก่ความรู้ทางประวัติศาสตร์อีกมาก เมืองศรีพโลนี้ต่อมาในสมัยอยุธยาก็ค่อยๆหมดความสำคัญลง อาจเพราะปากแม่น้ำบางปะกงตื้นเขินจากการพัดพาสะสมของตะกอนจำนวนมหาศาลจนทำให้บริเวณเมืองตื้นเขินประชาชนจึงย้ายถิ่นฐานลงมาสร้างชุมชนลงไปทางใต้ไปในเขตบางทราย บางปลาสร้อย ซึ่งมีสภาพชายทะเล และทำเลตลอดจนบริเวณที่จะตั้งหลักชุมชนดีกว่า ทำให้ในระยะหลังเกิดเป็นบ้านเมืองขึ้นแทนเมืองศรีพโล การขยายตัวของแหล่งชุมชนและการย้ายตำแหน่งของเมืองในกรณีนี้จะต้องเคลื่อนลงมาทางใต้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถ้าขยายไปทางเหนือก็ติดที่ลุ่มชื้นแฉะ ไปทางตะวันตกก็ลงทะเล ส่วนไปทางตะวันออกก็ติดภูเขาและป่า ปัจจุบันเมืองบางปลาสร้อย หรือ เมืองชลบุรี อยู่ห่างจากเมืองศรีพโลเพียง ๓ กิโลเมตร •

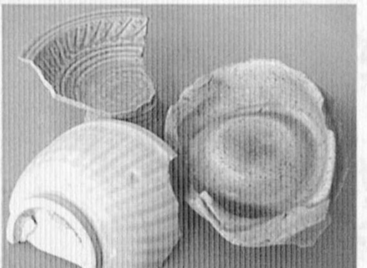


โบราณวัตถุ เมืองศรีพโล ในพิพิธภัณฑ์ ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

ศิลปสุโขทัย ที่เมืองศรีพโล

ตุ๊กตาเสียกบาลดินเผาเคลือบแบบสุโขทัย พบที่เมืองศรีพโล พร้อมทั้งพบเครื่องถ้วยชามสมัยสุโขทัยจำนวนมาก แสดงว่าอิทธิพลสินค้าของสุโขทัย ได้แพร่หลายมายังเมืองนี้ด้วย อาจยืนยันได้ว่าเป็นเมืองร่วมสมัยกับอาณาจักรสุโขทัยอันรุ่งเรือง ก่อนที่อาณาจักรอยุธยาจะสถาปนาขึ้น

คติทำตุ๊กตาเสียกบาลนี้มีอยู่ว่า เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ผู้ป่วยเจ็บหนักใกล้ตาย หรือเคราะห์ร้ายอย่างอื่น เมื่อจะสะเดาะเคราะห์ก็ต้องจัดเครื่องบัดพลี ธูป เทียน ดอกไม้ อาหารใส่กระทง นำมาวางไว้ตรงทางสามแพร่งในเวลาใกล้ค่ำ แล้วเอาตุ๊กตาซึ่งปั้นไว้แทนบุคคลผู้ที่เจ็บป่วยนั้น ต่อยคอให้หักเป็นอันว่าตุ๊กตารับเคราะห์แทน แล้วก็โยนไว้ตรงทางสามแพร่งนั้น แต่ตุ๊กตาสมัยสุโขทัยส่วนมากที่พบมักเป็นรูปแม่อุ้มเด็ก จึงสันนิษฐานว่าสมัยก่อนการคลอดบุตรมีอันตรายมาก ดังนั้นเมื่อถึงวันใกล้คลอดเต็มที่ ก็จะจัดเครื่องสังเวยสะเดาะเคราะห์ และตุ๊กตาเสียกบาลแม่อุ้มเด็กเตรียมไว้ แล้วก็เอามาต่อยหัวทิ้งตรงทางสามแพร่ง ทำเวลาใกล้ค่ำเช่นกัน ชาวสุโขทัยนิยมทำตุ๊กตาเสียกบาลเป็นสินค้าด้วยมีผู้นิยมกันมาก การพบตุ๊กตาเสียกบาลที่เมืองศรีพโลเช่นนี้ บ่งว่าอิทธิพลของสินค้าสุโขทัยเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายมาก.







ภาพประกอบโดย จักรพันธุ์ โปษยกฤต

นิทานเมืองศรีพโล

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์

เมืองศรีพโล เป็นเมืองเก่าแก่ทางแถบชลบุรี (อยู่ที่ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี) ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองท่าสำคัญมาตั้งแต่สมัยอโยธยา ที่เมืองนี้ปรากฏว่ามีการขุดค้นพบเครื่องถ้วยชามรุ่นเดียวกับสุโขทัย มีทั้งสังคโลก และเครื่องถ้วยชามจีนสมัยเหม็ง ซึ่งแสดงว่าเมืองนี้มีอายุมาถึงสมัยอยุธยาตอนต้น

ตามปกติ เมืองท่านั้นมักจะเป็นเมืองที่ร่ำรวยสมบูรณ์พูนสุข เพราะมีการติดต่อค้าขายกับเมืองอื่นๆ เจ้าเมืองเพียงแต่เก็บภาษีสินค้าก็ร่ำรวยแล้ว ยิ่งถ้าเมืองนั้นๆ มีสินค้าที่จะขายแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าที่มาจากเมืองไกลด้วยแล้ว ก็ยิ่งมั่งคั่งหนักขึ้นไปอีก

เจ้าเมืองศรีพโลก็มิได้น้อยหน้าเมืองท่าอื่นๆ เลย มิหนำซ้ำออกจะเลยหน้าไปเสียอีก เพราะตะแกนอกจากจะงกสมบัติแล้ว ยังแถมฉลาดแกมโกงหาตัวจับยาก ข้างฝ่ายคุณหญิงศรีภริยาก็เข้าคู่กันเหมาะเจาะราวกับกิ่งทองใบหยก

เมื่อเวลาที่มีเรือสินค้าจากต่างเมืองมาจอดเทียบท่า ตามธรรมเนียมของการค้าขายสมัยก่อน ก็มักจะส่งคนนำของกำนัล อันได้แก่สินค้าดีๆ ราคาแพงในเรือนั้นมาเยี่ยมคำนับเจ้าเมืองเป็นการบอกกล่าวแกมขออนุญาตค้าขายสินค้าของตน จากนั้นก็อาจจะเชื้อเชิญเจ้าเมืองและลูกเมีย ญาติพี่น้อง ตลอดจนกรรมการเมืองคนสำคัญๆ ไปเยี่ยมชมเรือ หากพอใจสินค้าสิ่งใดก็จะได้เลือกสรรซื้อหาเอาเสียก่อน เรียกว่าเชิญไป "เหยียบสำเภา" ถือว่าเป็นเกียรติยศแก่นายเรือ

เจ้าเมืองศรีพโลนั้น นอกจากจะยินดีรับเอาของกำนัลด้วยความพึงพอใจแล้ว ก็ยังไม่วายต้องส่งคุณหญิงไปเยี่ยมชมเรือ เป็นทีว่าจะชมสินค้าแปลกๆ จากต่างเมือง แล้วก็พาบ่าวไพร่บริวารติดตามไปเป็นขบวนทีเดียว เมื่อไปถึงก็เที่ยวเลือกชมสินค้าดีๆ งามๆ ชี้นิ้วเลือกเอาๆ จนสะใจ เสร็จแล้วก็บอกให้พ่อค้านายพาณิชย์คิดราคา ระหว่างที่กำลังคิด คุณหญิงก็ทำท่าคว้าถุงเงินเตรียมจะจ่ายตามประสาเศรษฐี

คุณหญิงทำท่าจะล้วงเงิน ล้วงอยู่นั่นเอง หยิบไม่ขึ้นพ้นถุงเสียที

จนนายพาณิชย์เฉลียวใจ ชักนึกรู้ว่า เห็นจะเสียสินค้าฟรีเป็นแน่ แต่ไหนๆ ลูกค้าก็เป็นถึงภริยาเจ้าเมือง เอาใจไว้ก็ไม่เสียหลาย คิดแล้วก็ทำท่าหมอบกราบกราน

"คุณหญิงอย่าเป็นกังวลเลยขอรับ ของนิดๆ หน่อยๆ แค่นี้ ถ้าท่านพอใจจะได้ไว้ดูเล่นก็นับเป็นเกียรติแก่กระผมหนักหนาแล้ว"

คุณหญิงได้ยินก็สมคะเน แต่ก็ต้องทำเป็นปฏิเสธวุ่นวาย

"โอ๊ย ไม่ได้ ไม่ได้ อะไรกัน ของซื้อของขาย จะมาให้กันเปล่าๆ เจ้าสัวก็ขาดทุนแย่น่ะซี"

แล้วก็ทำเป็นล้วงถุงเงินอยู่นั่นเอง นายพานิชย์ก็ต้องยืนยันว่า ไม่ขอรับเป็นอันขาด จนคุณหญิงใจอ่อน หยุดล้วงถุงเงิน (ซึ่งอาจจะมีแต่ถุงเปล่า หามีเงินไม่) ออกปากให้ศีลให้พรเป็นการใหญ่ แล้วก็ให้บ่าวไพร่บริวารหาบหามสินค้าประดามีที่เลือกไว้ ยกขบวนกลับไปยังจวนเจ้าเมือง ด้วยความกระหยิ่มยิ้มย่อง

นายสำเภากี่รายๆ ที่ผ่านมาเทียบท่าเมืองศรีพโล ล้วนถูกเจ้าเมืองและคุณหญิงช่วยกันขนสินค้าไปเป็นสมบัติส่วนตัวมากมาย แต่ถ้าเผอิญไปโดนเอานายสำเภาขี้เหนียวเข้า พอบอกให้คิดราคา ก็คิด แถมยังยืนเฉยๆ รอให้คุณหญิงควักเงินออกมาจ่ายจริงๆ จนคุณหญิงขุ่นเคืองค้อนควักกลับไปรายงานเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็จะหาทางแก้แค้นนายสำเภาขี้เหนียวคนนั้นจนได้

วิธีแก้แค้น ก็คือ จะมีประกาศออกมาว่า "เต่าทอง" สมบัติคู่บ้านคู่เมืองศรีพโลหายไป จากนั้น เจ้าเมืองก็จะมีบัญชาให้ตรวจค้นเรือสำเภาทุกลำที่เทียบท่าอยู่ ในที่สุดก็จะพบว่า "เต่าทอง" นั้นซุกอยู่ในเรือสำเภาลำที่เจ้าของขี้เหนียวนั้นเอง อย่าไปสงสัยเลยว่า เจ้าเต่าทองนั้นลงไปซุกอยู่ได้อย่างไร

เมื่อพบแล้ว เรือโชคร้ายลำนั้นก็จะถูกยึดทรัพย์สินหมดเกลี้ยงทั้งลำ ไปเป็นสมบัติของเจ้าเมือง เพื่อชดเชยความเสียหายที่ทำให้เจ้าเมืองตกอกตกใจที่ของคู่บ้านคู่เมืองหายไป

นายสำเภาขี้เหนียว และไม่มีไหวพริบปฏิภาณคนนั้นก็จำใจต้องถอนสมอ นำเรือเปล่าๆ กลับเมืองของตนไป

ด้วยวิธีการเช่นนี้ เจ้าเมืองศรีพโลก็รวยขึ้นๆ ไม่เฉพาะตัวเจ้าเมือง ญาติพี่น้องก็พลอยร่ำรวยมหาศาลไปด้วย ใครๆ ก็พากันเรียกเจ้าเมืองว่า "<u>เศรษฐีพาโล</u>" เป็นที่ขึ้นชื่อลือชาจนบรรดาเรือสำเภาต่างเมืองทั้งหลายพากันขยาด ไม่มีใครอยากมาติดต่อค้าขายกับเมืองศรีพโลอีก ราษฎรก็ขัดสนจนยากลงทุกวัน เพราะเวลาเจ้าเมืองโกงเขามาได้ ก็ไม่เคยแบ่งให้ราษฎรเลยแม้แต่นิดเดียว

หนักเข้า ราษฎรก็ทนอยู่ไม่ได้ จึงพากันอพยพแยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านอื่นเมืองอื่น ที่เจ้าเมืองเขาไม่ได้เป็นที่น่ารังเกียจเหมือน "เศรษฐีพาโล"

ฝ่ายเจ้าเมืองจะทนอยู่ลำพังก็ไม่กล้า จึงจำใจต้องขนย้ายสมบัติบรรทุกเกวียน จะไปอยู่เมืองอื่นบ้าง

รวมเรื่อง "เมืองชล"

ความที่ทรัพย์สมบัติของตะแกมีมากมาย เมื่อขบวนเกวียนมาถึงบริเวณเขาพระพุทธบาทบางทราย ตำบลบางทราย ถึงกับทำให้เขาขาดเป็นช่องทางออกไป เรียกกันว่า "คอเขาขาด" มาจนทุกวันนี้

ชะรอยตอนจบของเรื่องนี้ จะไม่ค่อยถูกใจคนนัก เพราะตาเศรษฐีพาโลโกงเขาได้อยู่ข้างเดียว จึงเกิดมีความอีกสำนวนหนึ่งเล่าว่า เมื่อเศรษฐีพาโลโกงสินค้าของนายสำเภาด้วยการค้นหา "เต่าทอง" นั้นมีข้อต่อรองว่าถ้าหาพบในเรือ นายสำเภาก็ต้องยกสินค้าให้หมดลำ แต่ถ้าไม่พบแกก็จะยอมยกสมบัติของแกให้เหมือนกัน แต่กี่รายๆ ก็ถูกแกยึดสินค้าไปหมดทุกทีเพราะไม่รู้กลโกงของแก

จนกระทั่งวันหนึ่ง ก็เกิดคนดีมาแก้เผ็ด ชื่อว่า บุญเรือง บุญเรืองรู้เท่าทันเล่ห์กระเท่ของเจ้าเมืองขี้โกง จึงจัดการซ้อนกล โดยปล่อยให้เอาเต่าทองมาซุกไว้ในเรือ พอเจ้าเมืองจะส่งคนมาค้น บุญเรืองก็เอาเต่าทองเจ้ากรรมนั้นโยนทิ้งน้ำไปเลย

บริวารของเจ้าเมืองค้นเท่าไรๆ ก็ไม่พบเต่าทอง เป็นอันว่า เศรษฐีพาโลเสียท่า ต้องยอมยกสมบัติให้บุญเรือง แต่คนเจ้าเล่ห์แกมงกก็ไม่ยอมง่ายๆ แกจึงต่อรองขอผลัดไป ๗ วันแล้วก็แอบขนของบรรทุกเกวียนหนีไป จนกระทั่งไปทำให้เกิดช่องเขาที่เรียกว่า คอเขาขาดเช่นเดียวกับสำนวนแรก

แต่ไม่ยักมีสำนวนไหนเล่าว่า ตาเศรษฐีพาโล สูญเสียสมบัติหมดเนื้อหมดตัว หรือขนสมบัติไปไม่ไหว จนต้องตกหล่นเรี่ยเสียหาย

แกก็คงอพยพขนสมบัติมหาศาลหนีไปนั่งกินนอนกินอยู่บ้านอื่นเมืองอื่น สบายไป •

จากวารสารเมืองโบราณ ปี 2522

นิทานเรื่อง "ตาอู่แพ"

นอกเหนือไปจากเรื่องเศรษฐีพาโล ก็มีเรื่องเกี่ยวกับวัดอู่ตะเภาซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเมืองศรีพโลไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นแหล่งจอดเรือสำเภา และเคยพบชิ้นส่วนของเรือสำเภาจมดินอยู่ มีนิทานเล่าว่ามีบุคคลหนึ่งชื่อตาอู่แพ เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตตำบลหนองไม้แดง มีอาชีพเดินเรือค้าขายขึ้นอยู่ที่แปดริ้ว หรือฉะเชิงเทราในปัจจุบัน ครั้งหนึ่งในฤดูกาลที่ชาวแปดริ้วกำลังทำสวน ตาอู่แพก็เอามูลเป็ดหรือปุ๋ยคอกใส่เรือไปขาย เมื่อขายหมดแล้วก็นำเรือไปจอดไว้แถวเรือนแพ เผอิญเกิดไฟไหม้เรือนแพชาวบ้านตกใจเลยพากันขนเอาแก้วแหวนเงินทองหนีไปใส่ไว้ในเรือของตาอู่แพจนเต็ม พอไฟเลิกไหม้แล้วตาอู่แพก็รอให้ชาวบ้านมาขนทรัพย์สมบัติกลับ แต่ไม่มีใครมานำกลับ ในที่สุดตาอู่แพก็เลยนำเรือกลับมายังบ้านตนที่หนองไม้แดง ทรัพย์สมบัติที่ได้มานั้นตาอู่แพก็ไม่คิดจะเอาไว้เป็นของตนจึงคิดสร้างวัดขึ้น ในที่สุดก็เลือกเอาท้องที่ที่เคยมีเรือสำเภามาจมอยู่เป็นที่สร้างวัด เมื่อสร้างเสร็จก็ให้ชื่อวัดนี้ว่า วัดอู่ตะเภา นิทานเรื่องตาอู่แพนี้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นเรื่องราวของคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในแถบริมทะเลในเขตจังหวัดชลบุรี มีอาชีพทำการค้าขายโดยทางเรือติดต่อกับชุมชน ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา หรือแปดริ้ว ซึ่งประกอบด้วยคนสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีอาชีพทำสวนอยู่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกง และอีกกลุ่มหนึ่งมีอาชีพค้าขายอยู่ตามเรือนแพ นิทานเรื่องนี้มีสิ่งที่ร่วมกันได้กับเรื่องเศรษฐีพาโลในลักษณะที่ว่า เป็นเรื่องกลุ่มชนที่มีอาชีพทำการค้าขาย และตั้งหลักแหล่งอยู่ใกล้ทะเลเหมือนกัน แต่นิทานเรื่องเศรษฐีพาโลน่าจะเป็นเรื่องของกลุ่มชนที่มีอายุเก่าแก่กว่าเรื่องตาอู่แพ เรื่องของเศรษฐีพาโลนั้นเรายังไม่อาจทราบได้ว่าประชาชนที่อยู่ในเขตเมืองศรีพาโลนั้นเป็นพวกไหน คนไทย คนจีน คนญวนหรือลูกหลานของคนจีนหรือคนญวน แต่เรื่องตาอู่แพที่ว่าไปค้าขายกับชาวสวน และชาวเรือนแพนั้น พอเห็นได้ชัดเจนว่าพวกคนเหล่านั้น เป็นชาวจีนหรือไม่ก็ลูกหลานชาวจีนอย่างไม่ต้องสงสัย •

คุณปรีดา ศรีชลาลัย



ท่านเป็นชาวชลบุรีโดยกำเนิด เกิดที่บ้านหน้าวัดเขาบางทราย อำเภอเมือง ชลบุรี

ท่านรับราชการอยู่ที่กรมศิลปากร

ตลอดระยะเวลาที่รับราชการที่กรมศิลปากร และหลังจากที่อำลาชีวิตราชการไปแล้ว ท่านก็ได้เขียนหนังสือ บทความ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาและประวัติศาสตร์ของชาติไทยหลายเรื่อง นอกจากนี้ยังได้สร้างสรรค์บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรองที่เป็นภาษาบาลี และภาษาไทย จากผลงานทางวิชาการ ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

เมื่อประมาณกลางปี พ.ศ.๒๕๐๕ ได้มีโอกาสได้พบกับท่านพร้อมด้วย คุณอธึก สวัสดีมงคล ได้สนทนากับท่านเรื่องของประวัติศาสตร์ วัดเขาบางทราย ชลบุรี ท่านได้มอบหนังสือให้มาเล่มหนึ่งชื่อว่า ***"ชลบุรีโดยสังเขป"*** จึงได้เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี เห็นว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่า เป็นหนังสือเก่า และหายากมาก จึงนำออกมาจัดพิมพ์เผยแพร่ ให้ผู้ที่สนใจเรื่องราวของชลบุรีอีกแนวหนึ่งโดยถอดแบบพิมพ์ตามต้นฉบับเดิมทุกประการ ซึ่งจะทำให้เห็นศิลป และวัฒนธรรมการเขียนการพิมพ์ และภาษาที่ใช้ในยุคปี ๒๔๘๓ เป็นอย่างไร

ชลบุรีโดยสังเขป

ที่ระลึกในงานทอดกฐินสามัคคี
ซึ่งคณะภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา
วัดเทพศิรินทราวาส
มีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เป็นประธาน
ทอดที่วัดเขาบางทราย
อำเภอเมือง ชลบุรี
วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ฉะบับแก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ ๒

สารบาญ

คำนำ

คณะภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาวัดเทพศิรินทราวาส มีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เป็นประธาน จะทอดกฐินสามัคคีที่วัดเขาบางทราย ชลบุรี ซึ่งกำหนดทอดในวันที่ ๗ ตุลาคมศกนี้ ประสงค์ให้มีหนังสือแจกเป็นที่ระลึกสักเรื่องหนึ่ง พระภิกษุจิรภัทร ศรีชลาลัย รับฉันทะมาแจ้งความจำนงต่อกรมศิลปากร ขอพิมพ์เรื่องชลบุรีโดยสังเขปเป็นที่ระลึกในงานกฐินสามัคคีนั้น กรมศิลปากรยินดีอนุญาตให้พิมพ์ตามประสงค์ และขออนุโมทนาในการกุศลพิเศษครั้งนี้ด้วย

เรื่องชลบุรีโดยสังเขปที่พิมพ์ขึ้นนี้ กรมศิลปากรให้นายปรีดา ศรีชลาลัย เจ้าหน้าที่ในกองวรรณคดีเรียบเรียงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ และได้สอบสวนเพิ่มเติมข้อความตอนว่าด้วยบางทรายอีกมาก แม้ในตอนอื่น ๆ ก็จะได้สอบสวนเพิ่มเติมในโอกาสต่อ ๆ ไปเช่นเดียวกัน หวังว่าบันดาท่านที่ได้รับหนังสือนี้คงจะพอใจโดยทั่วกัน

กรมศิลปากร

๒๙ กันยายน ๒๔๘๔

ชลบุรีโดยสังเขป

ถ้าจะกล่าวถึงจังหวัดต่าง ๆ ตามภาคของประเทศไทยปัจจุบัน ชลบุรีก็เป็นจังหวัดรวมอยู่ในภาคที่ ๓ เวลานี้ที่ว่าการจังหวัดตั้งศาลากลางอยู่ในบริเวณซึ่งเคยเป็นวัดโบราณ (เรียกว่าวัดสวนตาล)

เขตต์ชลบุรี ทางทิศเหนือจดจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออกจดจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดระยอง ทิศใต้จดจังหวัดระยอง ทิศตะวันตก ตกทะเลอ่าวไทย

ภูมิประเทศ ด้านเหนือเป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนาทำไร่ ด้านตะวันออกทั้งเฉียงเหนือเฉียงใต้ตลอดถึงด้านใต้ ส่วนมากเป็นป่าและภูเขา อากาศหนาวและร้อนพอสบาย ฤดูฝนมีฝนตกชุกทางแถบตะวันออกและเฉียงเหนือเฉียงใต้ ตอนกลางฝนไม่ค่อยชุก กันดารน้ำโดยมาก

อาชีพทั่วไป มีการทำนา ทำสวนมะพร้าว ไร่

๒

แตง สวนผลไม้ ตัดซุง ตัดฟืน เผาถ่าน ตัดหวาย ทอผ้า จับปลาและหอย

ทำเล จังหวัดนี้เป็นที่ชุมทางฝ่ายบกและเป็นเมืองท่า ทำการค้าขายติดต่อกับกรุง ฯ และจังหวัดใกล้เคียง เช่นจังหวัดฉะเชิงเทรา, ระยอง, จันทบุรี นอกจากนี้ยังติดต่อกับจังหวัดห่างไกลออกไปอีกก็มี

ในชลบุรีมีวัดใหญ่อินทาราม และวัดสมณโกฏิเหมือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่วัดใหญ่อินทารามมีศาลาเก่าแก่ รูปทรงคล้ายกับศาลาวัดใหญ่จังหวัดเพ็ชรบุรี และมีพระพุทธรูปเก่า ๆ อีกหลายองค์ มีบานประตูมุกข์งามวิจิตร ส่วนวัดสมณโกฏิ (ตามสำเนียงพื้นเมืองเรียกวัดสะหมอตะโกฏิ) ร้างมาช้านาน ยังมีต้นตาลและโคกเหลือพอเป็นที่สังเกตได้

---

(๑) ไร่แตงโมบางละมุง เคยขึ้นชื่อลือนามในสมัยโบราณ ถึงกับมีผู้แต่งบทกล่อมเด็กยกย่องแตงโมบางละมุงเป็นขนาดใหญ่ในเวลานั้นว่าดังนี้ นกกระทุงทำตูดตุง ๆ นกกระทุงจะไข่ สานพ้อมใหญ่ ๆ ใส่ไข่นกกระทุง ลูกมันโตเหลือโตเท่าแตงโมบางละมุง

(สถานที่ว่านี้อยู่ข้างสำนักงานเดินรถบริษัทขนส่ง ท้ายจังหวัดด้านใต้)

มีซากเมืองโบราณ ๒ แห่ง เรียกว่าเมืองศรีพะโร และเมืองพระรถ อยู่ต่างอำเภอกัน เป็นเมืองเก่ามาก

เมืองศรีพะโร อยู่ที่ตำบลหนองไม้แดง (แต่ก่อนตำบลนี้เรียกว่าไร่เมือง) อำเภอเมืองชลบุรี หน้าเมืองศรีพะโรจดทะเลเหมือนบางทราย และบริเวณติดต่อกับชายหาดบางทราย พื้นหน้าเมืองมีกระเบื้องถ้วยรามชามไหแตกหมกดินตลอดแถบ ชะรอยหมู่บ้านหน้าเมืองศรีพะโรจะหนาแน่น บางแห่งมีกระดานและเสาฝังอยู่ ยังดี ๆ ทั้งนั้น ตัวเมืองตั้งอยู่ด้านเหนือแห่งเขาพระพุทธบาทบางทราย มีผู้ขุดได้พระแก้วผลึกพระทองคำ (ลักษณะพระพักตรเหมือนพระพุทธรูปไทยทางอิสาน) พระสำริดและขันทองคำ ถ้วยชามสังคโลก (บางใบเป็นอย่างที่ว่าใส่กุ้งไม่เน่าใส่ข้าวไม่บูด) ลักษณะคล้ายถ้วยชามสมัยสุโขทัย โถสังคโลก

๕

บรรจุอัษฐิฝังตามฐานพระอุโบสถ ขวดปักดอกไม้-กระปุก-ตุ๊กตาสังคโลก กระเบื้องลูกฟูก หม้อรักขนาดใหญ่มีรักเต็ม ศิลาวัตถุคล้ายคดปลวกขนาดเท่าผลหมากสุก มีจารเข้ปูน มีก้อนศิลารูปรอยตีนสุนัขตาพรานบุน และมีตำบลอ่างกุลาเหมือนจังหวัดสระบุรี นักนิทานได้แต่งเรื่องเมืองศรีพะโร เป็นเรื่องเศรษฐีพาโล เล่าสู่กันฟังในท้องถิ่นนั้นนานมาแล้วใจความสำคัญว่าเมืองศรีพะโรเป็นเมืองท่า เรือสำเภาต่างเมืองมาค้าขายติดต่ออยู่เนืองนิจ แต่ลูกตาเศรษฐีพาโลเจ้าเมืองคดโกงบ่อย ๆ เศรษฐีพาโลมั่งมีสมบัติมาก เกวียนบันทุกทรัพย์สมบัติของตาเศรษฐีพาโลเดินผ่านเขาข้างเขาพระพุทธบาทบางทรายจนเขาขาดเรียกว่าคอเขาขาดมาจนทุกวันนี้ จากเมืองศรีพะโรมีถนนไปยังพนัสนิคม ขนาดกว้างของถนนเดิมคงไม่แคบกว่า ๘ เมตร แต่ที่ปรากฏบัดนี้ขาดเป็นตอน ๆ พอเป็นเค้าให้ตรวจดูได้ บางตอนมีอิฐเหลืออยู่บ้าง

๕

จะเป็นถนนปู่อิฐหรือถนนคันอิฐ ควรสำรวจให้แน่ชัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ความรู้ทางประวัติศาสตรตอนนี้อีกมาก

เมืองพระรถ อยู่ในตำบลพนัส อำเภอพนัสนิคม ถนนจากเมืองศรีพะโรติดต่อกับเมืองพระรถนี้ เป็นทางยาวประมาณ ๒๐ ก.ม. แล้วยังมีต่อไปจากเมืองพระรถถึงสนามชัยเขตต์ จากสนามชัยเขตต์ถึงอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จากอำเภอพนมสารคามถึงอำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี มีผู้ได้พระศิลาเก่าในเมืองพระรถ เป็นพระพุทธรูปประทับบนตัวพนัสบดี ลักษณะของพระพุทธรูปนั้นตรงกับพระสมัยทวารวดี (อายุ ๑๐๐๐ ปีเศษล่วงมาแล้ว) พระพุทธรูปลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ยังมีผู้พบในจังหวัดลพบุรี, พิศณุโลก และที่อื่น ๆ ดังแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ๔ องค์

มีคำเล่าสืบกันมาว่า ครั้งโบราณเรียกชลบุรีว่า

๖

เมืองบางปลาสร้อย เรียกฉะเชิงเทราว่าเมืองร้อยรัว ชอบเรียก ๒ เมืองควบกันว่า บางปลาสร้อยร้อยรัว (เหมือนกับเรียกหัวเมืองทางตอนบน ๆ ควบกัน เช่น กำแพงเพ็ชรชากังราว, พิศณุโลกโอฆบุรี สวรรคโลกโศกโขทัย) แต่เข้าใจว่าเมืองบางปลาสร้อยคงจะรวมเมืองบางทรายเข้าไว้ด้วย เพราะแผนที่ไตรภูมิโบราณของอยุธยาซึ่งได้ฉะบับเก่ามาจำลองอีกทอดหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี (เวลานี้ยังเก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติ) ระบุนามเมืองโบราณต่าง ๆ ในภาคตะวันออก ฉะเพาะท้องที่ซึ่งจัดเป็นจังหวัดชลบุรีปัจจุบันนี้ มีชื่อ บางทราย, บางปลาสร้อย, บางพระเรือ, บางละมุง หามีชื่อชลบุรีไม่ (ชะรอยคำว่าชลบุรี คงจะตั้งขึ้นในสมัยหลังกระมัง)

บางทราย อยู่ตอนเหนือบางปลาสร้อย ริมทะเลเหมือนบางปลาสร้อย มีหาดทรายขาวตั้งต้นจากหน้า

๗

วัดคงคาลัย[๑] (เดี๋ยวนี้เป็นวัดร้าง) ตลอดไปจนจดชายหาดหน้าเมืองศรีพะโร มีหมู่บ้านตั้งเรียงรายขนานหาดทรายเป็นพืดไป (ถนนหลวงสายบางปะกง—ชลบุรีก็ผ่านเมืองศรีพะโรและบางทรายนี้) ด้านตะวันออกบางทรายมีเขาพระพุทธบาทสามยอด ซึ่งนับเป็นเขาสำคัญแห่งหนึ่งของชลบุรี เพราะอยู่ใกล้ทะเล อากาศสดชื่น ไม่สูงไม่ต่ำพอสมเป็นที่พักตากอากาศดีที่สุด ทั้งยังมีวัดเก่าอยู่บนเขาพระพุทธบาท ตามคำเล่าว่าพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่าพระองค์หนึ่งที่ชอบเสวยเพดานปลากะโห้ เสด็จประพาสทางเรือ หยุดประทับแรมที่พลับพลาหัวหิน (ในเขตต์บางทราย) โปรดให้สถาปนาวัดบนเขา เป็นที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสมภารระหว่างเสด็จประพาส พระมหากษัตริย์องค์นี้ มีผู้สันนิษฐานว่าคงจะเป็นสมเด็จพระเจ้าเสือ หรือสมเด็จพระที่นั่งท้ายสระ (แต่น่าสงสัยว่าบางทีเดิมก่อนนั้น

---

๑. วัดคงคาลัย มีที่ตำบลหนองซาก อำเภอบ้านบึง ชลบุรี อีกวัดหนึ่ง.

๗

คงจะมีวัดอยู่แล้วกระมัง หากไม่เป็นวัดใหญ่ หรือวัดร่วงโรยลงมากแล้วทรงพระราชศรัทธาสถาปนาขึ้นใหม่ก็อาจเป็นได้) วัดที่โปรดให้สถาปนาไว้นั้นยังมีโบราณวัตถุและสถานเหลือมา (แต่ได้รับการปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมเป็นบางครั้งบางคราว) คือ บันไดแก้วจากเชิงเขาขึ้นไปถึงพระวิหารล่าง จากพระวิหารล่างไปถึงศาลารายบริเวณต่อเนื่องกับพระอุโบสถ จากพระอุโบสถขึ้นไปถึงลานพระมณฑปพุทธบาท (ปฏิสังขรณ์ใหม่ในตอนต้นรัชกาลที่ ๕) พระวิหารล่าง (ชำรุดบางส่วน ได้รับการปฏิสังขรณ์ให้คืนดีในสมัยรัชกาลที่ ๖ รูปทรงของเก่ายังคงอยู่) พระอุโบสถ (มีช่างบางคนในจังหวัดชลบุรีชมนักว่า รูปทรงพระอุโบสถนี้ไม่มีโบสถ์วัดใดในชลบุรีงามเสมอเหมือน ชาวบ้านถิ่นนั้นบางคนก็ยังเรียกว่าโบสถ์งามมาจนทุกวันนี้ แต่พระอุโบสถนั้นมาถูกไฟป่าไหม้เสียครั้งรัชกาลที่ ๖ เจ้าคุณเขมทัสสีชลธีสมานคุณ เจ้าอาวาส

๙

วัดเขาบางทราย พยายามให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ แต่เสียดายรูปทรงไม่เหมือนเก่า ส่วนกำแพงแก้วของเก่ายังเหลืออยู่) เสาหงส์เหลือเพียงขาตะเกียบ (แต่บัดนี้หมดแล้ว) ศาลาราย (เก้าห้อง) และหอระฆัง (ปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งหมด ในตอนต้นรัชกาลที่ ๕) พระพุทธบาทมีพระมณฑปตึกครอบ และมีศาลาเคียงข้างพระมณฑป (เครื่องบนพระมณฑปชำรุด ได้ปฏิสังขรณ์ใหม่ แต่รักษาทรงเก่าไว้ ส่วนศาลาเคียงพระมณฑปนั้น เครื่องบนชำรุดเช่นเดียวกัน มีคำเล่าว่า ถ้าปฏิสังขรณ์ให้คืนดีก็ถูกฟ้าผ่าทุกคราว จนเรียกกันว่าศาลาฟ้าผ่า รื้อออกเสียแล้วในสมัยรัชกาลที่ ๖ สร้างศาลาพักด้านหน้าพระมณฑปขึ้นแทน) ศิลาจารึก (เหลือแต่เศษหักเป็นชิ้นเล็กรูปขนมเปียกปูน มีหนังสือขอมอ่านได้เพียงว่า ศิลายํ ฝังดินอยู่ที่ลานพระมณฑป ขุดพบเมื่อคราวปฏิสังขรณ์พระมณฑปครั้งหลังราว พ.ศ. ๒๔๕๘) สมเด็จพระมงกุฎเกล้า

๑๐

ครั้งทรงพระผนวชเป็นภิกษุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ เคยเสด็จประพาสทอดพระเนตรพระอารามหลวงบนเขาพระพุทธบาทบางทรายนั้นครั้งหนึ่ง ปูชนียสถานพระอารามนี้ชำรุดทรุดโทรมมาช้านาน ถึงสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ พระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) จางวางกำกับเมืองชลบุรี ได้ปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ ตั้งแต่บันไดแก้วจนถึงพระเจดีย์ต้น ดังจะกล่าวในตอนท้าย ต่อมาบางท่านได้สร้างปูชนียวัตถุสถานเพิ่มเติมอีก คือเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ สุขบท) เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส สร้างที่วิเวกท้ายเขาทิศใต้แห่งพระมณฑป เจ้าคุณพรหมมุนี (แย้ม) เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์ สร้างพระเจดีย์ข้างพระวิหารล่าง นอกจากนี้ยังมีพระพุทธฉาย วิหารเบญจวัคคีย์ ตึกพำนักเจริญธรรมภาวนาบางหลังชั้นเดียว บางหลังสองชั้น บ่อน้ำคอนกรีต บ่อน้ำก่ออิฐถือปูน ซึ่งสร้างด้วยทุนบริจาคส่วนบุคคลบ้างส่วนรวมบ้าง ตั้ง

เรียงรายอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน มีประเพณีขึ้นเขาปิดทองพระพุทธรูปพระพุทธบาท เป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ กำหนดเริ่มต้นวันสิ้นเดือน ๔ (สำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ขึ้นเป็นวันแรกไม่อัดแอ) วันขึ้นค่ำหนึ่งเดือน ๕ เป็นวันกลาง เด็กเล็กชั้นหนุ่มสาวและชั้นกลางคนขึ้นตั้งแต่เช้าตรู่ วันนั้นขึ้นลงเนืองแน่นกันตลอดวัน มีประชาชนมาจากต่างอำเภอต่างจังหวัดมากมาย งานสิ้นสุดลงตอนเย็นวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕

ภายหลังต่อมาพระอารามบนเขาพระพุทธบาทบางทรายจะร้างหรืออย่างไรไม่ทราบแน่ แต่พระภิกษุมาพำนักอยู่ที่เชิงเขา ตั้งวัดขึ้นใหม่เรียกว่าวัดเขาบางทราย ท่านผู้ว่าราชการกรมท่าได้ปฏิสังขรณ์วัดเขาบางทรายเป็นการใหญ่เมื่อตอนต้นรัชกาลที่ ๕ เจ้าคุณชลโธปมคุณมุนี (พุฒ) เจ้าคณะใหญ่เมืองชลบุรีเป็นเจ้าอาวาส สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระกฐินณพระอารามนี้ครั้งหนึ่ง เมื่อ

๑๒

พ.ศ. ๒๔๓๐ และทางราชการเวลานั้นได้ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒสัตยาที่พระอารามนี้ตลอดสมัยรัชกาลที่ ๕ ครั้นเจ้าคุณชลโธปมคุณมุนี (พุฒ) ถึงมรณภาพแล้ว เจ้าคุณเขมทัสสีชลธีสมานคุณเป็นเจ้าอาวาสสืบมาถึงปัจจุบัน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จตรวจการณ์คณะสงฆ์ชลบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ประทับแรมที่วัดเขาบางทราย โปรดให้สร้างบ่อน้ำคอนกรีตไว้สำหรับพระอารามบ่อหนึ่ง และเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ-สุขบท) ก็ได้ช่วยทนุบำรุงพระอารามนี้อีกมาก เป็นต้นว่าในการปฏิสังขรณ์พระมณฑปบนเขาพระพุทธ-บาทบางทราย ปฏิสังขรณ์พระประธานพร้อมทั้งพระอุโบสถ ให้ขุดสระสุขบทขังน้ำฝนไว้เกื้อกูลชาวบางทรายและชาวตำบลอื่น ๆ สร้างพำนักสมเด็จและพำนักพัน สุขบท เป็นกุฏิตึกใหญ่ทั้งสองหลัง สร้างตึกสุขบทเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ พระอารามนี้

จึงเจริญรุ่งเรือง นับเป็นที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของชลบุรี

เมื่อพิเคราะห์ดูแผนที่ไตรภูมิโบราณ ซึ่งระบุชื่อบางทราย ในฐานะเป็นเมืองเช่นเดียวกับบางปลาสร้อยและบางละมุง ดังกล่าวแล้ว ประกอบกับมีปูชนียวัตถุสถานบนเขาพระพุทธบาทบางทราย และข้อความในพระราชพงศาวดาร ซึ่งเรียบเรียงครั้งสมเด็จพระนารายน์ พ.ศ. ๒๒๒๓ ตอนหนึ่ง (ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ หน้า ๑๓๕) เป็นเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปลายปี พ.ศ. ๒๑๓๐ กล่าวว่า "ทัพพระยาละแวก (เขมร) มาตั้งณบางทราย" (แสดงให้เห็นว่าบางทรายเป็นถิ่นที่ขึ้นชื่อเท่า ๆ กับเมือง) รวมข้อสังเกตเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้ว ก็ชวนให้น่าเชื่อว่าสมัยโบราณ บางทรายคงจะเคยเป็นเมืองบางทรายมาคราวหนึ่งเป็นแน่

บางปลาสร้อย มีวัดสำคัญเก่าแก่ คือวัดใหญ่

๑๕

อินทารามและวัดสมณโกฏิดังกล่าวแล้ว ยังมีอ่างศิลาใกล้เขาสัมมุข ตำบลนี้เป็นที่ตากอากาศดีมากอีกแห่งหนึ่ง สมเด็จพระจอมเกล้าและสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเคยเสด็จออกไปประทับแรมเนือง ๆ บางปลาสร้อยสำคัญอย่างยิ่งในเวลานี้ก็เพราะเป็นที่ตั้งจังหวัดชลบุรี

บางพระเรือ ในสมัยต่อมาเรียกแต่บางพระ มีบ่อน้ำร้อนน้ำเย็นคู่กันที่ใคร ๆ ชอบไปชมอยู่เสมอ เวลานี้บางพระอยู่ในเขตต์อำเภอศรีราชา และแขวงศรีราชานั้นเคยปรากฏเป็นที่เสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์บางองค์ในสมัยอยุธยา ถึงสมัยปัจจุบัน ศรีราชาก็ยังเป็นที่ตากอากาศดีมาก (รวมที่ตากอากาศดีของชลบุรี ๓ แห่ง คือ เขาพระพุทธบาทบางทราย, อ่างศิลา, ศรีราชา)

บางละมุง ยังเป็นเมืองมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ผู้ว่าราชการเมืองคนสุดท้ายเป็นที่พระยาสาครสงคราม ได้ยุบเมืองนี้ลงเป็นอำเภอ ขึ้นอยู่ในจังหวัดชลบุรีใน

รัชกาลที่ ๕ นั่นเอง

ทำเนียบศักดินาหัวเมือง ตราเมื่อมหาศักราช ๑๒๙๘ ตรงกับ พ.ศ. ๑๙๑๙ ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช ขุนหลวงพงัว) ออกชื่อเมืองชลบุรี จัดไว้ในชั้นเมืองจัตวา ผู้รักษาเมืองเป็นที่ออกเมืองชลบุรีศรีมหาสมุทร นา ๒๔๐๐ ขึ้นประแดงอินทปัญญาซ้าย

ในระหว่าง พ.ศ. ๑๙๒๗ ถึง พ.ศ. ๑๙๒๙ รัชกาลสมเด็จพระราเมศวร (ตามที่กล่าวในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉะบับสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าทรงชำระเรียบเรียง ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๔ หน้า ๗ ว่า) พระยากัมพูชายกเข้ามาถึงเมืองชลบุรี กวาดเอาครัวอพยพหญิงชายเมืองชลบุรีและเมืองจันทบูร คนประมาณ ๖ พัน ๗ พัน กลับไปเมืองกัมพูชา

ในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่าเล่าว่า ชลบุรีส่งส่วยไม้แดง หมายความว่าชลบุรีเก็บส่วยไม้แดงจัดส่งไปยังพระนครศรีอยุธยา ไม้แดงมีราคาดีมากใน

สมัยอยุธยานั้น ไม้แดงเคยมีในท้องที่ถัดจากบางทรายไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเรียกว่าตำบลหนองไม้แดง และในที่ใกล้เคียงนั้นยังเป็นอู่เรือสำเภา เรียกมาจนทุกวันนี้ว่าอู่ตะเภา แต่บัดนี้ไม้แดงไม่มีเสียแล้ว คงเนื่องจากการตัดโดยไม่เลี้ยงพันธุ์ อีกแห่งหนึ่งไม้แดงมีที่บ้านป่าแดง แขวงอำเภอบ้านบึงซึ่งแต่ก่อนอยู่ในเขตต์อำเภอเมืองชลบุรี

ถ้ามีถ้อยร้อยความถึงต้องไปฟ้องร้องตัดสินที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อพทำมรงต้องเกาะกุมคู่ความจากชลบุรีไปยังกรุง[๑] ก็เรียกค่าเชิงเดิน ๔.๕๐ บาท หรือต้องมีการเดินผะเชิญเท้าคำพะยาน ก็เรียกค่าเดินผะเชิญ ๔.๕๐ บาทเท่ากัน (เข้าใจว่าคงเรียกเป็นรายตัวบุคคลไป)

เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกกองทัพพะม่าล้อมใน พ.ศ. ๒๓๐๙ กรมหมื่นเทพพิพิธพยายามเกลี้ยกล่อมชาวหัว

---

๑. ดูกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยพระราชกำหนดเก่าบทที่ ๑๖

เมืองตะวันออก ตั้งแต่จันทบุรีตลอดถึงปราจีนบุรีเข้ากองทัพ ด้วยหวังว่าจะยกไปช่วยกรุงศรีอยุธยารบพะม่า ชาวชลบุรีก็เต็มใจสนับสนุน พาสมัครพรรคพวกเข้ากองทัพกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นอันมาก จนแทบจะทิ้งให้ชลบุรีเป็นเมืองร้าง ขณะนั้นพระยาแม่กลอง (เสม) เป็นข้าหลวงออกไปเร่งส่วยหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออก พักค้างอยู่ชลบุรี ไม่ยินดีเข้าร่วมมือในกรมหมื่นเทพพิพิธ พยายามรักษาเงินส่วยที่เก็บรวบรวมได้มานั้นแอบแฝงหลบภัยอยู่ในชลบุรี ครั้นกรมหมื่นเทพพิพิธยกกองทัพไปตั้งมั่นที่ปราจีนบุรีบอกเข้าไปยังกรุงให้กราบบังคมทูลขออาษาเป็นผู้ป้องกันพระนคร ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริเห็นว่า กรมหมื่นเทพพิพิธทำการซ่องสุมกำลังโดยบังอาจแล้วยังทนงเอื้อมเข้าไปขอป้องกันกรุงด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูง ชรอยจะมีความไม่สุจริตเคลือบแฝงอยู่ด้วย จึ่งโปรดให้กองทัพออกไปปราบ กรมหมื่น

๑๘

เทพพิพิธกลับต่อสู้กองทัพกรุง รบบุกบั่นผลัดกันแพ้ชนะ จนกำลังย่อยยับลงทั้งสองฝ่าย ครั้นพะม่าล้อมกรุงกระชั้นชิดมั่นคงแล้ว ได้ทราบว่ากรมหมื่นเทพพิพิธยังตั้งทัพประจันอยู่ที่ปราจีนบุรี พะม่าจึงส่งกองทัพออกไปตีอีก เพราะทัพกรมหมื่นเทพพิพิธบอบอยู่แล้ว ถูกกองทัพพะม่าซ้ำเติมจึงพาลแตกเอาง่าย ๆ ผู้คนล้มตายมากต่อมาก ที่ยังเหลือก็กระจัดพรัดพรายไม่เป็นส่ำ เหตุการณ์ครั้งนั้น ได้ทำให้จังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรีต้องร้างอยู่ชั่วคราว

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระยากำแพงเพ็ชร ทรงพาพรรคพวกออกไปหากำลังทางหัวเมืองภาคตะวันออก เดินทางผ่านชลบุรีซึ่งขณะนั้นว่างร้างเสียแล้ว เสด็จเลยไปประทับแรมบางละมุง และเสด็จต่อ ๆ ไปยังจังหวัดระยองในระหว่างที่ประทับอยู่ที่ระยอง กรมการระยองมีขุนรามหมื่นซ่องเป็นหัวหน้าคิดประทุษร้าย ยกพวกลอบ

มาปล้นค่ายในเวลากลางคืน สมเด็จพระเจ้าตากสินต่อสู้ป้องกัน ปราบพวกคิดร้ายแตกกระจายไป แต่พวกนั้นยังไม่เลิกพยายามที่จะคิดกำจัด จึงแยกออกเป็น ๒ หน่วย ขุนรามหมื่นซ่องคุมหน่วยหนึ่ง ไปตั้งระหว่างทางจากระยองไปจันทบุรี นายทองอยู่นกเล็ก คุมหน่วยหนึ่ง เล็ดลอดมาตั้งซ่องสุมอยู่บางปลาสร้อยชลบุรี ทั้ง ๒ หน่วยนี้คงจะมุ่งหมายช่วยกันตีกระหนาบกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสิน แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินรีบเสด็จไปทำลายกำลังขุนรามหมื่นซ่องเสียก่อน แล้วเสด็จกลับมาชลบุรีเพื่อจะปราบนายทองอยู่นกเล็กให้สิ้นฤทธิ์ (บริเวณที่ตั้งค่ายของสมเด็จพระเจ้าตากสินครั้งนั้น บัดนี้ยังเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านและชื่อสะพาน คือบ้านในค่าย, สะพานหัวค่าย) ฝ่ายนายทองอยู่นกเล็กยอมอ่อนน้อมโดยดีจึงโปรดให้ช่วยรักษาชลบุรี เพื่อราษฎรจะได้ตั้งทำมาหากินเป็นกำลังแก่บ้านเมืองต่อไป และคอยช่วย

๒๐

ปราบพวกสลัดซึ่งเวลานั้นชุกชุมที่สุด ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ถ้ามีใครสมัครจะเข้ากองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสิน ให้นายทองอยู่นกเล็กช่วยสนับสนุนอย่ากีดกันเป็นอันขาด เมื่อทรงจัดที่ชลบุรีเสร็จแล้วสมเด็จพระเจ้าตากสินก็เสด็จยกทัพไปยังจังหวัดระยองแล้วต่อไปยังจันทบุรี ตั้งรวบรวมกำลังอยู่อย่างรีบร้อน ฝ่ายนายทองอยู่นกเล็ก ชั้นต้นก็ปฏิบัติตามพระบัญชาสั่ง แต่ต่อมากลับเหลวไหล เป็นใจด้วยพวกสลัด และคอยขัดขวางมิให้ใคร ๆ ไปสมัครเข้ากองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินโดยสะดวก ครั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงตระเตรียมกำลังได้เพียงพอสำหรับยกกลับไปปราบพะม่าที่ยึดกรุงเก่าแล้ว ก็เคลื่อนกองทัพเรือออกจากจันทบุรี ตรวจกวาดล้างสลัดทะเลฝั่งตะวันออกตลอดมาถึงชลบุรี ได้ความว่านายทองอยู่นกเล็กและพวกกลับประพฤติการร้าย หากำลังโดยทุจริต มิได้คิดปลูกเลี้ยงชาวเมืองให้เป็นปึกแผ่น

ตามสมควรแก่หน้าที่ซึ่งมอบหมายไว้ จึงโปรดให้ปลดนายทองอยู่นกเล็กและพวกออกหมด แต่จะทรงพระกรุณาให้ผู้ใดรักษาเมืองแทนต่อจากนายทองอยู่นกเล็ก ยังไม่ได้ความ มาปรากฏเมื่อตอนสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินว่า พระยาชลบุรี (บุตรเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ต้นสกุลสมุทรานนท์ สมุหนายก อัครมหาเสนาธิบดีคนแรกสมัยกรุงธนบุรี) เป็นผู้รักษาเมือง

ข้อที่น่ายินดีสำหรับชาวชลบุรีครั้งนั้น ก็คือได้มีส่วนเข้ากองทัพทำการรบกู้ชาติไทย เป็นประวัติอันเพียบพร้อมด้วยเกียรติยศสูงสุด ที่บุตรหลานชาวชลบุรีจะพึงระลึกถึงด้วยความปลาบปลื้ม และช่วยกันรักษาไว้ให้เป็นคุณแก่ชาติบ้านเมืองทุกเมื่อ

ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร ร. ๑ มีชื่อชลบุรีปรากฏในทำเนียบศักดินา เป็นเมืองชั้นจัตวา นา ๓๐๐๐ ผู้รักษาเมืองเป็นที่พระชลบุรี สังกัดกรมท่า แต่ตัวจริง

ในเวลานั้นเป็นพระยา คือพระยาชลบุรี บุตรเจ้าพระยาจักรี (หมุด สมุทรานนท์) ดังกล่าวมาแล้ว

พระยาชลบุรีผู้นี้ เข้มแข็งในการรักษาบ้านเมือง คอยออกลาดตระเวนปราบพวกสลัดอยู่เสมอ ทำการร่วมมือติดต่อกับผู้รักษาเมืองระยอง ครั้งนั้นไปพบองเชียงสือ (พระเจ้าเวียดนาม ยาลอง) ที่เกาะกระบือ องเชียงสือขอฝากตัวเป็นบุตรบุญธรรมแด่พระยาชลบุรี ๆ จึงนำมาเฝ้าสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ณกรุงเทพ ฯ

ต่อมารัชกาลที่ ๓ พระอินท์อาษา ต้นสกุลทุมมานนท์ เป็นชาวนครเวียงจันท์ ไม่เข้าพวกกับพระเจ้าอนุที่คิดกบฏกรุงเทพ ฯ ได้พาพรรคพวกเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ที่กรุงเทพ ฯ สมเด็จพระนั่งเกล้าโปรดให้ออกไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ระหว่างชายเมืองชลบุรีกับฉะเชิงเทราต่อกัน พระอินท์อาษาและพวกขมักเขม้นก่นสร้างทำมาหากิน จนตั้งเป็นปึกแผ่น

สมควรเป็นเมืองในสมัยนั้น จึงโปรดให้ตั้งเป็นเมืองขึ้น เรียกว่าเมืองพนัสนิคม โปรดเกล้า ฯ ให้พระอินท์อาษาเป็นผู้สำเร็จราชการเมือง ผู้สืบสกุลทุมมานนท์ ได้รับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเมืองพนัสนิคมต่อ ๆ กันมาจนถึง ร. ๕ เมื่อการคมนาคมสะดวกและการปกครองรัดกุมขึ้น จึงโปรดให้ยุบเมืองพนัสนิคมลงเป็นอำเภอเช่นเดียวกับอำเภอบางละมุง ขึ้นจังหวัดชลบุรี ให้จังหวัดชลบุรีสังกัดกระทรวงมหาดไทย และเมื่อจัดตั้งหน่วยปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล ชลบุรีก็ขึ้นอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี

ตำแหน่งเจ้าเมือง เดิมว่าเป็นผู้รักษาเมือง ต่อมาเป็นผู้สำเร็จราชการเมือง, ผู้ว่าราชการเมือง, (เปลี่ยนเมืองเป็นจังหวัด) ผู้ว่าราชการจังหวัด บัดนี้เป็นข้าหลวงประจำจังหวัด

ผู้รักษาเมือง ในสมัยอยุธยายังไม่ทราบว่าใครบ้าง ที่ทราบแน่นอน คือสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่

๒๕

พระยาชลบุรี สมุทรานนท์ บุตรเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ดังกล่าวมาแล้ว สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข ทรงสันนิษฐานว่า คงจะชื่อ หวัง ครั้นพระยาชลบุรี (หวัง สมุทรานนท์) ได้เลื่อนเป็นพระยาราชวังสัน ในสมัย ร. ๑ เข้ามารับราชการกรุงเทพ ฯ จะโปรดให้ใครเป็นผู้รักษาเมืองต่อมายังไม่ทราบแน่ ถึง ร. ๓ ปรากฏนามผู้รักษาเมืองชลบุรี คือ พระยาชลบุรี (ทองอิน) ใน ร. ๔ พระยาชลบุรี (ทด สมุทรานนท์) ถึง ร. ๕ โปรดให้เลื่อนพระยาชลบุรี (ทด สมุทรานนท์) เป็น พระยาวิชิตชลเขตร วิเศษศักดานนท์ พหลภักดี จางวางผู้กำกับเมืองชลบุรี

พระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) จางวางเมืองชลบุรีผู้นี้ ได้เอาใจใส่ปฏิสังขรณ์วัดบนเขาพระพุทธบาท ตำบลบางทราย (ซึ่งเป็นพระอารามหลวงครั้งอยุธยาดังเล่ามาแล้ว) โบราณวัตถุที่ท่านปฏิสังขรณ์ยังปรากฏมาจนทุกวันนี้ คือบันไดแก้ว, ศาลา

ราย (เก้าห้อง), หอระฆัง (คล้ายกับหอระฆังวัดมหรรณพาราม), พระเจดีย์ตัน

เมื่อโปรดให้พระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) เป็นพระยาจางวางแล้ว โปรดให้หลวงฤทธิเดชชลขันธ์ (หนู สมุทรานนท์) ยกรบัตรเมืองชลบุรี น้องพระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) เป็นผู้ว่าราชการเมือง ได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เป็นพระยาชลบุรานุรักษ์ และโปรดให้นายชื่น สมุทรานนท์ มหาดเล็ก บุตรพระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) เป็นหลวงฤทธิเดชชลขันธ์ ยกรบัตรเมือง ครั้นพระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) ถึงอนิจกรรมแล้ว โปรดให้หลวงฤทธิเดชชลขันธ์ (ชื่น สมุทรานนท์) ผู้บุตร เป็นพระยาชลบุรานุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีสืบมา นับว่าสกุลสมุทรานนท์ ได้เป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีถึง ๔ ชั้นบุคคล คือ

๑. พระยาชลบุรี (หวัง สมุทรานนท์) เป็นผู้ว่า

ราชการเมืองชลบุรี สมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยกรุงรัตน-โกสินทร ร. ๑

๒. พระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) สมัย ร. ๔ และ ร. ๕ ตอนต้น

๓. พระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) สมัย ร. ๕ ต่อจากพระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์)

๔. พระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) สมัย ร. ๕ ต่อจากพระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์)

ต่อจากพระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) โปรดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดผลัดเปลี่ยนกัน ๓ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ไม่ต้องอยู่ประจำจนตลอดชีพดังแต่ก่อน จึงมีรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด และข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้ พระยาศรีมหาเกษตร (ชวน สมุทรานนท์) บุตรพระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) ก็เคยเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรีอยู่คราวหนึ่ง

ที่ตั้งเมืองชลบุรี สมัยโบราณจะตั้งอยู่ตรงไหน ยังไม่ทราบแน่ ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่า ที่ตั้งเมืองไกลจากวัดหลวงประมาณ ๔ ก.ม. สันนิษฐานว่าวัดหลวงนั้นได้แก่วัดใหญ่อินทาราม แต่ที่ว่าการจังหวัดปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่ใกล้วัดใหญ่อินทาราม ห่างกันไม่ถึงกิโลเมตร

ปรีดา ศรีชลาลัย

๕ ตุลาคม ๒๔๘๓

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศฯ กรุงเทพฯ
น.ท. พระพิมลเสนี ร.น. ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๔๘๕

ชลบุรีรำลึก

ชลบุรีที่สำคัญตะวันออก
ประวัติศาสตร์อาจจะบอกให้รู้ทั่ว
ชลบุรีมีศึกไม่นึกกลัว
อุทิศตัวต่อสู้กู้ชาติไทย
เมื่อไทยล่มลงเป็นข้าพะม่านั้น
ชาวเมืองชลคนสำคัญไม่หวั่นไหว
เข้ากองทัพพระเจ้าตากบากบั่นไป
กู้ชาติไทยชัยเฉลิมเป็นเดิมมา
เราต้องสร้างกายและทรัพย์อย่ายับยั้ง
รวมกำลังไว้เพื่อชาติศาสนา
จนรุ่งเรืองทั่วแดนแสนปรีดา
ให้ทั่วหล้าปรีดิ์มกมลชลบุรี

๑๔ กรกฎาคม ๒๔๘๔

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร
ถนนพระสุเมรุ จังหวัดพระนคร
น.ต. พระพิมลเสนี ร.น. ผู้พิมพ์โฆษณา

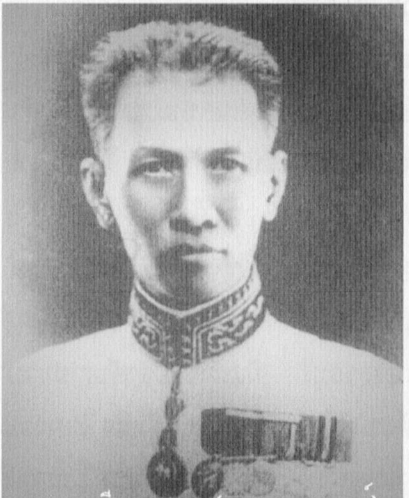
พ.ศ. ๒๔๙๔

รายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี



โดยสามัญสำนึก คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเอกสารทางราชการนั้น ควรแก่การเชื่อถือหรือมีน้ำหนักชวนเชื่อมากกว่าเอกสารทั่วไป โดยหาคิดไม่ว่าเอกสารทางราชการนั้นเกิดจากผลงานของข้าราชการ ซึ่งเป็นปุถุชนคนธรรมดาอาจทำอะไรผิดๆ พลาดๆได้ บางคนมีความสะเพร่า เลินเล่อ มักง่าย ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้เช่นชนทั่วไป ทำอย่างไรเราจึงจะช่วยกันสร้างทัศนคติให้เข้าใจได้ว่า เอกสารทางราชการนั้นมิใช่จะถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ๑๐๐ % เสมอไป อาจมีผิด มีพลาดได้เหมือนกัน

ตระกูลเจ้าเมืองชลบุรี



พระยาศรีมหาเกษตร (ชวน สมุทรานนท์)

ตำแหน่งเจ้าเมือง เดิมเรียกว่าเป็นผู้รักษาเมือง ต่อมาเรียกเป็นผู้สำเร็จราชการเมือง ผู้ว่าราชการเมือง (เปลี่ยนเมืองเป็นจังหวัด) ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นข้าหลวงประจำจังหวัด

๑ . พระยาชลบุรี (หวัง สมุทรานนท์) เป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี สมัยกรุงธนบุรี ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่๑

๒ . พระยาวิชิตชลเขตร (หด สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่๔ และรัชกาลที่๕ ตอนต้น

๓ . พระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่๕ ต่อจากพระยาวิชิตชลเขตร (หด สมุทรานนท์)

๔ . พระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่๕ ต่อจากพระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์)

ต่อจากพระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) โปรดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดผลัดเปลี่ยนกัน ๓ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ไม่ต้องอยู่ประจำจนตลอดชีพดังแต่ก่อน จึงมีรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้ **พระยาศรีมหาเกษตร** (ชวน สมุทรานนท์) บุตรพระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) ก็เคยเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรี (๑ มีนาคม ๒๔๗๖ – ๑ มีนาคม ๒๔๗๘ แล้วลาออกจากราชการ)

รายนามผู้ว่าราชการจังหวัด

โดยสามัญสำนึก คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า เอกสารทางราชการนั้น ควรแก่การเชื่อถือหรือมีน้ำหนักชวนเชื่อมากกว่าเอกสารคนทั่วไป โดยหาคิดไม่ว่า เอกสารทางราชการนั้นเกิดจากผลงานของข้าราชการซึ่งเป็นปุถุชนคนธรรมดา อาจทำอะไร ๆ ผิด ๆ พลาด ๆ ได้ บางคนก็มีความสะเพร่า เลินเล่อมักง่าย ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้เช่นชนทั่ว ๆ ไป ทำอย่างไรเราจึงจะช่วยกันสร้างทัศนะคติให้เข้าใจได้ว่า เอกสารทางราชการนั้น มิใช่จะถูกต้องตามความจริง ๑๐๐ % เสมอไป อาจมีผิดมีพลาดได้เหมือนกัน

ที่ห้องโถงชั้นล่างของศาลากลางจังหวัดชลบุรี มีแผ่นป้ายลำดับรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เป็นลายรดน้ำที่งามวิจิตรบรรจงอยู่แผ่นหนึ่ง ในความงามนั้นเองก็ปรากฏชัดว่า มีรายชื่อผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีคลาดเคลื่อนจากหลักฐานความเป็นจริง ไม่ต้องการให้ความคลาดเคลื่อนนั้นปรากฏเป็นข่าวเกรียวกราว เกรงจะดังจนโด่งเกินไป จึงได้ทำหนังสือเรียน นายบุญช่วย ศรีสารคาม ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี พร้อมด้วยสำเนาหลักฐานจากกองปกาศิตประกอบท่านผู้ว่าราชการจังหวัดรับทราบ พร้อมทั้งมีหนังสือตอบขอบคุณมาและรับที่จะแก้ไข ความจริงปรากฏว่า มีผู้คัดลอกทำรายงาน พิมพ์เอกสารทางหนังสือมาแล้วเป็นจำนวนมาก เพราะถือว่าเป็นเอกสารที่มีข้อมูลเชื่อถือได้ แม้กระทั่งทุกวันนี้ก็ยังปรากฏว่ามีผู้คัดลอกกันอยู่อีก เพราะทางจังหวัดยังไม่ได้แก้ไข ก็คงผิดกันตลอดไป ทำให้คิดว่า เอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพียงไม่กี่สิบปียังบกพร่องเช่นนี้ ประวัติศาสตร์ของชาติเป็นร้อย ๆ ปีนั้น จะถูกต้องตรงกับความเป็นจริงได้อย่างไร ? คติของนักประวัติศาสตร์จึงมีอยู่ว่า "ไม่ได้เรียนเพื่อรู้อย่างเดียว ต้องเรียนเพื่อเข้าใจอีกด้วย"

ขออนุญาตนำหนังสือที่ผมมีถึงผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี และท่านได้มีหนังสือตอบถึงผม มานำลงไว้เพื่อเป็นหลักฐานประกอบทางประวัติศาสตร์ต่อไป •

อธึก สวัสดีมงคล

(สำเนา)

ที่ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

๒๔ เมษายน ๒๕๒๒

เรื่อง ประวัติและรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีคลาดเคลื่อน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาประวัติข้าราชการสัญญาบัตรจากกองปกาสิต จำนวน ๑ ฉบับ

๒. รายพระนามและรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี (ฉบับศาลากลางจังหวัด) จำนวน ๑ ฉบับ

เนื่องจากรายนามลำดับผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ที่เขียนแสดงไว้ห้องโถงชั้นล่างของศาลากลางจังหวัดชลบุรีนั้น คลาดเคลื่อนจากหลักฐานกองปกาสิต เพื่อความถูกต้องจึงได้ส่งสำเนาหลักฐานจากกองปกาสิตมาเพื่อพิจารณา และหากตรวจสอบเห็นว่าผิดจริง ก็ขอได้โปรดแก้ไขเพื่อชนรุ่นหลังจะได้ทราบประวัติที่ถูกต้องต่อไป ขอเรียนชี้แจงเพิ่มเติม ดังนี้.-

๑. จากฉบับศาลากลางจังหวัดชลบุรี ลำดับที่ ๓ ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี คือ พระพรหมสุรินทร์ ลำดับที่ ๔ คือ พระชลรานุรักษ์ ลำดับที่ ๔ ชื่อผิด ชื่อที่ถูกนั้นคือ พระยาชลบุรานุรักษ์ (สวัสดิ์ ภูมิรัตน์)

๒. พระพรหมสุรินทร์ (ลำดับที่ ๓) กับพระยาชลบุรานุรักษ์ (ลำดับที่ ๔) คือบุคคลเดียวกัน จากสำเนาเอกสารกองปกาสิต จะเห็นว่าพระพรหมสุรินทร์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๔๓๙ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลื่อนเป็นพระยาชลบุรานุรักษ์ พ.ศ.๒๔๔๐ ยังดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีอยู่จนถึง พ.ศ.๒๔๔๑ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลื่อนเป็น พระยามหิบาลบริรักษ์ เป็นพระอภิบาลสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานารถ

๓. เมื่อพระพรหมสุรินทร์ กับ พระยาชลบุรานุรักษ์ เป็นบุคคลเดียวกันตามหลักฐานกองปกาสิต ลำดับผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีจึงเกิน ๑ ท่าน จะต้องแก้ไขลำดับใหม่หมดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริงถึงผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีปัจจุบัน ๓๐ ท่านพอดี ไม่ใช่ ๓๑ ท่าน ดังที่ปรากฏหลักฐานอยู่

หากจังหวัดพิจารณาเห็นว่า หลักฐานและเหตุผลที่ได้เรียนมานี้ควรแก่การเชื่อถือขอความกรุณาจากจังหวัดได้แก้ไข เพื่อความถูกต้องของประวัติศาสตร์ด้วย และหากสงสัยประการใด ผมพร้อมที่จะให้คำชี้แจง พร้อมทั้งหลักฐานเพิ่มเติมตามกำลังสติปัญญาที่มีอยู่.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงชื่อ) อรึก สวัสดิมงคล

(นายอรึก สวัสดิมงคล)

นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

(สำเนาประวัติข้าราชการสัญญาบัตรจากกองปกาสิต)

(สวัสดิ์ ภูมิรัตน์)

พระยามหิบาลบริรักษ์ ผู้สืบสกุล เกรียงไกร

เกิด ๒๒ ก.พ. พ.ศ. ๒๔๑๐ ชาติภูมิ ตำบลท่าเตียน จ.ว. พระนคร นามบิดา พระยาไกรโกษา (เทศ) นามมารดา ถมยา บวชเรียน บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดราชบพิตร เรียนหนังสือไทย สำนักพระวินัยธร (สาย) วัดราชบพิตร เรียนหนังสืออังกฤษสำนัก โรงเรียนสวนนันทอุทยาน

เริ่มรับราชการ พ.ศ. ๒๔๒๕ มหาดเล็กวิเศษในกรม พระราชวังบวรวิชัยชาญ

ประวัติส่วนพิเศษ อนิจกรรม ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๗๐

กาลกำหนด	ยศ	บรรดาศักดิ์	ตำแหน่ง	กระทรวง	กาลกำหนด	บำเหน็จ
๒๔๒๗ /๘/๑๑		นายนเรศธิรักษ์			๒๔๔๒ /๕/๕	ต.ม.
๒๔๒๙ /๑๔/๗		หลวงชาญภูเบศร์			๒๔๕๔ /๒๐/๑	ว.ป.ร. ๓
๒๔๓๑ /–/–			ผู้ช่วยราชทูตสยาม ประเทศฝรั่งเศส		๒๔๕๔ /๑/๙	ต.ช
๒๔๓๓ /–/–			ผู้ช่วยข้าหลวงใหญ่มณฑลเชียงใหม่	มหาดไทย		
๒๔๓๕ /–/–			ข้าหลวงประจำเมืองน่าน			
๒๔๓๖ /๔/๒		พระพรหมสุรินทร์				

กาลกำหนด	ยศ	บรรดาศักดิ์	ตำแหน่ง	กระทรวง	กาลกำหนด	บำเหน็จ
๒๔๓๙/–/–			ข้าหลวงพิเศษชำระความ เมืองชลบุรี			
๒๔๔๐/๒/๑๐		พระยาชลบุรานุรักษ์	ผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี			
๒๔๔๑/๒๖/๑		พระยามหิบาลบริรักษ์				
๒๔๔๑/๒๘/๑			พระอภิบาลสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุน พิษณุโลกประชานารถ			
๒๔๔๒/–/–			อรรคราชทูตสยามประเทศรัสเซีย	ต่างประเทศ		ตรารัสเซีย ชั้นที่หนึ่ง
๒๔๔๗/–/–			ข้าหลวงใหญ่บริเวณแยกเจ็ดหัวเมือง	มหาดไทย		ตราสวีเดน ชั้นที่หนึ่ง
๒๔๔๘/๒๕/๕			ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลชุมพร			ตราเดอรกี ชั้นที่หนึ่ง
๒๔๕๔/๒๐/๕	ม.อ.ต. (มหาอำมาตย์ตรี)					ตราอิตาลี ชั้นที่สอง
๒๔๕๔/๑๙/๘	ส.อ. (เสวกเอก)		กรมวังพิเศษ			
๒๔๕๕/๒๑/๑๐			นอกราชการ			

จากหนังสือ มหิบาลรำลึก อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

มหาอำมาตย์ตรี พระยามหิบาลบริรักษ์ ต.ม.,ว.ป.ร.๓,ต.ช. (สวัสดิ์ ภูมิรัตน์)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๙

สำเนาถูกต้อง

(นายอธึก สวัสดิมงคล)

นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

รายพระนามและรายนาม
ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี

....

๑. พระรักษาเทพ

๒. พระพิพิธโภไคย

๓. พระพรหมสุรินทร์ ×

๔. พระชลนรานุรักษ์ ×

๕. พระยาพิชัยชลธี

๖. หม่อมเจ้าปฏิพัทธ์ เกษมศรี

๗. หลวงฤทธิ์ศักดิ์ชลเขตต์

๘. พระศรีสมุทรโภค

๙. หม่อมเจ้าปฏิพัทธ์ เกษมศรี

๑๐. หม่อมเจ้าจำรงสิริ ศรีธวัช (ตั้งแต่ ๑ กันยายน ๒๔๕๑ ถึง ๖ มิถุนายน ๒๔๕๕)

๑๑. พระยาวิเศษฤาชัย (ตั้งแต่ มิถุนายน ๒๔๕๕ ถึง ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๖)

๑๒. พระยาวิชัยสุนทร (ตั้งแต่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ถึง ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๗)

๑๓. พระยาประชาศรัยสรเดช (ตั้งแต่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๕๗ ถึง ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๖๒)

๑๔. พระยาสัจจาภิรมย์ (ตั้งแต่ ๑ ธันวาคม ๒๔๖๒ ถึง ๑ ธันวาคม ๒๔๗๑)

๑๕. พระยาพิพิธอำพล (ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๑ ถึง ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๖)

๑๖. พระยาทวีปธุรประศาสน์ (ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๖ ถึง ๑ มีนาคม ๒๔๗๖)

๑๗. พระยาศรีมหาเกษตร (ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๔๗๖ ถึง ๑ มีนาคม ๒๔๗๘)

๑๘. พระศรีนครคาม (ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๔๗๘ ถึง ๑ ธันวาคม ๒๔๘๐)

๑๙. พระเกษตรสรรพกิจ (ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๔๘๐ ถึง ๑ มีนาคม ๒๔๘๖)

๒๐. นายชื้น ไชยศิริ (ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๔๘๖ ถึง ๑ ตุลาคม ๒๔๘๙)

๒๑. นายเติม ศิลปี (ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๔๘๙ ถึง ๑ สิงหาคม ๒๔๙๐)

๒๒. นายศิริ วรนารถ (ตั้งแต่ ๑ สิงหาคม ๒๔๙๐ ถึง ๑ มกราคม ๒๔๙๑)

๒๓. หลวงอุตตรดิตถาภิบาล (ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๑ ถึง ๑ เมษายน ๒๔๙๒)

๒๔. พระบรรณศาสน์สาทร (ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๔๙๒ ถึง ๑ เมษายน ๒๔๙๔)

๒๕. นายชาติ บุญยรัตน์พันธ์ (ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๔๙๔ ถึง ๘ มกราคม ๒๔๙๕)

๒๖. นายประสงค์ อิศรภักดี (ตั้งแต่ ๘ มกราคม ๒๔๙๕ ถึง ๙ ตุลาคม ๒๔๙๖)

๒๗. นายแสวง รุจิรัต (ตั้งแต่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๙๖ ถึง ๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๒)

๒๘. นายนารถ มนตเสวี (ตั้งแต่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๑๓)

๒๙. นายดำรง สุนทรศารทูล (ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๓ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๑๖)

๓๐. นายสมพร ธนสถิตย์ (ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๑๙)

๓๑. นายบุญช่วย ศรีสารคาม (ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง)

....

หลังจากนั้นผมได้มีโอกาสพบ นายบุญช่วย ศรีสารคาม ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ที่ศาลากลางจังหวัด ท่านก็แสดงความขอบคุณกับผมที่ได้เสนอเรื่องรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดคลาดเคลื่อนไปให้ทราบ รับปากว่าจะดำเนินการแก้ไขโดยเร็วที่สุด และไม่ช้าผมก็ได้รับจดหมายตอบขอบคุณอย่างเป็นทางการ แสดงว่าทางราชการก็ให้ความสนใจ ไม่ทอดทิ้งสิ่งที่เป็นสารประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของบ้านเมือง จดหมายนั้นมีความว่า.

ตราครุฑ

ที่ ชบ ๒๕/๑๓๗๙๑ ศาลากลางจังหวัดชลบุรี

๖ มิถุนายน ๒๕๒๒

เรื่อง ประวัติและรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี

เรียน นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี

อ้างถึง หนังสือของท่าน ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๒

ตามที่ได้ส่งสำเนาประวัติข้าราชการสัญญาบัตรจากกองปกาสิตเพื่อแจ้งให้จังหวัดทราบถึงความคลาดเคลื่อนจากความจริง เกี่ยวกับรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ที่เขียนไว้ในลำดับที่ ๓ และลำดับที่ ๔ ว่าเป็นคน ๆเดียว กัน คือ พระชลบุรานุรักษ์ (สวัสดิ์ ภูมิรัตน์) นั้น

จังหวัด ขอขอบคุณในความปรารถนาดีของท่านที่ได้ค้นคว้าเสนอหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ทางราชการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ.

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) สมหวัง จูฑะกานนท์

(นายสมหวัง จูฑะกานนท์)

รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี รักษาราชการแทน

ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี

สำนักงานจังหวัด

โทร. ชลบุรี ๒๘๒๐๗๗

จากนั้นจนบัดนี้ ถึงวาระสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปีแล้ว ก็ยังปรากฏว่าจังหวัดยังไม่ได้ดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย โดยหลักฐานนั้นใช่แต่จะคลาดเคลื่อนเพียงเท่านั้น เพราะปรากฏในหนังสือชลบุรีภาคต้น ฉบับกรมศิลปากรว่า สกุลสมุทรานนท์นั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดถึง ๕ คน คือ

๑. พระยาชลบุรี (หวัง สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่ ๑

๒. พระยาวิชิตชลเขตร (ทด สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่ ๔ – ๕

๓. พระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อจากพระยาวิชิตชลเขตร

๔. พระยาชลบุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) สมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อจากพระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์)

๕. พระยาศรีมหาเกษตร (ชวน สมุทรานนท์) ๑ มีนาคม ๒๔๗๖ – ๑ มีนาคม ๒๔๗๘

แต่ปรากฏว่ามีชื่อสกุลสมุทรานนท์ เพียงคนเดียวเท่านั้น ถ้าศึกษาจดหมายเหตุในระหว่างรัชกาลที่ ๕ จะปรากฏชื่อผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีในจดหมายเหตุบางท่าน แต่ไม่ปรากฏชื่อในรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดที่ทางราชการจังหวัดชลบุรีแสดงปรากฏเป็นหลักฐานอยู่

เพียง ๒๐๐ ปี เอกสารทางราชการยังคลาดเคลื่อนเพียงนี้ แล้วที่นาน ๆ กว่านี้จะคลาดเคลื่อนเพียงไหน พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ในกาลามสูตรข้อหนึ่งว่า "อย่าเชื่อตามตำรา" เพราะตำรานั้นก็คนที่เป็นปุถุชนเขียน ปุถุชนนั้นบางครั้งตั้งตนเป็นอาจารย์ประวัติศาสตร์เองโดยมีความขยันสันนิษฐานเรื่องราวต่าง ๆ จนเกินขีดบ้าง นั่งทางในเขียนบ้าง

เมื่อไรเราจะได้ข้อยุติในเรื่องประวัติศาสตร์ชลบุรีในยุค ๒๐๐ ปีนี้ให้ถูกต้องตรงกับความจริงสักที.

อธิก สวัสดิมงคล

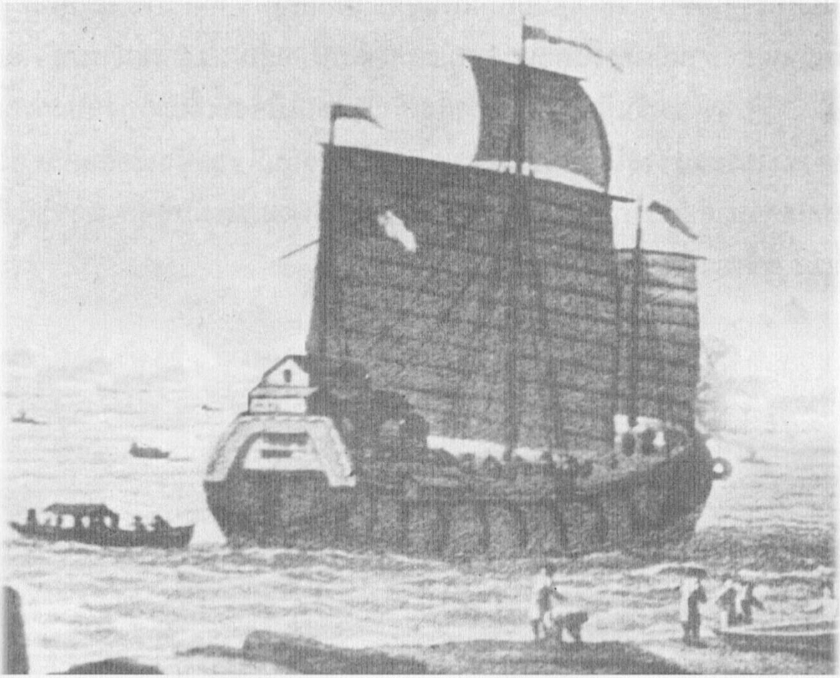
ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี ในพระสังฆราชูปถัมภ์



ภาพถ่ายทางอากาศ เมืองบางปลาสร้อย

เมืองบางปลาสร้อย

เมืองชลบุรี



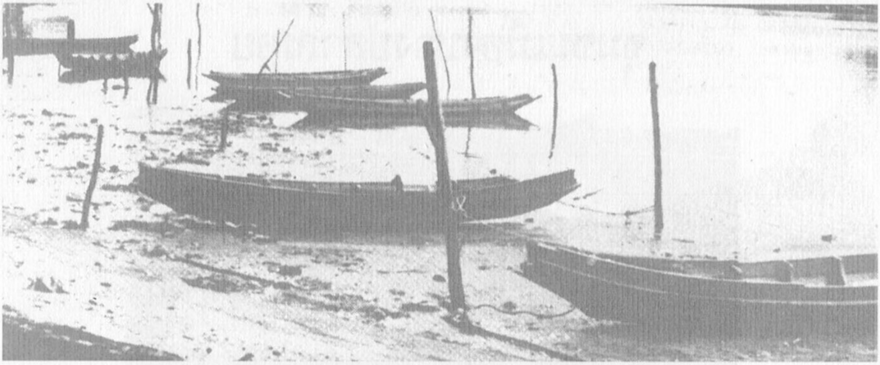
เรือสำเภาบรรทุกสินค้า

"เมืองบางปลาสร้อย" เป็นชุมชนเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย เป็นสถานที่ตั้งของเมืองชลบุรีในปัจจุบัน แต่ก่อนคนพื้นที่และคนต่างถิ่นหรือในทางประวัติศาสตร์ เรียกเมืองนี้ว่า **บางปลาสร้อย** คนจีนเรียก **มั่งกะส่วย** หากจะมองย้อนอดีตของเมืองชลบุรีไปเมื่อหลายร้อยปีมาแล้วเมืองนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในยุคเดียวกับเมืองบางพระเรือ (ตำบลบางพระในปัจจุบัน) และเมืองบางละมุง (อำเภอบางละมุงในปัจจุบัน) นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เมืองบางปลาสร้อย

เมืองบางพระเรือ เมืองบางละมุง เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลัง เมืองศรีพโล ซึ่งเป็น เมืองท่าสมัยโบราณ อยู่บนเส้นทางเดินเรือทางทะเล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี เมืองนี้เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองในยุคกรุงสุโขทัย และในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น จากการที่ค้นพบโบราณวัตถุ และสถานที่เมืองโบราณของเมืองศรีพโลนี้ อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ – ๑๙๐๐ สันนิษฐานว่าศรีพโลเป็นชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการค้าทางทะเลระหว่างสุโขทัยกับเมืองต่างๆ เป็นสถานที่จอดพักเรือสินค้าอยู่ในแถบอ่าวบางปะกงเป็นเรือสินค้าจากจีน เวียดนามและกัมพูชา มาจอดพักที่เมืองศรีพโลนี้



ในระยะเวลาต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ อาจเป็นเพราะปากแม่น้ำบางปะกงตื้นเขินเกิดจากการพัดพาการสะสมของตะกอนจำนวนมหาศาลจนทำให้บริเวณเมืองศรีพโลตื้นเขินการเดินเรือไม่สะดวก ประชาชนจึงค่อยๆ ย้ายถิ่นฐานลงมาสร้างชุมชนลงไปทางใต้ไปในเขตบางทราย บางปลาสร้อย ซึ่งมีสภาพชายทะเล และทำเลที่จอดเรือตลอดจนบริเวณที่ตั้งแหล่งชุมชนดีกว่าเพราะเป็นอ่าวคลื่นลมบริเวณนี้สงบดีกว่าจึงทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนและการย้ายตำแหน่งของเมืองเคลื่อนย้ายลงไปทางใต้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้



ความเจริญของชุมชนการค้าของเมืองศรีพโลจึงขยายตัวลงไปทางบางปลาสร้อย ซึ่งมีทำเลดีกว่าในแง่ของการตั้งหลักแหล่งชุมชนทำให้ **เมืองบางปลาสร้อย** มีความเจริญขึ้นแทนเมืองศรีพโล เมืองนี้จึงมีชื่อปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในยุคเดียวกับ บางพระเรือและบางละมุง

มีคำเล่าสืบกันมาว่า ครั้งโบราณเรียกชลบุรีว่า **เมืองบางปลาสร้อย** เรียกเมืองฉะเชิงเทราว่า **ร้อยริ้ว** ชอบเรียกสองเมืองควบกันว่า **"บางปลาสร้อยร้อยริ้ว"**

ชาวชลบุรีส่วนใหญ่ได้รับรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองชลบุรีจากเรื่องราวและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้มีการบันทึกไว้ ซึ่งบอกความถึงความเป็นมาในอดีตที่ควรที่จะได้ศึกษาและจดจำ โดยเฉพาะเรื่องราวของเมืองชลบุรีในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ปรากฏตามทำเนียบศักดินาหัวเมือง มหาศักราช ๑๒๙๘ ซึ่งตรงกับพุทธศักราช ๑๙๑๙ ว่า ในยุคนั้นชลบุรีมีฐานะเป็นเมืองจัตวา ผู้รักษาเมืองเป็นที่ "ออกเมืองชลบุรีศรีมหาสมุทร" ศักดินา ๒,๔๐๐ ไร่ ในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่าเล่าว่า ชลบุรีส่งส่วยไม้แดง หมายความว่า ชลบุรีเก็บส่วยไม้แดงจัดส่งไปยังพระนครศรีอยุธยา ไม้แดงมีราคาดีมากในสมัยอยุธยานั้น ไม้แดงมีมากในเขตเมืองศรีพโลนั้น ปัจจุบันเมืองโบราณศรีพโลตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองไม้แดง และในที่ใกล้เคียงนั้นยังเป็นอู่เรือสำเภาเรียกมาจนทุกวันนี้ว่าอู่ตะเภา

ชุมชนเมืองบางปลาสร้อย

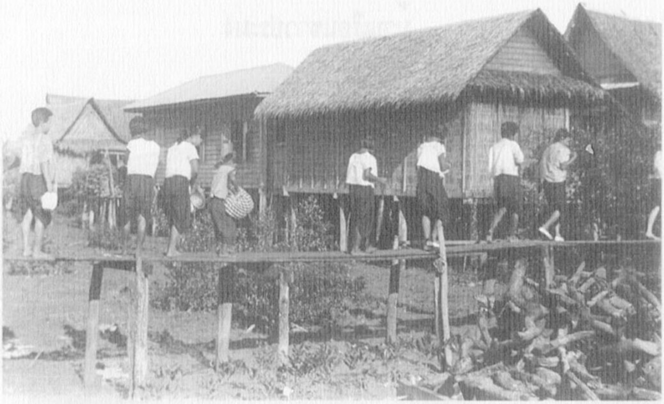


สถานที่ตั้งของเมืองชลบุรีในปัจจุบัน แต่ก่อนคนพื้นที่และคนต่างถิ่นหรือในทางประวัติศาสตร์ เรียกเมืองนี้ว่า **เมืองบางปลาสร้อย** เดิมเป็นชุมชนชายทะเล ชาวชุมชนในท้องที่เป็นชาวไทย และชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยนและจีนแต้จิ๋ว มาตั้งถิ่นฐานในชุมชนแห่งนี้ ทำอาชีพการประมง และค้าขายทางทะเลภายหลังมีการสร้างถนนริมชายหาดริมทะเลแห่งนี้เพียงสายเดียว จึงเริ่มมีบ้านเรือนสองข้างถนนชายทะเล ถนนสายนี้ต่อมามีชื่อว่า **ถนนวชิรปราการ** ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญสายเดียวของเมืองชล สร้างอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล และเมื่อแรกสร้างนั้นอยู่ชิดฝั่งทะเลจนน้ำทะเลขึ้นสูงจะมีระดับน้ำถึงหลังห้องแถวด้านทะเลทีเดียว ยังมีสิ่งที่พิสูจน์ว่าเป็นเช่นนั้น คือ ที่เชิงสะพานท่าเรือพลี มีศาลเจ้าของชาวจีนอยู่ศาลหนึ่ง (ศาลเดิม) ด้านหลังของศาลเจ้านี้อยู่ติดถนนวชิรปราการด้านตะวันตก ด้านหน้าศาลเจ้าหันหน้าออกทะเล ชาวบ้านเรียกศาลเจ้านี้ว่า ศาลเจ้าตีนทะเล ปัจจุบันศาลเจ้านี้ยังอยู่แต่เปลี่ยนสภาพไปบ้าง

เมืองชลบุรีนั้นมีลักษณะที่แปลกแตกต่างจากหัวเมืองชายทะเลอื่นๆ คือบ้านเมืองอื่นนั้น บ้านเรือนมักจะสร้างอยู่บนบกแทบทั้งสิ้น แต่เมืองชลนั้นบ้านเมืองส่วนใหญ่สร้างอยู่ในทะเล ในครั้งที่ยังไม่มีถนนสายสุขุมวิทผ่านมาบ้าน

เรือนที่อยู่ในเขตเมืองนั้นถ้าแบ่งเป็น ๗ **ส่วน** ปรากฏว่ามีบ้านเรือนที่ปลูกสร้างในทะเลมีถึง ๕ **ส่วน** ปลูกอยู่บนบกเพียง ๒ **ส่วน**เท่านั้น เหตุที่ชาวเมืองชลนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่ในทะเลนั้น โดยการสร้างสะพานต่อๆ ลงไปในทะเลและมีทางให้เรือเข้าออกได้สะดวก จะพบว่ามีเหตุผลหลายประการ คือ

๑. ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง ต้องออกทะเลจับกุ้ง หอย ปู ปลา เป็นประจำอยู่แล้ว และตามปกติน้ำทะเลจะขึ้นลงวันละ ๒ ครั้ง ชาวบ้านต้องออกทะเล และจะต้องมีอุปกรณ์การจับสัตว์น้ำต่างๆ จึงจำเป็นต้องสร้างที่พักอาศัยอยู่ในทะเลเพื่อสะดวกในการประกอบอาชีพ

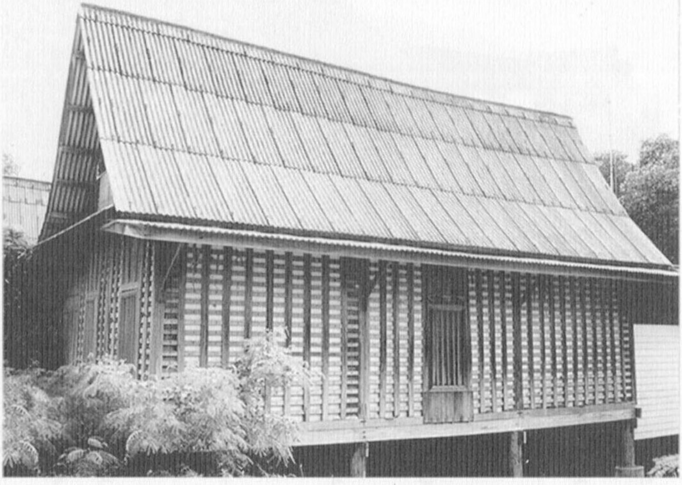


๒. ในสมัยนั้นยังไม่มีถนนหนทางติดต่อกับต่างเมืองต่างถิ่น การทำมาค้าขาย การคมนาคมมีทางเดียวเท่านั้นคือ ทางทะเล จำเป็นต้องใช้เรือเดินทะเลขนาดใหญ่ ติดต่อค้าขายกับต่างเมือง ต่างตำบล ต่างถิ่น สิ่งต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องใช้เรือเป็นส่วนใหญ่ เช่น เรือใบ เรือฉลอม และเรือเล็กๆ สำหรับการจับสัตว์น้ำ ภายหลังได้มีเรือยนต์ เรือกลไฟ เป็นต้น

๓. แต่ก่อนชายทะเลเป็นที่ว่างเปล่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของหวงแหน ถ้าใครอยากจะปลูกบ้านสร้างเรือนที่อยู่อาศัยก็สร้างสะพานต่อยื่นออกไปในทะเลก็จะได้เนื้อที่สองข้างสะพานสำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนโดยมิต้องจ่ายเงินซื้อ เมื่อปลูกบ้านเป็นที่อยู่อาศัยแล้วก็มีที่ข้างบ้านสำหรับเป็นที่จอดเรือเก็บอุปกรณ์ ตากแห อวน ไม่ต้องใช้คนมานอนเฝ้าของเฝ้าเรือ และถ้าจะมีใครอยากจะสร้างบ้าน



บ้านเรือนชาวประมง



บ้านสะพาน บ้านสมเด็จพระวันรัต (นิรันตร์)
๓๓๐/ค ซอยคูก้าพล (สะพานแดง) เมืองชลบุรี

ต่อๆออกไปอีก ผู้ที่สร้างสะพานขึ้นก่อนก็มีใจเอื้อเฟื้ออนุญาตให้สร้างสะพานออกไปจากเดิมลงไปในทะเลได้เสมอ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นญาติสนิทมิตรสหายกันทั้งนั้น เสาและไม้ในการสร้างบ้านสร้างสะพานในสมัยก่อนมีราคาถูก หาซื้อได้ง่าย เพราะในสมัยนั้นป่าไม้อยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองมากนัก

ด้วยเหตุนี้ ชาวชุมชนบางปลาสร้อยจึงนิยมปลูกบ้านสร้างเรือนอยู่ในทะเล บ้านเรือนในทะเลจึงมีมากกว่าบ้านเรือนบนบก •

การถีบกระดาน
ของชาวเมืองชล



ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรีหลายครั้งหลายวาระ จึงทรงมีความคุ้นเคยกับสภาพและความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดชลบุรีเป็นอย่างดียิ่ง เมื่อพ.ศ.๒๔๑๙ ได้เสด็จประพาสชลบุรี และประทับแรมที่อ่างศิลาเป็นเวลาหลายวัน ได้มีลายพระราชหัตถเลขา วันที่ ๙ มกราคม ๒๔๑๙ ข้อความตอนหนึ่งว่า

"ราษฎรที่ทำโป๊ะจับปลาในทะเลนั้น ทำได้แต่ฤดูกาลเดือน ๑๒ ไปจนถึงเดือน ๓ เป็นฤดูลมตะเภาพัดกล้า คลื่นจัด โป๊ะแตก ต้องหยุดการจับปลาไปจนเดือน ๑๒ ในระหว่างการหยุดจับปลา ทำโป๊ะไม่ได้นั้นราษฎรหากินด้วยลงเฝือกลากอวนจับปลาและถีบกระดานเก็บหอยชายทะเล

เวลาน้ำลง ไปที่ชายเลนก็จะเห็นชาวบ้านถีบกระดานดูรวดเร็ว คล่องแคล่วยิ่งนัก"



จากข้อความตามลายพระราชหัตถเลขานี้ชี้ชัดว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรการถีบกระดานหาหอยชายทะเลของชาวเมืองชล ซึ่งเป็นอาชีพส่วนหนึ่งของชาวเมืองชล

การถีบกระดานเก็บหอยนี้ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพประมงชายฝั่งที่มีมาช้านานของชาวเมืองชล เมื่อว่างเว้นจากการจับปลาชาวประมงก็จะถีบกระดานเก็บหอยตามชายทะเลโคลน ส่วนใหญ่หอยที่เก็บจะเป็นหอยแครง ซึ่งแต่ก่อนชายทะเลชลบุรีจะมีหอยแครงชุกชุมมาก ใช้เวลาถีบกระดานเก็บหอยไม่ถึงชั่วโมงก็จะสามารถเก็บหอยแครงได้หลายกิโล

การถีบกระดานเลนเก็บหอยนี้ใช่ว่าจะทำได้ง่ายๆ ต้องอาศัยทักษะและการฝึกฝนพอๆกับการที่จะสังเกตุว่า โคลนเลนบริเวณใดมีหอยแครงอาศัยอยู่ ชาวประมงจะรู้ว่าหอยแครงอยู่ตรงบริเวณไหน ซึ่งธรรมชาติของหอยแครงจะฝังตัวอยู่ในโคลนลึกลงไปประมาณ ๑–๒ นิ้ว โคลนด้านบนจะมีรอยปุดของฟองอากาศที่เกิดจากการหายใจของหอยแครง ทำให้เป็นจุดสังเกตุว่ามีหอยแครงฝังตัวอยู่ กล่าวกันว่าแม้แต่เด็กๆ หญิงชายซึ่งเป็นลูกหลานชาวประมง ก็สามารถถีบกระดานเก็บหอยได้อย่างคล่องแคล่วไม่แพ้ผู้ใหญ่ แต่ก็มีเด็กบางคนชอบที่จะออกไปกับเพื่อนๆ เพื่อถีบกระดานเล่นหรือแข่งขันกันในกลุ่มเพื่อนๆ ก็มี แม้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของอาชีพ

การประมง แต่เรื่องราวการถีบกระดานหาหอยของชาวเมืองชลก็ถือว่าเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ

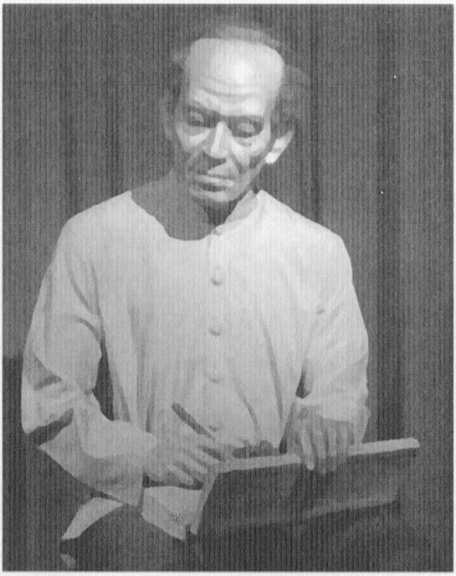
สุนทรภู่ รัตนกวีของไทย ได้พรรณนาถึงสาวชาวบางปลาสร้อยที่มีอาชีพการประมงไว้ว่า

อันนารีที่ยังสาวพวกชาวบ้าน ถีบกระดานถือตระกร้าเที่ยวหาหอย
ดูแคล่วคล่องล่องแล่นแฉลบลอย เอาขาห้อยทำเป็นหางไปกลางเลน



ปัจจุบันนี้การถีบกระดานเก็บหอยไม่ค่อยมีให้เห็นมากนัก เนื่องจากสภาพชายฝั่งทะเลเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งจำนวนหอยแครงตามธรรมชาติก็ลดน้อยลง อย่างไรก็ตามชุมชนในเขตเทศบาลก็ได้นำการถีบกระดานเลนมาใช้ในการปลูกป่าชายเลน ซึ่งสามารถทำได้รวดเร็ว อีกทั้งยังได้ช่วยกันอนุรักษ์การถีบกระดานไว้ให้คงอยู่คู่เมืองชล โดยจัดให้มีการแข่งขันถีบกระดานขึ้นในชุมชนชายทะเล มิใช่เพื่อความสนุกสนานหรือคาดหวังรางวัลจากการแข่งขัน แต่กระทำการด้วยจิตใจที่ต้องการอนุรักษ์การถีบกระดาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพประมงที่บรรพบุรุษได้ใช้เป็นอาชีพหาเลี้ยงตน และลูกหลานมาเนิ่นนานหลายชั่วอายุคน •

บางปลาสร้อยในวรรณคดี



เมื่อปีพ.ศ.๒๓๕๐ สุนทรภู่ รัตนกวีเอกของไทย ได้พรรณนาถึงการเดินทางไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยอง ในระหว่างไปทางเรือด้วยกัน ๔ คน คือ สุนทรภู่กับศิษย์เอกอีก ๒ คน ชื่อน้อย กับ พุ่ม มีชาวระยอง ชื่อ แสง เป็นผู้นำทาง เมื่อเรือผ่านบางปะกงจะเข้าเขตบางปลาสร้อย ก็พบมรสุมใหญ่ สุนทรภู่ได้รจนาไว้ในนิราศเมืองแกลงได้ไพเราะเพราะพริ้งมาก นิราศเมืองแกลงนี้ได้พรรณนาถึงหมู่บ้านต่างๆ และสิ่งที่พบเห็น สภาพในเมืองบางปลาสร้อย ระหว่างเดินทางตลอดจนมาพักแรมในเมืองนี้ สภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากินของชาวบางปลาสร้อย ดังนี้

สงสารแสงแข็งข้อจนขาสั่น   เห็นเรือหันโกรธบ่นเอาคนหลัง
น้ำจะพัดปัดตีไปสีชัง   แล้วคลุ้มคลั่งเงี่ยนยาจนตาแดง
ปลอบเจ้าพุ่มพึมพำว่ากรรมแล้ว   อุตส่าห์แจวเถิดพ่อให้ข้อแข็ง
สงสารน้อยหน้าจ๋อยนั่งจัดแจง   คิดจะแต่งตัวตายไม่พายเรือ



พี่แข็งขืนฝืนภาวนานิ่ง แลตลิ่งไร่ไรยังไกลเหลือ
เห็นเกินรอยบางปลาสร้อยอยู่ท้ายเรือ คลื่นก็เฝือฟูมฟองคะนองพราย
เห็นจวนจนบนเจ้าเขาสามมุข จงช่วยทุกข์ถึงที่จะทำถวาย
พอขาดคำน้ำขึ้นทั้งคลื่นคลาย ทั้งสามนายหน้าชื่นค่อยเฉื่อยมา
หยุดตะพานย่านกลางบางปลาสร้อย พุ่มกับน้อยสรวลสันต์ต่างหรรษา
นายแสงหายคลายโทโสที่โกรธา ชักกัญชานั่งกริ่มยิ้มละไม
พลางรำพึงถึงทางที่กลางเถื่อน จึงคล้อยเคลื่อนนาวาเข้าอาศัย
มีมิตรชายท้ายย่านเป็นบ้านไทย สำนักในเคหาขุนจ่าเมือง
ใครพบพักตร์เขาก็ทักว่าทรงซูบ จะดูรูปตัวเองก็ผอมเหลือง
ซังตายชื่นฝืนฤทัยให้ประเทือง เที่ยวชำเลืองแลชมตลาดเรียง
เป็นสองแถวแนวถนนคนสะพรั่ง บ้างยืนบ้างนั่งร้านประสานเสียง
ดูรูปร่างบางบรรดาแม่ค้าเคียง เห็นเกลี้ยงเกลี้ยงกล้องแกล้งเป็นอย่างกลาง
ขายหอยแครงแมงภู่กับปูม้า หมึกแมงดาหอยดองรองกระถาง
ที่ขายผ้าหน้าถังก็เปิดโถง ล้วนเบี้ยโป่งหญิงชายมาจ่ายของ
สักยี่สิบหยิบออกมากอบกอง ที่เที่ยวท่องทัศนาจนสายัณห์
ดูก็งามตามประสาพนาเวศ ไม่นวลเนตรเหมือนหนึ่งในไอศวรรย์
แต่แรมค้างบางปลาสร้อยได้สามวัน ก็ชวนกันเลยลาขุนจ่าเมือง •

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สิริมหามงคลชลบุรี



ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี ตั้งอยู่ใกล้ศาลาฟังธรรม ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี เป็นศาลเจ้าซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบางปลาสร้อยมาช้านาน สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฎหลักฐานชัดเจน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยที่บางปลาสร้อยเริ่มมีชุมชนหนาแน่นขึ้น คงเป็นสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งจะใกล้เคียงกับสมัยการสร้างวัดใหญ่อินทาราม อันเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ศาลาฟังธรรมและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ บัดนี้ได้ขึ้นทะเบียนเป็นศิลปกรรมโบราณสถานของจังหวัดชลบุรีแล้ว



ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง นี้ไม่ใช่ ศาลหลักเมือง เพราะชลบุรีสมัยก่อนเป็นเมืองชั้นจัตวา จึงไม่มีเสาหลักเมือง หรือรับพระราชทานพระราชแสงอาญาสิทธิ์ ระเบียบการสร้างศาลหลักเมืองนั้น ปัจจุบันต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต

หากมองภาพย้อนไปในอดีต ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก็คือเป็นที่รวมจิตใจของชาวบางปลาสร้อยที่เป็นชาวไทย จะว่าไปแล้วเมืองบางปลาสร้อยซึ่งมีบ้านเรือนอยู่ในทะเล ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำการประมง และค้าขายทางทะเล ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและจีน ในตัวเมืองบางปลาสร้อยนั้นชายทะเลจากทิศใต้ไปทิศเหนือจะมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตรงท้ายบ้าน ศาลเจ้าจีนเก่าตอนกลาง (เชิงสะพานศาลเจ้า) ศาลเจ้าเก๋ง ศาลเจ้าไม้ ศาลเจ้าพ่อสาคร เป็นศาลเจ้าที่พึ่งทางใจของชาวเมือง

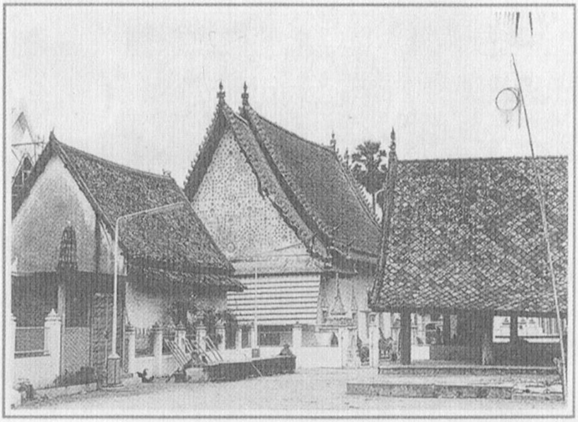
ศาลเจ้าเหล่านี้ทุกแห่งจะหันหน้าลงทะเลทั้งสิ้น ศาลเจ้าจึงเป็นที่รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ ทั้งศาลเจ้าไทย และศาลเจ้าจีน เป็นศาลเจ้าที่อยู่คู่เมืองชลบุรีมาช้านาน ปกแผ่คุ้มครองป้องกันให้ชาวชลบุรีอยู่ร่วมกันมาอย่างอยู่เย็นเป็นสุข

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี ตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานยาว (ปัจจุบันคือซอยทีมามารค) ศาลเจ้านี้หันหน้าลงทะเล ข้างศาลจะมีต้นโพธิ์ใหญ่ ๑ ต้น บริเวณหลังศาลเจ้าแห่งนี้จะมีบ่อน้ำ ๑ บ่อ เป็นบ่อน้ำจืด ชาวบ้านเรียกกันว่า "บ่อศาลเจ้า"

ด้านหน้าศาลจะมีสะพานยื่นลงไปในทะเล สะพานนี้มีชื่อเดิมเรียกว่า "สะพานยาว" สาเหตุที่ชื่อสะพานยาวก็เพราะสะพานแห่งนี้มีความยาวกว่าสะพานอื่นๆ ในสมัยนั้น เพราะบริเวณสะพานยาวเป็นท่าเรือสำคัญขนส่งสินค้าติดต่อค้าขายกับต่างเมือง ต่างจังหวัด ต่อมาภายหลังสภาพบ้านเรือนเปลี่ยนไป เทศบาลเมืองชลบุรีได้ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ในซอยต่างๆ สะพานไม้จึงถูกรื้อถอนออกไป และมีการถมดินเปลี่ยนสภาพสะพานกลายเป็นซอย ตั้งชื่อซอยใหม่ว่า ซอยทีฆามารค แปลว่าทางยาว ซึ่งยังคงสื่อถึงชื่อเดิมของสะพานนี้ไว้



ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลเจ้าที่ผูกพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนบางปลาสร้อยมาตั้งแต่อดีตกาล ในสมัยก่อนตำบลบางปลาสร้อยเป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นกว่าชุมชนอื่นๆ ในชลบุรี มีตลาดซึ่งถือว่าเป็นย่านการค้าใหญ่ที่สำคัญในสมัยนั้นชื่อ"ท่าเกวียน" ซึ่งตลาดนี้ตั้งอยู่ระหว่างวัดใหญ่อินทาราม วัดต้นสน และศาลาฟังธรรมบริเวณตลาดท่าเกวียนนี้เป็นตลาดที่ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน นำของป่าและผลิตผลต่างๆ เช่นข้าว กล้วย อ้อย มะพร้าว พืชผักต่างๆ บรรทุกเกวียนมาขายที่ตลาดนี้ เมื่อขายสินค้าของตนเสร็จแล้ว ขากลับก็ซื้อสินค้าสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจากตัวเมืองกลับไป ผลิตผลที่ชาวบ้าน ชาวสวนนำมาขายที่ตลาดท่าเกวียนนี้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าที่รับซื้อไว้ ก็จะนำมาบรรทุกใส่เรือ ซึ่งมีทั้งเรือแจว เรือใบ เรือสำเภาไปขายยังต่างเมือง ต่างจังหวัดอีกทอดหนึ่ง ตลาดท่าเกวียนจึงเป็นจุดนัดพบของผู้ที่นำเกวียนมาจอดพัก มีควาย



วัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี

มาชุมนุมกันมากมาย และถือกันว่าเป็นจุดกำเนิดของประเพณีวิ่งควายจังหวัดชลบุรี

ในอดีตที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลนี้จะมีงานประเพณีประจำปี ประเพณีกองข้าว เข้าทรงในวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๒ โดยจัดงานติดต่อกัน ๓ วัน ตอนเย็นมีการเข้าทรงทำพิธีกองข้าวบวงสรวงที่คลองบางปลาสร้อย กล่าวกันว่าประเพณีกองข้าวเริ่มจากศาลเจ้าแห่งนี้เป็นแห่งแรก และมีการแพร่หลายออกไปในแห่งอื่นๆอีก

ส่วนศาลาฟังธรรมซึ่งอยู่ใกล้ๆกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้น เป็นศาลาสำหรับฟังธรรมของชาวบ้าน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาตลอดไตรมาส จะได้นิมนต์พระสงฆ์วัดต่างๆ ในเขตเทศบาลสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดงธรรมเทศนาให้แก่ประชาชนในตอนค่ำคืน และได้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบกันมาจนถึงทุกวันนี้

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้เป็นศาลที่เคารพศรัทธาของชาวชลบุรีมาช้านาน ครั้นเมื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนานวันก็มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ชาวชลบุรีก็ได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซมให้ดำรงอยู่ได้จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๙๒ เทศบาลเมืองชลบุรีได้เริ่มใช้งบประมาณของเทศบาลมาช่วยบูรณะปฏิสังขรณ์

ในปี ๒๕๕๐ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช วัดบวรนิเวศวิหาร ประทานชื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ว่า "สิริมหามงคลชลบุรี"



ป้ายซอยสะพานเมืองชล

ซอยสะพานเมืองชล

ปัจจุบันพื้นที่เขตเทศบาลเมืองชลบุรี ฝั่งทิศตะวันตกของถนนวชิรปราการตลอดแนว ตั้งแต่ทิศใต้ไปจรดทิศเหนือจะมีซอยต่างๆ ที่ประชาชนใช้เป็นเส้นทางสัญจรจากชุมชนชายทะเลเข้ามาในตัวเมือง ซึ่งเป็นย่านการค้า ซอยดังกล่าวนั้นได้พัฒนามาจากสะพานต่างๆ ซึ่งอดีตทอดยาวลัดเลาะลงไปในทะเลผ่านบ้านเรือนของประชาชนที่อยู่ในบริเวณน้ำท่วมถึง และเป็นที่มาของลักษณะชุมชนที่เรียกว่า บ้านสะพาน

ในสมัยที่นายจำนงค์ จันทถิระ เป็นนายกเทศมนตรีเมืองชลบุรี(๑๕ พ.ค. ๒๔๘๓—๒๙มิ.ย. ๒๔๘๗) ได้ตั้งชื่อถนน ซอย สะพานต่างๆ ให้มีความหมาย และมีความสอดคล้องกันทำให้ง่ายต่อการจดจำ เพราะแต่เดิมชื่อสะพานนั้นชาวบ้านตั้งชื่อเรียกกันเอง บางสะพานก็ตั้งชื่อคนที่อยู่สะพานนั้น แต่นานเข้าคนผู้นั้นก็ตายไปนานแล้ว คนรุ่นหลังเลยไม่ทราบว่าหมายถึงสะพานไหน และคนในสะพานแต่ละสะพานก็เพิ่มมากขึ้นทุกที ชื่อสะพานที่นายจำนงค์ จันทถิระตั้งขึ้นนี้ นายจำนงค์นับว่าเป็นนักภาษาศาสตร์ผู้หนึ่ง พยายามรักษาชื่อหรือความหมายเดิม และมีความคล้องจองกัน จึงทำให้ง่ายต่อการจดจำ ขึ้นต้นของชื่อสะพานที่เปลี่ยนชื่อใหม่ เริ่มจากสะพานด้านทิศใต้สุดเรียงลำดับไปทางทิศเหนือ จำนวน ๓๔ สะพานดังนี้

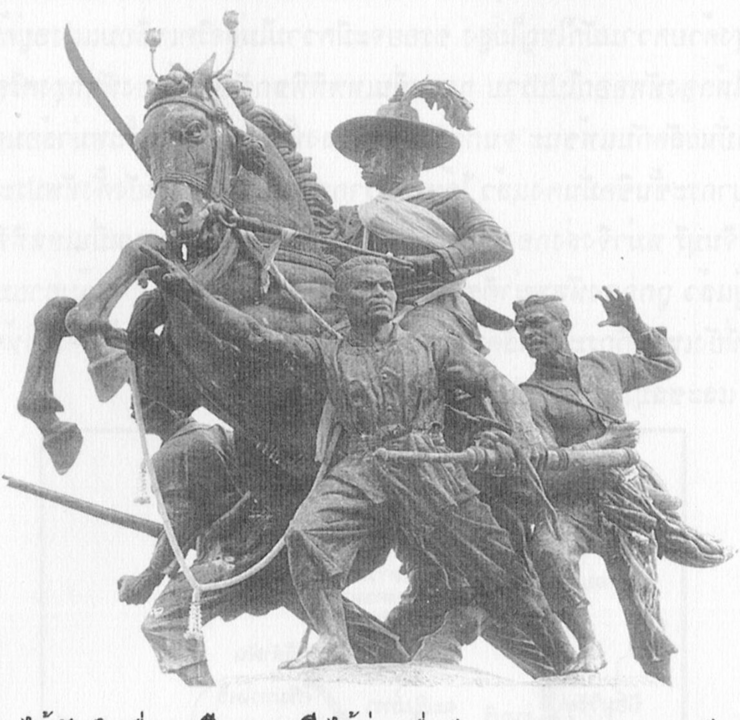
๑.ลาดวิถี	(สะพาน ๑)	๒.ศรีบัญญัติ	(สะพาน ๒)
๓.รัฐผดุง	(สะพาน ๓)	๔.บำรุงเขต	(สะพาน ๔)
๕.เจตนประชา	(สะพาน ๕)	๖.ทีฆามารค	(สะพานยาว)
๗.ภาคมหันต์	(สะพานแม่ทองห่อ)	๘.จันทสถิตย์	(สะพานบ้านนายสรอย)
๙.พิทย์สถาน	(สะพานบ้านแม่คง)	๑๐.บ้านลำพู	(สะพานต้นลำพู)
๑๑.คุกำพล	(สะพานแดง)	๑๒.กลป้อมค่าย	(สะพานหัวค่าย)
๑๓.บายพลนำ	(สะพานคุณจ่า)	๑๔.สำราญราษฎร์	(สะพานบ้านจีน)



๑๕.ชาติเดชา (สะพานจีนสั้น) ๑๖.ท่าเรือพลี (สะพานศาลเจ้า)
๑๗.ศรีนิคม (สะพานเก่ง) ๑๘.ปฐมวัย (สะพานโรงเรียนกล่อมปฐมวัย)
๑๙.ไกรเกรียงยุค (สะพานคู่) ๒๐.สุขนิรันดร์ (สะพานบ้านนายสุน)
๒๑.เสริมสันติ (สะพานหลวง) ๒๒.อดิเรก (สะพาน๑๖)
๒๓.เอกวุธ (สะพานหมอเก่) ๒๔.อุทยาน (สะพานหน้าวัดอุทยาน)
๒๕.ธารนที ๒๖.ปรีดารมย์ (สะพานหน้าวัดน้อย)
๒๗.ชมสำราญ ๒๘.ย่านโพธิ์ทอง (สะพานหน้าวัดโพธิ์)
๒๙.คลองสังเขป (สะพานคลอง) ๓๐.เทพประสาท
๓๑.ราษฎรประสิทธิ์ ๓๒.จิตประสงค์
๓๓.จงประสาน ๓๔.เทศบาลสมมุติ

นายจำนงค์ นอกจากจะทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาวชลบุรีแล้ว ยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา และวรรณคดีในการคิดประดิษฐ์ชื่อถนน ซอย สะพาน ของชลบุรีที่ไพเราะเพราะพริ้งมีความหมายเป็นมรดกทางภาษาสืบทอดให้ชาวชลบุรี อันควรแก่การอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังสืบต่อ ๆไป

ชลบุรีในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย



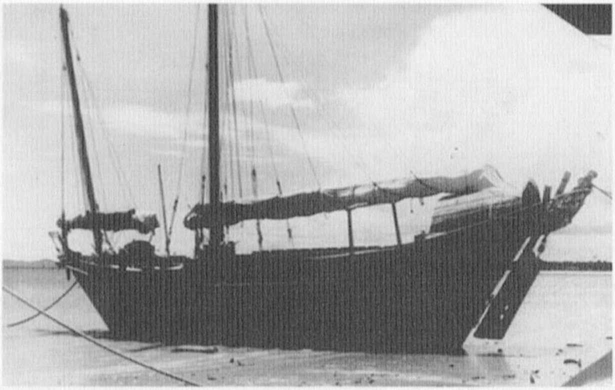
ได้บันทึกเรื่อง เมืองชลบุรี ไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๐๙ กรุงศรีอยุธยาถูกกองทัพพม่าล้อมไว้ก่อนที่จะเสียกรุง บ้านเมืองแตกแยก **กรมหมื่นเทพพิพิธ** พยายามเกลี้ยกล่อมชาวหัวเมืองตะวันออก ตั้งแต่จันทบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ตลอดถึงปราจีนบุรีเข้ากองทัพ ด้วยหวังว่าจะยกไปช่วยกรุงศรีอยุธยารบกับพม่า ชาวชลบุรีก็สนับสนุนพาสมัครพรรคพวกเข้าร่วมกองทัพกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นอันมากจนแทบจะทิ้งให้ชลบุรีเป็นเมืองร้าง ขณะนั้นพระยาแม่กอง (เสม) เป็นข้าหลวงออกไปเร่งส่วยหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออกพักค้างอยู่ชลบุรีไม่ยินดีเข้าร่วมมือในกรมหมื่นเทพพิพิธ พยายามรักษาเงินส่วยที่เก็บรวบรวมได้มานั้นแอบแฝงหลบภัยอยู่ในชลบุรี ครั้นกรมหมื่นเทพพิพิธยกกองทัพไปตั้งมั่นที่ปราจีนบุรี บอกเข้าไปยังกรุงศรีอยุธยาให้กราบบังคมทูลขอ

อาษาเป็นผู้ป้องกันพระนคร ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริเห็นว่า กรมหมื่นเทพพิพิธทำการซ่องสุมกำลังโดยบังอาจ แล้วยังทนงเอื้อมเข้าไปขอป้องกันกรุงด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูง ชรอยจะมีความไม่สุจริตเคลือบแฝงอยู่ด้วย จึงโปรดให้กองทัพออกไปปราบ กรมหมื่นเทพพิพิธกลับต่อสู้กองทัพกรุงศรีอยุธยา รบบุกบั่นผลัดกันแพ้ชนะ จนกำลังย่อยยับลงทั้งสองฝ่าย ครั้นพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยากระชั้นชิดมั่นคงแล้ว ได้ทราบว่ากรมหมื่นเทพพิพิธยังตั้งทัพประจันอยู่ที่ปราจีนบุรี พม่าจึงส่งกองทัพออกไปตีอีก เพราะกองทัพกรมหมื่นเทพพิพิธบอบช้ำอยู่แล้ว ถูกกองทัพพม่าตีซ้ำเติมจึงพาลแตกเอาง่ายๆ ผู้คนล้มตายมากต่อมาก ที่ยังเหลือก็กระจัดพลัดพรายไม่เป็นระส่ำ เหตุการณ์ครั้งนั้นได้ทำให้ฉะเชิงเทรา และชลบุรีต้องตกเป็นเมืองร้างอยู่ชั่วคราว

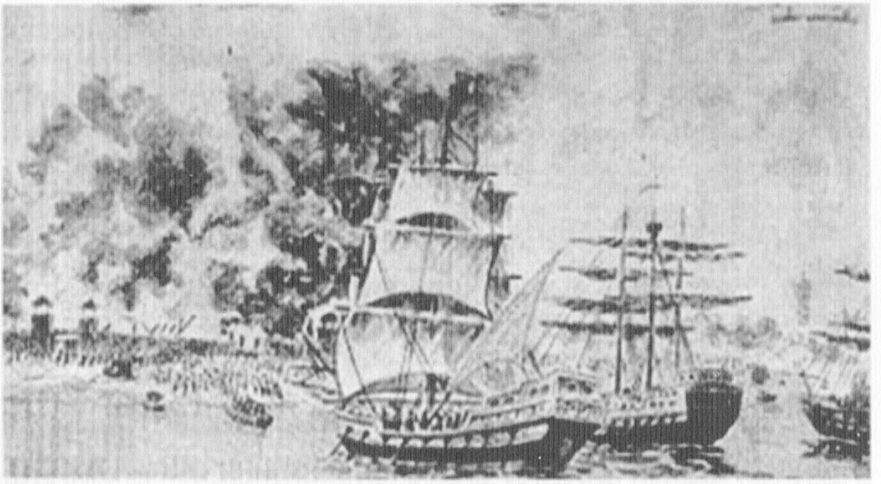


เส้นทางที่สมเด็จพระเจ้าตากสินเสด็จผ่าน และสถานที่ทำการรบ

รวมเรื่อง "เมืองชล"



สมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระยาวชิรปราการ สำเร็จราชการเมืองกำแพงเพชร แต่ยังหาได้ไปปกครองเมืองกำแพงเพชรไม่ เพราะต้องต่อสู้กับข้าศึกเพื่อป้องกันพระนครศรีอยุธยา แม้จะสู้รบอย่างเข้มแข็งกล้าหาญมีชัยชนะหลายครั้งหลายหนก็ตาม พระยาตากก็เกิดความท้อแท้ใจ สาเหตุเกิดจากในการรบครั้งหนึ่ง นำกำลังออกไปรบชนะพม่าตีค่ายพม่าได้ แต่พระยาตากก็ไม่ได้กองกำลังตามไปอุดหนุนจึงต้องถอยทัพกลับมา เกิดจากเพราะศึกภายใน และก่อนที่จะเสียกรุงศรีอยุธยาราว ๓ เดือน พม่ายกทัพเข้ามาประชิดกรุง พระเจ้าตากตัดสินใจเอาปืนใหญ่ยิงพม่าก่อนได้รับอนุญาตจากศาลาลูกขุน จึงถูกภาคทัณฑ์ไว้เกือบจะต้องโทษ เนื่องจากมีหมายสั่งว่า ถ้ากองไหนจะยิงปืนใหญ่ต้องขออนุญาตจากศาลาลูกขุนก่อน ด้วยความท้อแท้ใจที่จะต้องยืนหยัดสู้รบอยู่ในพระนคร และตระหนักว่ากรุงศรีอยุธยาคงจะต้องพ่ายแพ้แก่ข้าศึกเป็นแน่แท้ ดังนั้นตอนพลบค่ำ วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๐๙ ตรงกับวันเสาร์ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีจอ พระเจ้าตากเห็นพม่าตั้งล้อมกระชั้นชิดเข้ามาจนถึงคูพระนคร จึงรวบรวมพรรคพวกได้ประมาณ ๕๐๐ คน พอตกค่ำก็ยกกองกำลังออกจากค่ายวัดพิชัย ตีฝ่าวงล้อมของพม่าไปทางทิศตะวันออก ฝ่ายพม่าก็ไล่ติดตามไปทัน ที่**บ้านโพธิ์สังหาร** ครั้นรุ่งเช้าพระเจ้าตากก็นำกำลังเข้าต่อสู้กับพม่าจนแตกทัพกลับไป แล้วนำกำลังไปตั้งพักที่**บ้านพรานนก** เพื่อจัดหาเสบียงอาหาร พม่ามีกองกำลังอีกกองหนึ่งตามมา



จากบางคาง แขวงเมืองปราจีนบุรี พระเจ้าตากนำกำลังเข้าตีหนีไป

พวกชาวบ้านที่หลบหนีพม่าอยู่ ทราบเรื่องพระเจ้าตากต่อสู้มีชัยชนะพม่าก็พากันดีใจ พากันมาอ่อนน้อมเข้าร่วมกองกำลังของพระเจ้าตากเป็นอันมาก ได้ทั้งเสบียงอาหาร ช้างม้า อาวุธมาเสริมมากขึ้นทุกที พระเจ้าตากนำกำลังไปทางเมืองนครนายก ข้ามลำน้ำเมืองปราจีนบุรีตั้งค่ายพักอยู่ทางชายดง **ศรีมหาโพธิ์** ฟากตะวันออก ทรงพาสมัครพรรคพวกออกไปหากองกำลังทางหัวเมืองภาคตะวันออก เดินทางผ่านฉะเชิงเทรา ชลบุรีซึ่งขณะนั้นว่างร้างเสียแล้ว เนื่องจากชาวชลบุรีพาสมัครพรรคพวกเข้าสนับสนุนกองทัพกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะช่วยกรุงศรีอยุธยาสู้รบกับพม่า ครั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมาถึงชลบุรี เห็นว่าชลบุรีว่างร้าง เลยเสด็จไปประทับแรมที่บางละมุง กิตติศัพท์ที่พระเจ้าตากต่อสู้เอาชนะพม่าได้หลายครั้งเป็นที่เลื่องลือชาวชลบุรีมาสมัครเข้าร่วมกับกองทัพพระเจ้าตากอีก พระเจ้าตากได้นำกองกำลังเสด็จต่อๆไปยังเมืองระยอง ในระหว่างประทับอยู่ที่เมืองระยอง กรมการเมืองระยองมีขุนรามหมื่นซ่องเป็นหัวหน้าคิดประทุษร้าย ยกพวกลอบมาปล้นค่ายในเวลากลางคืน สมเด็จพระเจ้าตากสินรู้ตัวก่อน ต่อสู้ป้องกันปราบพวกคิดร้ายแตกกระจายไป แต่พวกนั้นยังไม่เลิกพยายามที่จะคิดกำจัด จึงแยกออก

เป็น ๒ หน่วย ขุนรามหมื่นซ่องคุมหน่วยหนึ่ง ไปตั้งหน่วยระหว่างทางจากระยองไปจันทบุรี และนายทองอยู่นกเล็กคุมหน่วยหนึ่ง เล็ดลอดมาตั้งหน่วยซ่องสุมอยู่บางปลาสร้อย ชลบุรี ทั้งสองหน่วยนี้คงจะมุ่งหมายช่วยกันตีกระหนาบกองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสิน แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินรีบเสด็จไปทำลายขุมกำลังขุนรามหมื่นซ่องเสียก่อน แล้วเสด็จวกกลับมาชลบุรีเพื่อจะปราบปรามนายทองอยู่นกเล็กให้สิ้นฤทธิ์ จึงมาตั้งค่ายปราบปรามที่บางปลาสร้อย (บริเวณที่ตั้งค่ายของสมเด็จพระเจ้าตากสินครั้งนั้นบัดนี้ยังเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านและชื่อสะพาน คือ บ้านในค่าย , สะพานหัวค่าย ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น ซอยกลป้อมค่าย)

ฝ่ายนายทองอยู่นกเล็กรู้ว่าคงจะสู้กองกำลังพระเจ้าตากไม่ได้จึงยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี พระเจ้าตากสินจึงโปรดให้ช่วยดูแลรักษาชลบุรี เพื่อราษฎรจะได้ตั้งหน้าทำมาหากินเป็นกำลังแก่บ้านเมืองต่อไป และให้คอยช่วยปราบพวกโจรสลัดซึ่งเวลานั้นชุกชุมมาก ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ถ้ามีใครสมัครจะไปเข้ากองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสิน ให้นายทองอยู่นกเล็กช่วยสนับสนุนอย่าได้กีดกันเป็นอันขาด เมื่อได้จัดการกองกำลังที่ชลบุรีเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินก็เสด็จยกทัพไปยังเมืองระยอง ฝ่ายขุนรามหมื่นซ่อง กรมการเก่าเมืองระยองซึ่งเคยปล้นค่ายเจ้าตากแล้วหนีไปนั้น ได้ไปตั้งกองกำลังซ่องสุมอยู่ที่เมืองแกลง อันเป็นเมืองขึ้นของจันทบุรี พระเจ้าตากได้ยกกองกำลังไปปราบขุนรามหมื่นซ่องๆ สู้ไม่ได้จึงหนีไปอยู่กับพระยาจันทบุรี

พระเจ้าตากเตรียมที่จะยึดเมืองจันทบุรี ได้พิจารณาเห็นว่าการเข้าตีเมืองจันทบุรีจะต้องกระทำให้เสร็จโดยเร็วเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เฉพาะอย่างยิ่งคือการขาดเสบียงอาหาร จึงได้สั่งตีเมืองตั้งแต่ตอนหัวค่ำ และตีเมืองจันทบุรีได้ในวันอาทิตย์ เดือน ๗ ปีกุน พ.ศ.๒๓๑๐ หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว ๑ เดือน เมื่อตีเมืองจันทบุรีได้แล้ว พระเจ้าตากจึงยกทัพไปเมืองตราด พวกกรมการเมือง และราษฎรพากันมายอมอ่อนน้อม หลังจากนั้นก็ให้ลงมือต่อเรือรบ และรวบรวมอาวุธยุทธภัณฑ์ต่างๆ เพื่อจะยกมาตีกรุงศรีอยุธยาคืน

ครั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินตระเตรียมกองกำลังได้เพียงพอสำหรับยกกลับไปปราบพม่าที่ยึดกรุงศรีอยุธยาแล้ว ในเดือน ๑๑ ปีกุน พ.ศ.๒๓๑๐ สิ้นมรสุมพระเจ้าตากต่อเรือรบได้ ๑๐๐ ลำ รวบรวมกองกำลังพลได้ ๕,๐๐๐ คนเศษ ก็เคลื่อนกองทัพเรือออกจากจันทบุรี ตรวจกวาดล้างพวกสลัดทะเลฝั่งตะวันออก ตลอดมาจนถึงชลบุรี ได้ความว่านายทองอยู่นกเล็กและพวกกลับประพฤติการร้ายหากำลังโดยทุจริต มิได้คิดปลูกเลี้ยงชาวเมืองให้เป็นปึกแผ่นตามสมควรแก่หน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายไว้ จึงโปรดให้จัดการกับนายทองอยู่นกเล็กและพวกทั้งหมด แต่จะทรงพิจารณาให้ผู้ใดรักษาเมืองแทนต่อจากนายทองอยู่นกเล็กยังไม่ได้ความ มาปรากฏเมื่อตอนสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินว่า พระยาชลบุรี (บุตรเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ต้นสกุล สมุหรานนท์ สมุหนายก อัครมหาเสนาบดีคนแรกสมัยกรุงธนบุรี) เป็นผู้รักษาเมือง

ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่๑ มีชื่อ **ชลบุรี** ปรากฏในทำเนียบศักดินาเป็นเมืองชั้นจัตวา นา ๓,๐๐๐ ไร่ ผู้รักษาเมืองเป็นที่พระชลบุรี สังกัดกรมท่า แต่ตัวจริงในเวลานั้นเป็นพระยา คือ**พระยาชลบุรี** บุตรเจ้าพระยาจักรี (หมุด สมุหรานนท์) พระยาชลบุรีผู้นี้เข้มแข็งในการรักษาบ้านเมือง คอยออกลาดตระเวณปราบพวกสลัดอยู่เสมอ ทำการติดต่อกับผู้รักษาเมืองระยอง ครั้งนั้นไปพบองเชียงสือ (พระเจ้าเวียตนาม ยาลอง) ที่เกาะกระบือ องเชียงสือขอฝากตัวเป็นบุตรบุญธรรมพระยาชลบุรีฯ จึงนำมาเฝ้าสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ณ กรุงเทพฯ

เมืองชลบุรีในยุคปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค



ศาลากลางจังหวัดชลบุรี

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคในปี พ.ศ.๒๔๓๗ ชลบุรีเป็นเมืองตรี สังกัดกรมท่า นับแต่ปีพ.ศ.๒๔๓๗ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๕ โปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค โดยการนำระบบเทศาภิบาลมาใช้แทนระบบกินเมืองที่ใช้มาแต่เดิม เนื่องจากระบบดังกล่าวไม่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพพอที่จะใช้ในขณะที่สภาวะแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ประเทศเพื่อนบ้านของไทย มิใช่พม่า มลายู กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ซึ่งมีระบบทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง การปกครอง ตลอดจนการป้องกันและการขยายอำนาจทางการเมืองการปกครองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับประเทศไทยอีกต่อไปแล้ว เพราะประเทศเหล่านี้ได้กลายเป็น**พม่าและมลายูของอังกฤษ อินโดจีนของฝรั่งเศส** ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองที่แตกต่างจากไทย ตั้งโอบล้อมดินแดนไทยอยู่ และเกิดปัญหากระทบกระทั่งทางชายแดนอยู่เสมอ ดังกรณีการกระทบกระทั่งทางชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งในที่สุดก็ลุกลามเป็นวิกฤตการณ์ที่รู้จักกันในนามของวิกฤตการณ์



สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ.๒๔๓๖) ซึ่งยังความสูญเสียที่ใหญ่หลวงแก่พระราชอาณาจักรไทย

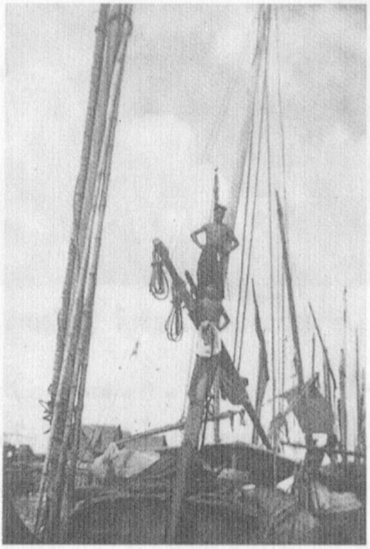
ยุบรวมเมืองชลบุรี เมืองพนัสนิคม และเมืองบางละมุงเป็นเมืองชลบุรี แยกสังกัดอยู่กับหน่วยงาน ๓ หน่วย คือกลาโหม มหาดไทย และกรมท่า (กรมพระคลัง) ในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๓๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศปันหน้าที่กระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย ให้บรรดาหัวเมืองชั้นใน ชั้นนอก และประเทศราชที่สังกัดกระทรวงกลาโหม และกรมท่ามาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยเพียงกระทรวงเดียว แล้วโอนงานอื่นๆ ที่ควรเป็นงานของกระทรวงกลาโหม กระทรวงพระคลัง ฯลฯ จากกระทรวงมหาดไทยสังกัดตามกระทรวงที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ โดยตรง

*การก่อสร้างอาคารสำนักงานของส่วนราชการตามแบบใหม่ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ปี พ.ศ.๒๔๔๐ ข้าราชการต้องปฏิบัติงานในสำนักงานมีเวลาราชการที่จะให้บริการแก่ประชาชน และได้รับพระราชทานเงินเดือนเพื่อการยังชีพ มิใช่ทำงานที่บ้านเจ้าเมืองหรือบ้านข้าราชการเหมือนแต่ก่อน ดังนั้นเมืองต่างๆ จึงต้องรีบสร้างสำนักงานหรือที่ว่าการของส่วนราชการต่างๆ ในเมือง

เมื่อมีการก่อสร้างอาคารสำนักงานของส่วนราชการ ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ปี พ.ศ.๒๔๔๐ แล้ว ในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๔๓ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เสด็จมาตรวจราชการในเมืองชลบุรีในตอนสายของวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๓ โดยลงเรือจากอ่างศิลา

ไปขึ้นบกที่สะพานหลวง (สะพานหลวงเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกสะพานไม้ที่กอง ทหารเรือชลบุรี ซึ่งตั้งอยู่ที่หน้าตลาดทรัพย์สินในปัจจุบันสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดเรือและให้ทหารหัดว่ายน้ำเป็นสะพานที่มีความยาวมาก และสร้างกระโจมไฟไว้ที่ปลายสะพานด้วย ปัจจุบันสะพานนี้เปลี่ยนชื่อเป็นซอยเสริมสันติ ส่วนค่ายทหารเรือนั้นย้ายไปรวมกับค่ายทหารเรือที่บางพระ พ.ศ. ๒๔๔๕) สะพานหลวงในเวลานั้นทรุดโทรมมาก เจ้าเมืองได้หาเงินบริจาคซื้อวัสดุเตรียมการจะ





ซ่อมแต่ยังมิได้ลงมือ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงได้ทรงขอให้พระยาชลบุรานุรักษ์ เจ้าเมือง กำหนดวันให้แน่นอนว่าจะซ่อมเสร็จเมื่อใด ในที่สุดพระยาชลบุรานุรักษ์รับว่าจะซ่อมให้เสร็จภายใน ๖ เดือน (๑ สิงหาคม ๒๔๔๔) จากนั้นสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงได้เสด็จไปตรวจราชการที่ว่าการอำเภอชลบุรี (อำเภอเมืองชลบุรี) ในส่วนที่เกี่ยวกับอาคารสำนักงาน พระองค์ทรงบันทึกไว้ว่าสร้างด้วยไม้จริง (ไม้เนื้อแข็ง) เสร็จเรียบร้อยแล้ว หลังจากที่ทรงตรวจราชการที่ที่ว่าการอำเภอเมืองแล้ว จึงเสด็จต่อไปยังที่ว่าการเมือง (ศาลากลาง) ศาลและเรือนจำ ทรงบันทึกว่า

... การปลูกสร้างที่ทำราชการในเมืองชลบุรี มีแปลกตาขึ้นกว่าไป

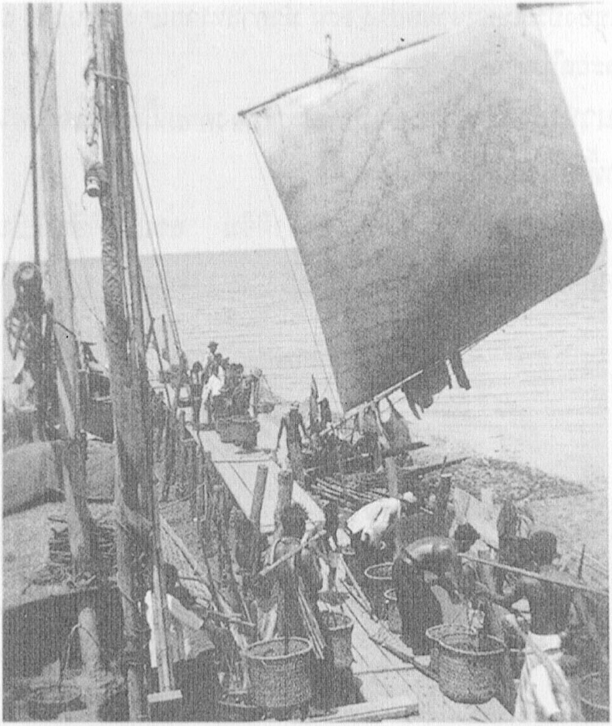


ศาลากลางจังหวัดชลบุรี (หลังเก่า) ปัจจุบันใช้เป็นศาลาเทศบาลเมืองชลบุรี

ตรวจในศก ๑๑๘ (พ • ศ • ๒๔๔๒) คือ สร้างที่ว่าการเมืองหลัง๑ ศาลหลัง๑ ตรางหลัง๑ เป็นเครื่องไม้จริง ทำขึ้นใหม่ในปีนี้ ดูทำเรียบร้อยดี ศาลทำดีมาก ในเวลานี้ยังกำลังแต่งตัวไม้จะปลูกสร้างสำเร็จในปีนี้ ๒ หลังคือ ที่ทำการสรรพากรหลัง๑ ที่สำนักนี้สำหรับข้าราชการไปพักอีกหลัง๑ แลเห็นว่าพระยาชลบุรานุรักษ์ได้เอาเป็นธุระในเรื่องการปลูกสร้างสถานที่ต่างๆ สำหรับราชการมาก ต้องนับว่าเป็นที่น่าพอใจอย่าง๑

ต่อมารัฐบาลได้วางแผนผังสร้างที่ทำการรัฐบาลของเมืองชลบุรีขึ้นใหม่ โดยสร้างตึกเป็นที่ทำการศาลจังหวัดชลบุรีขึ้นเป็นแห่งแรกแล้วเสร็จเมื่อพ • ศ • ๒๔๕๓ (ร • ศ • ๑๒๙) และได้สร้างตึกทำเป็นศาลากลางจังหวัดชลบุรีขึ้นใหม่เป็นแห่งที่สองแล้วเสร็จ เมื่อพ • ศ • ๒๔๕๔ (ร • ศ • ๑๓๐) ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่๕ (ปัจจุบันศาลากลางหลังนี้ได้เปลี่ยนไปเป็นศาลาเทศบาลเมืองชลบุรี และศาลจังหวัดชลบุรีหลังนี้ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร)

อำเภอบางปลาสร้อย



หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รวมเมืองพนัสนิคม เมืองบางละมุง และเมืองบางปลาสร้อย เป็นจังหวัดชลบุรีแล้ว ในปีพ.ศ.๒๔๘๑ อำเภอบางปลาสร้อยได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นอำเภอเมืองชลบุรี คงเหลือสถานที่ที่ตั้งว่า ตำบลบางปลาสร้อย

อำเภอบางปลาสร้อย อำเภอนี้มีชื่อเสียงสำคัญ คือ เป็นอำเภอที่ตั้งศาลากลางจังหวัดชลบุรี ทั้งเป็นอำเภอที่มีท่าเรือที่สำคัญที่สุดในจังหวัดชลบุรี มีเรือกลไฟรับส่งคนโดยสาร สินค้าต่างๆ ระหว่างกรุงเทพฯ กับชลบุรี กับมีเรือใบรับส่งสินค้าต่างๆ ตามจังหวัดชายทะเลในอ่าวไทยแทบทุกจังหวัด ทั้งเป็นอำเภอย่านกลางที่รวมรถยนต์โดยสาร และรถยนต์บรรทุกสินค้าที่เดินระหว่างจังหวัดชลบุรี กับจังหวัด

ฉะเชิงเทรา และระหว่างอำเภอต่างๆ ทุกอำเภอในจังหวัดนี้ คือ อำเภอพนัสนิคม อำเภอศรีราชา อำเภอพานทอง อำเภอบางละมุง และอำเภอนี้ยังเป็นอำเภอที่มีสินค้าสำคัญของประเทศหลายอย่าง เช่น น้ำตาลทรายแดง หอยแห้ง ปลาแห้ง ข้าว ฟองเป็ด และผลไม้ต่างๆ

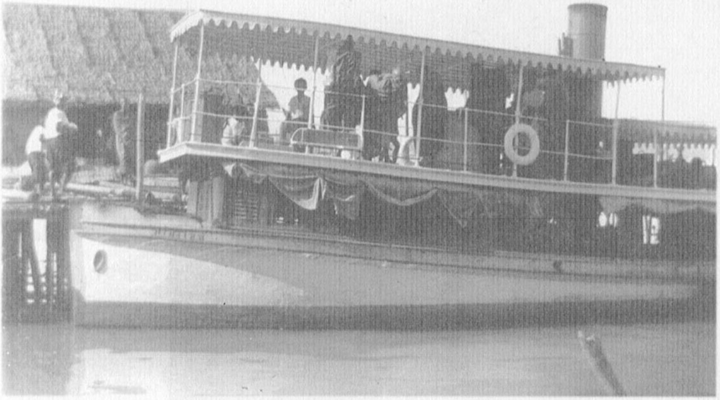
จำนวนพลเมือง ในอำเภอนี้มีพลเมืองตามที่ได้สำรวจปี พ.ศ. ๒๔๘๑ รวมพลเมืองทั้งสิ้นจำนวน ๓๗, ๘๕๑ คน

ราษฎรในท้องที่เป็นชาติไทยและชาติจีน ส่วนชาติอื่นมีเป็นจำนวนน้อย ราษฎรนับถือศาสนาพุทธ



การคมนาคม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ อำเภอบางปลาสร้อยนี้เป็นที่ตั้งของจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของกรุงเทพฯ มีทางไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับอำเภอนี้อยู่ ๔ ทาง คือ

๑. ทางเข้าอ่าวแม่น้ำเจ้าพระยา มีเรือกลไฟเดินทะเลรับส่งคนโดยสารและสินค้าต่างๆ ระหว่างกรุงเทพฯ กับอำเภอเมืองชลบุรีทุกวัน ระยะทางที่เรือเดินสิ้นเวลาราว ๖ ถึง ๘ ชั่วโมง แล้วแต่ทวนน้ำตามน้ำ ทางนี้ไปมาสะดวกตลอดปี นอกจากจะมีคลื่นจัดบ้างเล็กน้อยในราวเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ทางนี้เรือออกจากท่าในกรุงเทพฯ ไปออกปากอ่าวแม่น้ำเจ้าพระยา เลียบทางชายฝั่งตะวันออกของ



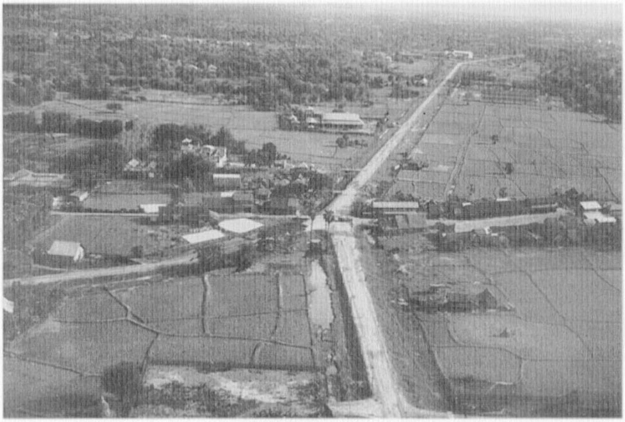
เรือกลไฟ

แม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงท่าจังหวัดชลบุรี

๒. ทางเข้าอ่าวแม่น้ำบางปะกง มีเรือยนต์รับส่งคนระหว่างอำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา กับอำเภอนี้ แล้วโดยสารเรือยนต์ที่คลองสำโรง อำเภอบางปะกง ไปขึ้นรถไฟสายปากน้ำไปกรุงเทพฯ ได้อีกทางหนึ่ง ทางนี้ต้องค้างคืนที่อำเภอบางปะกง ๑ คืน รวมระยะเดินทางไม่คิดในเวลาพัก ประมาณ ๑๒ ชั่วโมง ทางนี้ไม่สู้สะดวกก็จริงแต่เดินได้ตลอดปี

๓. ไปทางแปดริ้ว โดยสารรถยนต์จากอำเภอเมืองชลบุรี ไปตามถนนของกรมทาง ผ่านอำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี และผ่านเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ถึงแปดริ้ว โดยสารรถไฟสายแปดริ้วไปถึงกรุงเทพฯ ได้อีกทางหนึ่ง ทางนี้นับว่าสะดวกมาก เพราะมีรถเมล์ของบริษัทขนส่งเดินประจำทางทุกวัน ระยะทางรถยนต์แต่อำเภอเมืองชลบุรีถึงแปดริ้ว ๕๒ กิโลเมตร และระยะทางรถไฟจากแปดริ้วถึงกรุงเทพฯ ๖๑ กิโลเมตร รวมเวลาเดินทางไม่คิดเวลาพักประมาณ๔ ชั่วโมง ๔๕ นาที

๔. ไปทางอำเภอพานทอง โดยสารรถยนต์จากอำเภอเมืองชลบุรีไปตามถนนของกรมทาง แล้วเลี้ยวเข้าทางสาธารณะที่บ้านปูนเถ้ามาไปอำเภอพานทอง แล้วโดยสารเรือยนต์เข้าคลองสำโรงไปขึ้นรถรางไปกรุงเทพฯ ทำนองเดียวกับทางที่



สี่แยกเฉลิมไทย
๒๔๙๐



สี่แยกเฉลิมไทย
ปัจจุบัน

๒ หรือมิฉะนั้นจะโดยสารเรือเมล์ของบริษัทสยามแป๊กเก็ตไปแปดริ้ว และโดยสารรถไฟสายแปดริ้วไปกรุงเทพฯ ก็ได้ แต่ทางนี้ไปไม่ได้ตลอดปี เพราะในฤดูฝนหรือในฤดูน้ำ ทางรถยนต์ระหว่างอำเภอเมืองชลบุรีกับอำเภอพานทองชำรุดรถเดินไม่ได้

นอกจากทางไปกรุงเทพฯ ที่กล่าวแล้ว อำเภอนี้ยังมีเรือใบรับส่งสินค้าตามจังหวัดชายทะเล ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกของอ่าวไทย นอกจากทางน้ำยังมีทางบกซึ่งกรมทางกำลังทำทางเพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่าง แปดริ้ว ชลบุรี ระยอง และจันทบุรี ให้ติดต่อกันด้วย เวลานี้ทางยังทำไม่เสร็จ แต่กำลังเร่งมือดำเนินการจัดทำอยู่

เรือรบหลวงชลบุรี



เรือรบหลวงชลบุรีสำปัจจุบัน

จากหนังสือ *"เรื่องเมืองชล"* บันทึกไว้ว่าเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๘–๘๐ ชาวชลบุรีได้มีส่วนบริจาคทรัพย์ ในงานประจำปีจังหวัดชลบุรี เพื่อซื้อเรือรบหลวงชลบุรี ด้วยความภาคภูมิใจที่มีเรือรบหลวงที่มีชื่อจังหวัดชลบุรีเป็นมงคลนาม เรือรบหลวงชลบุรีมีเลข ๓๒ ที่หัวเรือ มีชื่อชลบุรีอยู่ท้ายเรือ มีประวัติย่อดังนี้

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๘	ลงนามสัญญาจ้าง
วันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๗๘	วางกระดูกงู
วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๗๙	เรือลงน้ำ
วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๑	ขึ้นระวางประจำการ
วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔	ถูกหมู่เรือรบฝรั่งเศสยิงจมที่เกาะง่ามในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส

เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ อากาศยานอินโดจีนฝรั่งเศสได้ล่วงล้ำเข้ามาทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนม จากนั้นกองทัพเรือก็เริ่มดำเนินการรักษาบริเวณน่านน้ำไทย เพื่อสร้างความอุ่นใจให้แก่ราษฎรและเริ่มลำเลียงพลทหารพรรคนาวิกโยธิน อันเป็นกำลังสำคัญส่วนใหญ่ของกองผสมจันทบุรี ไปจังหวัด

จันทบุรีและตราด และเริ่มดำเนินงานลาดตระเวนค้นหาข้าศึก เพื่อป้องกันการยกพลของข้าศึกทางฝั่งตะวันออกของอ่าวไทยแถวบริเวณเกาะช้างกับเกาะกูฎ

เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ ข้าศึกได้ส่งเครื่องบินทะเลออกทำการลาดตระเวนในบริเวณเกาะช้าง และเกาะกูฎ ๑ ลำ เกาะเสม็ด (ระยอง) ๑ ลำ และสัตหีบ ๑ ลำ ในการนี้ทัพเรือได้สั่งให้เครื่องบินทะเลขึ้นขับไล่ และให้กองบินจันทบุรีส่งเครื่องบินขึ้นสะกัดทาง แต่ไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร เช้าวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๔ เวลา ๐๖.๐๐ น. ข้าศึกส่งเครื่องบินทะเล ๑ ลำ มาทำการลาดตระเวนบริเวณเกาะช้าง เป็นเครื่องบินขนาดใหญ่ปีกชั้นเดียว ๒ เครื่องยนต์ทาสีบรอนซ์ขาว ในเวลาเดียวกันนั้นเองกำลังเรือของข้าศึกรุกล้ำมาทางด้านใต้ของเกาะช้างมีจำนวน ๗ ลำคือเรือลาดตระเวนลามอตปิเกต์ เป็นเรือนำ เรือสรุป ๒ ลำ เรือปืน ๔ ลำ เรือเหล่านี้แยกเป็น ๓ หมู่ ทำการโจมตีเรือรบหลวงชลบุรี และเรือรบหลวงสงขลา

เรือรบหลวงชลบุรีมี ร.อ.ประทิน ไชยปัญญา ร.น.เป็นผู้บังคับการมีทหารประจำเรือ ๙๘ นาย รวมระวางขับน้ำทั้งสิ้น ๓,๑๔๐ ตัน ปืนหนัก ๔ กระบอก ปืนเบา ๑๐ กระบอก ตอร์ปิโด ๑๒ ท่อ เรือรบหลวงชลบุรีทำการยิงโดยแบ่งเป็น ๒ หมู่ หมู่หนึ่งทำการยิงเรือหมู่ที่ ๒ อีกหมู่หนึ่งทำการยิงเรือหมู่ที่ ๓ ของข้าศึก แต่เรือของข้าศึกระดมยิงเรือรบหลวงชลบุรีอย่างหนักตลอดเวลา กระสุนนัดแรกที่ถูกเรือรบหลวงชลบุรีนั้น ทำให้เสาหัวเรือหักสะบั้นโค่นฟาดลงมาบนสะพานเดินเรือ ยามยอดเสาร่วงลงมากับเสาด้วยขาขาดทั้งสองข้าง ก่อนตายเขาพูดกับทหารที่ทำการพยาบาลเขาว่า *"สู้ต่อไปเถิดพวกเราต้องชนะ"* กระสุนนัดต่อๆ มาก็ถูกที่ข้างเรือและบริเวณห้องเครื่อง และนัดสำคัญถูกตรงท้ายเรือถังน้ำมันรั่ว น้ำมันไหลออกมาท่วมคลังลูกปืนด้วย นอกจากนั้นลูกกระสุนปืนของข้าศึกยังทำให้เกิดไฟไหม้ตอนกลางลำ และตอนท้ายเรือ เรือก็ค่อยๆ จมลง ลูกปืนที่ลำเลียงจากคลังก็ยิงไปหมดแล้ว ไฟก็ลุกลามไหม้เรืออย่างหนัก จนสุดความสามารถที่จะดับ



เหรียญที่ระลึกงานฉลองเรือรบหลวงชลบุรี

ได้ ท้ายเรือก็จมลงๆ จนแปล้น้ำ ผู้บังคับการเรือจึงสั่งให้ทำการสละเรือ เวลา ๐๖.๕๐ น.

ในระหว่างที่ต่อสู้กับข้าศึกนั้นทหารทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งอดทน แม้ข้าศึกจะทำให้ทหารต้องบาดเจ็บและถึงแก่กรรมก็ตาม เขาเหล่านั้นก็อดทนสู้ มิได้โอดครวญแต่อย่างไร ทุกคนสู้สมชายชาติทหาร หลังจากการรบทางเรือได้สิ้นสุดลง วิทยุสถานีไซ่ง่อนภาคภาษาฝรั่งเศสประจำวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๔๘๔ (หลังจากการรบแล้ว ๒ วัน) เขาได้กล่าวสรรเสริญทหารไทยว่า

"... แต่เราจะลืมเสียมิได้ที่จะสรรเสริญการต่อสู้อย่างทรหดกล้าหาญของทหารเรือไทย เราขอน้อมเคารพพวกทหารเรือที่ได้สิ้นชีพในการต่อสู้จนถึงที่สุดอย่างสมเกียรติทหาร เพื่อบ้านเกิดเมืองนอนของเขาด้วย"

ในหนังสือนาวิกศาสตร์ ได้เขียนเรื่องการรบที่เกาะช้างไว้อย่างละเอียดมีข้อความตอนหนึ่งสรุปว่า

ในการรบทางเรือที่เกาะช้างนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและน้ำใจชายชาติทหารของทหารเรือไทย ซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษนักรบของเราว่ายังมีอยู่ในร่างกายอย่างเต็มเปี่ยม แม้เราจะมีกำลังน้อยกว่าข้าศึกมาก เราก็ไม่ถอยหนี เราสู้สู้ทุกลำ สู้จนตัวตาย นามของ ร.ล.ธนบุรี ร.ล.สงขลา

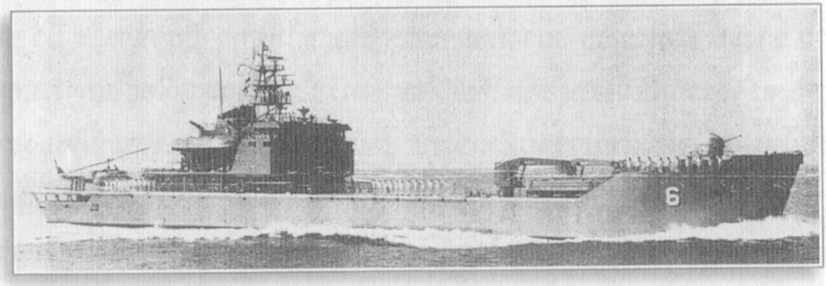
และ ร.ล.ชลบุรี ๓ ลำนี้ จักต้องไม่มีผู้ใดลืมเอ่ยเมื่อเขากล่าวถึงเรือรบไทย และหวังว่านามทั้งสามนี้คงจะกลับมามีชีวิตเป็นนามเรือรบไทยลำใหม่ ในไม่ช้านี้ และในต้นปีพ.ศ.๒๕๒๗ ชาวชลบุรีได้แสดงความยินดีปรีดา ที่ได้เรือหลวงชลบุรีลำใหม่กลับมาอีกครั้งหนึ่ง *"ชาวชลบุรีได้จัด งานฉลองเรือหลวงชลบุรี ๑๑ - ๑๒ เมษายน ๒๕๒๗"*

เห่เรือหลวงชลบุรี

เรือ หนึ่งนามเกริกก้อง ชลธาร
หลวง ชื่อ "ชลบุรี" ชาน เขตหล้า
ชล นิเวศเขตไพศาล สมุทรทั่ว
บุรี ขาดทะแกล้วกล้า อยู่ได้ฤๅไฉน

เรือหลวงชลบุรี ราชนาวีศรีสยาม
ลอยล่องท่องเขตคาม อยู่น่านน้ำย่านเมืองชล
จัดงานการฉลอง ให้ลำยองผ่องโสภณ
เพิ่มสิ่งมิ่งมงคล เชิดชูขวัญชาวประชา
เรือรบหลวงชลบุรี คู่เป็นศรีนครา
เมืองชลไร้นาวา เหมือนเคหาไร้เสาเรือน
ศรี...ศรี...ทวีคูณ จรัสจรูญพูนใจเตือน
รักศักดิ์รักศรีเหมือน ต้นประคู่กู่นาวี
ชาวประชามาพร้อมพรรค ร่วมใจรักสามัคคี
ทุกคนต่างเปรมปรีดิ์ ในศักดิ์ศรีนาวีชล
ขอองค์พระสิหิงค์ ประทานสิ่งมิ่งมงคล
ยืนอยู่คู่สกล เพื่อศักดิ์ศรีนาวีไทย
เกียรติคุณอดุลยศ เกียรติปรากฏขจรไกล
ปกป้องผองโพยภัย ริปูพ่ายมลายเทอญ.

อภินิหารเรือหลวงสีชัง (ลำเก่า)



เรือหลวงสีชังลำปัจจุบัน

เรือหลวงสีชังลำเก่า รับมอบเรือที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๐ ขึ้นระวางประจำการ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๑ และปลดระวางประจำการ เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๖

เรือหลวงสีชังลำเก่า นอกจากจะมีโอกาสได้ปฏิบัติราชการร่วมกับองค์การสหประชาชาติ เนื่องในกรณีสงครามเกาหลี พ.ศ.๒๔๙๓ แล้ว ในระหว่างสงครามไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส เรือหลวงสีชัง ก็ได้สำแดงอภินิหารให้เป็นที่เล่าลือกันมาถึงทุกวันนี้ ว่า

เป็นเรื่องบังเอิญหรือประจวบเหมาะเกิดขึ้น ขณะที่การยุทธนาวีระหว่างเรือรบไทยทั้ง ๓ ลำ คือ ร.ล.ธนบุรี ร.ล.สงขลา และ ร.ล.ชลบุรี ดำเนินไปอย่างทรหดกล้าหาญกับหมู่เรือรบของฝรั่งเศส ซึ่งมีเรือลาดตระเวนลามอตปิเกต์และเรืออื่นๆ อีกหลายลำ ขณะที่เรือหลวงชลบุรีถูกยิงและไฟไหม้อย่างรุนแรง และเรือหลวงธนบุรีกำลังต่อสู้กระหน่ำยิงเรือลาดตระเวนลามอตปิเกต์ ขณะเช้าตรู่วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ เรือลามอตปิเกต์ถูกกระสุนปืนใหญ่ของ ร.ล.ธนบุรี เข้าบริเวณกลางลำเรืออย่างจัง ขณะนั้นทุกคนต่างไม่คาดฝัน ทั้งทหารเรือไทยและฝรั่งเศส ได้เห็นเรือลำหนึ่งกำลังแล่นอยู่ในระยะไกลแนวขอบฟ้าด้านใต้ของยุทธภูมิ มีควันพลุ่งขึ้นมาก่อนแล้ว ต่อมาจึงเห็นเสากระโดงมี ๓

เสา ท่าทางจะมุ่งมาทางนี้แน่แล้ว สักครู่จึงแลเห็นว่าเรือนั้นเป็นเรือที่มี ๓ เสา และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ มีปืนใหญ่นับว่าเป็นกระบอกมหึมาตั้งอยู่บริเวณหัว–ท้าย ข้างละ ๑ กระบอก อย่างน้อยจะต้องมีขนาดใหญ่กว่าปืนขนาด ๘ นิ้ว ของเรือรบหลวงธนบุรีแน่นอน ขณะเดียวกันทหารเรือไทยทั้งหลายที่อยู่ในการรบต่างไชโยโห่ร้องดีใจที่มีเรือมาช่วยทำการรบ โดยเฉพาะเรือลำที่มาใหม่นี้ติดธงราชนาวีไทย แต่สำหรับทหารเรือฝรั่งเศสนั้นยากที่จะเดาใจได้ถูก แต่ก็อยู่ในลักษณะที่กำลังจะถอนตัวออกจากที่รบโดยมีเรือสรุป ๒ ลำ เข้ามากระหนาบเรือลาดตระเวนลามอตปิเกต์เอาไว้

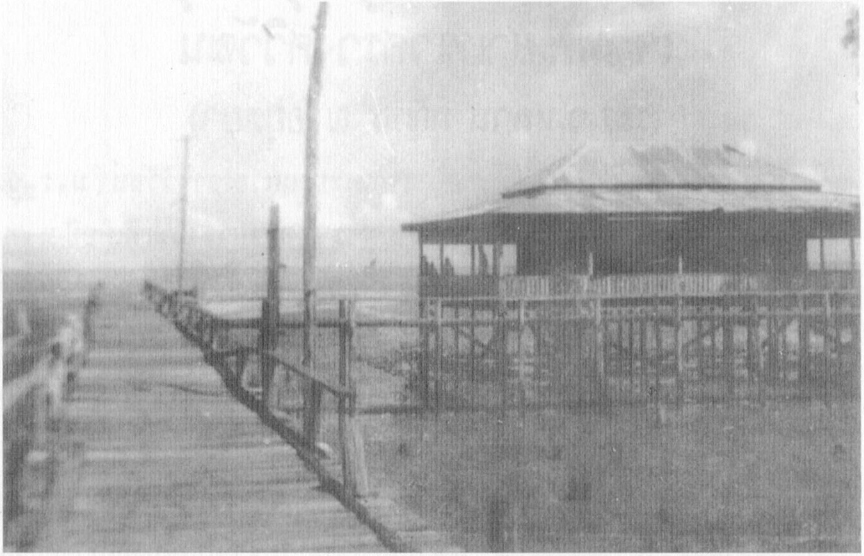
เมื่อการยุทธนาวีที่เกาะช้างได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เรื่องจึงลงเอยว่าเป็นเรือรบที่มี ๓ เสา และปืนใหญ่ ๒ กระบอก ที่ปรากฏให้เห็นนั้นก็คือ เรือหลวงสีชังของราชนาวีไทยเรานั่นเอง ขณะนั้นมีภารกิจและการยาตราเรือเช่นเดียวกับเรือช่วยรบลำอื่นๆ ด้วยที่จะต้องอยู่ใกล้บริเวณยุทธภูมินั้น เรือหลวงสีชังมี ๓ เสา มีระวางบรรทุกหัวท้าย จึงต้องติดคันเบ็ดเพื่อยกของไว้ด้วย เพื่อใช้ยกสัมภาระและยุทโธปกรณ์ต่าง เมื่อขณะเดินเรือจึงต้องทำคันเบ็ดลงวางพาดไว้เหนือปากระวางทั้งสอง เอาผ้าใบขนาดใหญ่คลุมมัดไว้ด้วยเชือก จึงแลดูเผินๆ ระยะไกลเหมือนกับปืนใหญ่มหึมาทั้งหัวและท้าย นี่แหละคือตัวการสำคัญที่เขาเล่าว่า ทหารเรือฝรั่งเศสเริ่ม "*ปอดแหก*" เพราะอภินิหารของเรือหลวงสีชัง ที่มาประจวบเหมาะหรือบังเอิญขึ้นมาในขณะนั้นพอดี หน้าสิ่วหน้าขวาน เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งที่ฝรั่งเศสต้องถอยหมู่เรือของตนออกจากการรบครั้งนั้นไป

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์
(ม.ร.ว.หลาน กุญชร ณ อยุธยา)


เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๕ เป็นบุตรของ ม.จ.สิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ (ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นพระองค์เจ้า) มารดาชื่อ สุด เป็นคนจังหวัดชลบุรี ท่านอุปสมบทที่วัดเขาบางทราย (วัดธรรมยุติ) อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี อัฐิของท่านบรรจุอยู่ใต้ฐานองค์พระประธานในอุโบสถเก่าของวัดอรัญญิกาวาส ชลบุรี (วัดป่า) ซึ่งเป็นวัดธรรมยุติเช่นกัน วัดเขากับวัดป่าอยู่ในเส้นทางสายเดียวกัน คือถนนสุขุมวิท สองวัดนี้อยู่ห่างกันประมาณ ๓ กิโลเมตรเศษ การคมนาคมในสมัยก่อนคงไม่สะดวกในการเดินทางเป็นอย่างมาก อัฐิของท่านจึงนำมาไว้ที่วัดป่าซึ่งอยู่ใกล้จังหวัดมากกว่าการคมนาคมในการทำบุญสะดวกกว่า ในสมัยนั้นจนถึงสมัยนี้ เปรียบวัดเขาบางทรายเป็นวัดพี่ วัดป่าเป็นวัดน้อง ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ สุขบท) ซึ่งเป็นคนจังหวัดชลบุรีได้ไปที่สองวัดนี้อยู่เสมอ และอุปสมบทชาวชลบุรีไว้ในสองวัดนี้มากมาย

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) ท่านเป็นลูกหลานคนเมืองชล อุปสมบทที่วัดเขาบางทราย ชลบุรี ท่านมาปลูกบ้าน สร้างเรือนพักร้อนอยู่ที่ชลบุรี ท่านเป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ และเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการตามลำดับ ในสมัยที่ท่านเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ และได้มาพักตากอากาศที่บ้านพักปลายสะพานหัวค่าย ท่านได้ออกเดินสำรวจเพื่อหาที่สร้างหอทะเบียนที่ดินด้วยตนเอง และต่อมาท่านได้สร้างหอทะเบียนที่ดิน (หลังแรก) ปัจจุบันถูกใช้



ตำหนักน้ำ

เป็นหอสมุดแห่งชาติชลบุรี) ใกล้วัดสวนตาลซึ่งเป็นวัดร้าง ขึ้นหลังหนึ่ง และ สร้างบ้านพักนายทะเบียนที่ดิน และเจ้าหน้าที่ แล้วเสร็จ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

ท่านเป็นผู้ริเริ่มสร้าง **ตำหนักน้ำ** เป็นลักษณะเรือนพักร้อน เพื่อใช้เป็นที่ประทับของเจ้านาย เบื้องต้นเป็นตำหนักของ กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์ ประทับเมื่อมาว่าราชการที่ชลบุรี ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฏเกล้าฯ เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรี เมื่อวันเสาร์ที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๕๕ เพื่อทอดพระเนตรการวิ่งควายที่หน้าศาลากลางจังหวัดชลบุรี ได้มาประทับที่ตำหนักนี้

ท่านสนิทสนมกับครอบครัวของหลวงอำนาจจินนิกร (นายอากรฮั้ว แซ่ตั๊ง) ภรรยาชื่อ แม่อิ่ม ซึ่งเป็นคนชลบุรีหลวงอำนาจกับแม่อิ่ม มีบุตรสาว ๑ คน คือ แม่อั้ว ต่อมาได้สมรสกับนายกิมเล้ง วิวัฒน์วานิช ในวันแต่งงานแม่อั้วกับนายกิมเล้งนั้น ด้วยความเมตตาอย่างเหลือล้นของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ท่านได้นำวงมโหรีจากกรุงเทพฯ ไปขับกล่อมเป็นที่เลื่องลือในเรื่องนี้อยู่นานของชาวชลบุรี

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ท่านได้ซื้อที่ดินบริเวณเชิงสะพานแดง และ

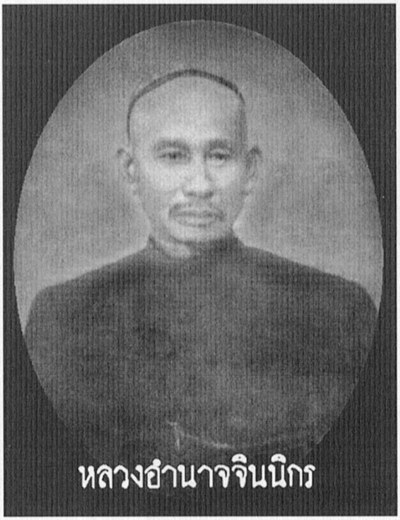


หอทะเบียนที่ดินชลบุรี

สะพานหัวค่าย ริมถนนวชิรปราการ ปลูกตึกให้เช่า คือตึกตราช้าง ที่หน้าตึกตราช้างริมถนนวชิรปราการนั้นมีถนนซอยซึ่งตัดผ่านที่ดินของท่าน ภายหลังทางเทศบาลได้ตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์จึงมีชื่อ **ถนนหลานกุญชร**

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปีจอ พ.ศ.๒๔๖๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อัฐิของท่านบรรจุเก็บอยู่ใต้ฐานพระประธานในอุโบสถหลังเก่าของวัดอรัญญิกาวาส (วัดป่า) ชลบุรี

หลวงอำนาจจินนิกร



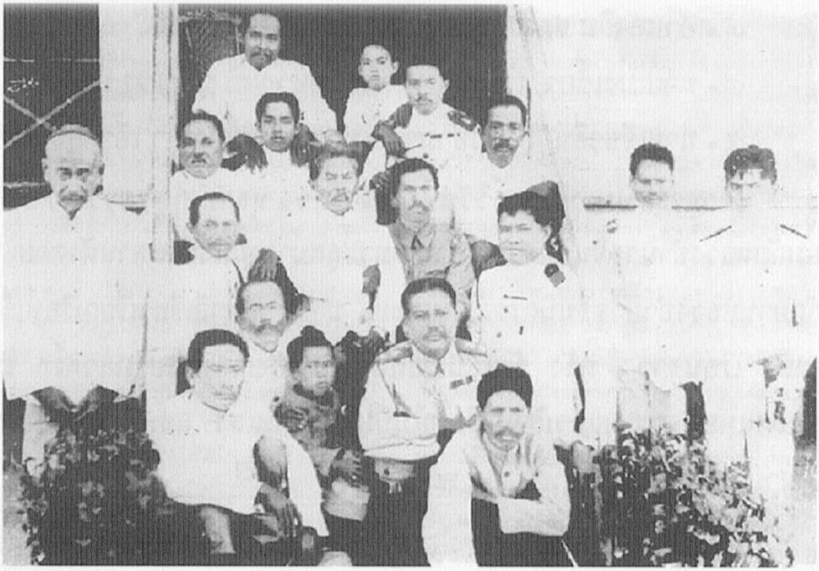
หลวงอำนาจจินนิกร

ในหนังสือ รวมเรื่องเมืองชล เล่มแรกนั้น เรื่องของหลวงอำนาจจินนิกร มีข้อมูลเกี่ยวกับชื่อบุคคล ได้ผิดเพี้ยนไปบ้าง ขออภัยในความผิดพลาดนั้น จึงขอนำเรื่องนี้มาจัดพิมพ์ตามข้อมูลใหม่ เพื่อประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านได้ศึกษาแก้ไข และช่วยกันอนุรักษ์เรื่องราวของชาวเมืองชลไว้ ดังนี้

เมื่อประมาณปีพ.ศ. ๒๓๗๕ จีนปัง แซ่ตั้ง เป็นชาวจีนอายุประมาณ ๑๗ ปี ได้เดินทางจากอำเภอโผวเล้ง มณฑลแต้จิ๋ว ประเทศจีน มายังประเทศไทยโดยทางเรือ ได้มาตั้งหลักแหล่งที่เมืองบางปลาสร้อย และภายหลังได้ตั้งบ้านเรือนทำอาชีพประมงอยู่ที่สะพานบ้านจีน (สะพานสำราญราษฎร์) บ้านหลังนี้ซึ่งภายหลังเป็นมรดกตกทอดมาเป็นบ้านของ นางสวาสดิ์ วรหัต (วิวัฒน์วานิช) เมื่อตั้งหลักฐานได้แล้ว ท่านมีภรรยาเป็นคนไทยชื่อ กา มีบุตรเป็นชาย ๓ คนคือ ๑. นายเพ้ง แซ่ตั้ง ๒. นายฮั้ว แซ่ตั้ง (หลวงอำนาจจินนิกร) ๓. นายล้ง แซ่ตั้ง

มีหญิง ๓ คนพี่น้องชาวชลบุรี เป็นบุตรี ของขุนพิพัฒน์ (ทอง) กับคุณปราง เป็นเจ้าของตลาดบ้านหม้อ พี่สาวคนโต ชื่อ**สุด** คนกลางชื่อ **ยิ้ม** คนสุดท้องชื่อ **อิ่ม** ขุนพิพัฒน์กับคุณปราง ได้ยกตลาดบ้านหม้อให้เป็นของคุณสุด ลูกสาวคนโต คุณสุด ต่อมาเป็นหม่อมของหม่อมเจ้าสิงหนาท กุญชร คุณสุด เป็นหม่อมแม่ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร)

คนรองชื่อ **ยิ้ม** สมรสกับ นายเพ้ง พี่ชายของหลวงอำนาจจินนิกร มีลูกสาวคนเดียว ชื่อ เยื้อน ซึ่งต่อมาคุณเยื้อนสมรสกับ หลวงภูรีรักษ์บดี (จอน



ภาพถ่ายคราวรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสชลบุรี ณ ที่ว่าการเมืองชลบุรี

สมุทรานนท์)

คนสุดท้องชื่อ อิ่ม ได้สมรสกับหลวงอำนาจจินนิกร มีลูกสาว ๑ คน คือ คุณอั้ว ต่อมาภายหลังคุณอั้ว ได้สมรสกับ นายกิมเล้ง วิวัฒน์วานิช

หลวงอำนาจจินนิกร ประกอบอาชีพการประมง และเป็นนายอากรบ่อนเบี้ยด้วย ฐานะจึงมั่นคง เมื่อภรรยาคนแรก คือ คุณอิ่ม เมื่อคุณอิ่มถึงแก่กรรมแล้ว ท่านได้แต่งงานตามประเพณีกับคุณพริ้ง เป็นคนที่สอง แล้วแยกมาปลูกบ้านใหม่ที่สะพานหัวค่าย (กลป้อมค่าย) ในปัจจุบันบ้านนี้เป็นมรดกตกทอดมาเป็นบ้านของนายชำนาญ (เม่งเชี้ยว นางหยี่ บุปผเวส)

หลวงอำนาจจินนิกร เมื่อท่านได้แต่งงานกับคุณพริ้งแล้ว มีลูกสาว ๓ คน ชาย ๒ คนคือ

๑ • อำแดงพัน สมรสและมีลูกหลานในสกุล "ต่วนโสภณ"

๒ • อำแดงแช สมรสและมีลูกหลานในสกุล "วิสุทธิมรรค"

๓. อำแดงผิน สมรสและมีลูกหลานในสกุล "หิมะสุข"

๔. นายเม่งเชี้ยว (ชำนาญ สมรสกับนางหยี่ บุปผเวส)

๕. นายเจียวฮิ่น (รองอำมาตย์เอกพระทิพย์ปัญญา เอื้อ บุปผเวส)

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) มีความสนิทสนมกับหลวงอำนาจจินนิกรมาก ท่านได้มาปลูกบ้านพักไว้ที่สะพานหัวค่าย ต่อจากบ้านหลวงอำนาจจินนิกรลงไปในทะเล บ้านท่านทาสีเขียวเรียกเรือนเขียว ๑ หลัง เรือนขาว ๑ หลัง อันเป็นเรือนพักร้อนของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรมแล้วเรือนพักนั้นไม่มีใครมาพักแล้ว และชำรุดทรุดโทรมลง ทายาทได้รื้อไปถวายวัดทั้ง ๒ หลัง

ต่อมาหลวงอำนาจท่านได้มีภรรยาอีกหลายคน เช่น อำแดงทัด อำแดงผิน อำแดงพลับ อำแดงแจ่ม อำแดงเมือง อำแดงอ่อง ฯลฯ

หลวงอำนาจจินนิกร ท่านเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความวิริยอุสาหะและจงรักภักดีต่อพระบรมราชจักรีวงศ์ จะเห็นภาพท่านในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จชลบุรี ได้ถ่ายภาพพร้อมกับพระองค์ท่านที่หน้าที่ว่าการเมืองชลบุรี เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๕๑

นายอากรจิ้นหลี กังสดาร

ในหนังสือ เรื่องเมืองชล บันทึกประวัติของนายอากรจิ้นหลี ผู้ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งของเมืองชลว่า **นายอากรจิ้นหลี กังสดาร** เกิดเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๕ เป็นนายอากรบ่อนเบี้ยและโรงฝิ่นในจังหวัดชลบุรี เป็นนายอากรบ่อนเบี้ยที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือยำเกรงคนหนึ่งถึงกับยกย่องว่าเป็นนายอากรใจพระ คือท่านไปมาตามวัดต่างๆ และเป็นผู้นิยมใช้พระคุณเป็นพระเดช คือไม่สร้างความทารุณกรรมแก่ผู้ที่จะต้องมีภาระส่งส่วยค่าอากรต่างๆ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จนเกินความจำเป็น เห็นใจผู้ส่งส่วยในข้อผิดพลาดบกพร่อง ไม่ถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่

บ้านนายอากรจิ้นหลี กังสดาร อยู่สะพานศาลเจ้า เป็นเรือนไม้ชายทะเล แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนสภาพสะพานไม้เป็นถนนลาดยาง บ้านเลขที่ ๔๙๖/๓ ซอยท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย เรือนเดิมของท่านนั้นเคยเป็นที่ประทับของ **สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่๗** และที่ประทับของ **กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ พลเรือเอกกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์** ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชบริพาร โดยเฉพาะพลเรือเอกกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ได้เคยใช้บริเวณนอกชานบ้านเป็นที่ฝึกประลองอาวุธ บ้านนายอากรจิ้นหลี กังสดาร จึงมีอาวุธแบบโบราณ เช่น หอก ของ้าว ดาบต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก ความสนิทสนมคุ้นเคยกับพลเรือเอกกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จึงเป็นการเพิ่มเติมเสริมความเด่นดังให้นายอากรจิ้นหลี กังสดาร เป็นอันมาก

ทราบว่านามสกุล **"กังสดาร"** เป็นนามสกุลที่กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ เป็นผู้ประทานให้ หมายถึง ความกึกก้องกังวาลของสกุลนี้ นายอากรจิ้นหลี กังสดาร ได้ประกอบอาชีพในการเดินเรือกลไฟ ชื่อเรือ **"โชคชัย"** เพราะสะพานศาลเจ้านั้นค่อนข้างจะมีความยาวแข็งแรงมั่นคง ปลายสะพานจึงเป็นท่าเรือสำหรับจอดเรือกลไฟได้ครั้งละหลายๆ ลำ บ้านของท่านอยู่ห่างจากปากซอย หรือสะพาน ๕๐๐ เมตร และต่อจากบ้านไปถึงท่าเรือกลไฟอีกประมาณ ๓๐๐เมตร บ้านของท่านจึงเป็นศูนย์กลางระหว่างหัวสะพานถึงปลายสะพาน ผู้ที่เคารพมักคุ้นเคย จึงอาศัยบ้านของท่านเป็นเรือนพักชั่วคราวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเจ้าของบ้าน คือนายอากรจิ้นหลี กังสดาร ให้ความเป็นกันเองกับผู้ที่ไปอาศัยพักร้อนหรือพักเดินทาง รวมทั้งพระภิกษุ

สงฆ์ พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชบริพารก็อาศัยบ้านนายอากรจิ้นหลี กังสดาร เป็นที่ฝากสิ่งของต่างๆ ของผู้คุ้นเคยด้วย

นายอากรจิ้นหลี กังสดาร เป็นคนใจบุญใจกุศล ชีวิตส่วนหนึ่งของท่านจึงคุ้นเคยกับสมภารเจ้าวัดต่างๆ และนำสิ่งของมีค่าไปถวายสมภารเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ เช่นที่วัดกำแพงก็ได้ถวายเขากวางที่มีปุ่มเป็นเม็ดมะระ ชนะการประกวดถวายไว้ ที่วัดเขาบางทรายชลบุรี ก็ถวายบ้องกัญชาที่ทำจากงาช้างถวายไว้ แม้วัดอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะนายอากรจิ้นหลี กังสดาร ท่านเกิด พ.ศ.๒๔๑๕ ปีเดียวกับท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวรเถร) จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นพิเศษ นอกจากท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ จะอาศัยเรือกลไฟ **"โชคชัย"** เดินทางไปมาระหว่างชลบุรีกับกรุงเทพฯ แล้ว เรือกลไฟ **"โชคชัย"** ยังได้ช่วยขนสัมภาระต่างๆ จากกรุงเทพฯ มาไว้ที่วัดเขาบางทรายชลบุรีเป็นจำนวนมาก เพราะสมัยนั้นการคมนาคมขนส่ง มีแต่ทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่ลูกชายนายอากรจิ้นหลี กังสดาร คือ **"นายสุ้นอี้"** และนาย **"สุ้นอาน"** ก็ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ณ วัดเขาบางทรายชลบุรี

นายอากรจิ้นหลี กังสดาร ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๐ อายุได้ ๖๖ ปี ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดนอก อ.เมือง จ.ชลบุรี ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ได้เป็นพระธรรมกถึกแสดงพระธรรมเทศนา วันประชุมเพลิง และ ได้พิมพ์หนังสือนาวาอุปมากถาแจกในการประชุมเพลิงศพครั้งนี้

คุณธรรมนายอากรจิ้นหลี กังสดาร เป็นที่ปรากฏชัดถึงแม้ว่าท่านจะถึงแก่กรรมไปนานปีแล้วก็ตาม สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีก็ทรงปรารภถึงตรัสเล่าเรื่องนายอากรจิ้นหลี กังสดารให้ฟัง เพราะพระองค์ทรงถือว่าเป็นคนเมืองชลคนหนึ่ง ได้มาประทับอยู่ชลบุรีแต่พระชันษา ๘ พรรษา กาลเวลาผ่านไปนานเท่านาน ชื่อเสียงเกียรติคุณ นายอากรจิ้นหลี ก็ยัง **"กังสดาร"** ก็กก้องกังวาลสมกับนามสกุลที่กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ประทานให้ แม้สิ่งของต่างๆ ที่ท่านถวายไว้ตามวัดต่างๆ หลายวัดก็ยังเก็บรักษาไว้เป็นปุญญานุสรณ์ เป็นพิพิธภัณฑ์ประจำวัด

เมืองชลไม่จนคนดี มีคนดีคนสำคัญๆ อยู่มาก แต่ขาดคนนำความดีของบรรพชนเหล่านั้นมาเชิดชูเกียรติ หรือสร้างอนุสรณ์สถานเฉลิมพระเกียรติคุณท่านเพื่อให้ปรากฏแก่ชนรุ่นหลัง.

งานฉลองสันติภาพ o งานประจำปีชลบุรี



เหรียญที่ระลึกคณะราษฎร์จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๔๗๕

จังหวัดชลบุรี เริ่มจัดงานประจำปีมาแต่ พ.ศ.๒๔๗๕ หลังจากคณะราษฎร์ได้ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่างาน **สันติภาพ** มูลเหตุที่เรียกว่างานสันติภาพเนื่องจากภาวะการปกครองภายในบ้านเมืองยังระส่ำระสาย ด้วยกุศโลบายของคนกลุ่มหนึ่งพยายามก่อความวุ่นวายขึ้นในชุมชนต่างๆ เป็นเหตุให้คณะราษฎร์ยกมาเป็นมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อคณะราษฎร์ดำเนินการสำเร็จแล้ว คณะราษฎร์จึงให้แต่ละจังหวัดมีคณะราษฎร์ประจำจังหวัดขึ้น คณะราษฎร์ประจำจังหวัดจึงได้จัดงานประจำปีขึ้น โดยอ้างว่าจัดขึ้นเพื่อ **ฉลองสันติภาพ** เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย จังหวัดชลบุรีจึงได้จัดงาน **สันติภาพ** ขึ้นโดยมีพ่อค้าวานิชเป็นผู้ดำเนินงาน ในระยะแรกก็จัดให้มี ๕ วัน ๕ คืน และเพิ่มเป็น ๗ วัน ๗ คืน โดยมีทหารเรือกรมนาวิกโยธินสัตหีบ เป็นกำลังสำคัญสนับสนุน มีการแสดงกลางแจ้งของทหารเรือในตอนบ่ายทุกวัน ร้านทหารเรือจะเป็นร้านที่มีประชาชนให้ความสนใจ



ปกหนังสือสูจิบัตรงานประจำปีจังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๔๗๙

เพราะมีการแข่งขันบางอย่างที่เข้าข่ายการพนัน อาทิ บิงโก แข่งเรือ ยิงปืน และได้จัดฉลองเรือหลวงชลบุรี พ.ศ.๒๔๘๑ ต่อมาภายหลังทางราชการขอให้งดการแข่งขันดังกล่าว ร้านทหารเรือก็ลดบทบาทลง เหลือแต่การแสดงอาวุธยุทโธปกรณ์ การจัดงานในเทศกาลตรุษจีนจัดถึงปี พ.ศ.๒๔๘๓ งานประจำปีชลบุรี ก็มาหยุดชะงักลงเมื่อคราวสงครามอินโดจีน สืบต่อไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒

..กาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป ไทยเข้าสู่มหาสงครามโลก อำนาจการเมืองเริ่มผันแปร..

งานประจำปีชลบุรี มาเริ่มขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ ที่ประชุมกำหนดงานใหม่ให้ใช้ประเพณีตรุษไทยเป็นหลัก คือเริ่มแต่วันที่ ๑–๗ เมษายน มีการเก็บเงินค่าบัตรผ่านประตู เสียค่าอากรมหรสพเข้าชมงาน ต่อมากระทรวงการคลังวางหลักไว้ว่า งานประเพณีและงานวัดเท่านั้นจะไม่ต้องเสียค่าอากรมหรสพ

ครั้นปี พ.ศ.๒๕๐๑ ที่ประชุมจัดงานประจำปีชลบุรี เห็นว่าควรเลื่อนงานประจำปีให้ตรงกับเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นงานประเพณีของไทย และไม่ต้องเสียค่าอากรมหรสพด้วย นายอธึก สวัสดีมงคล นายกยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี เสนอว่า ถ้าจะให้ตรงกับเทศกาลสงกรานต์ โดยการรักษาประเพณีสงกรานต์ไว้ ขออย่าเอาประเพณีสงกรานต์มาเพื่อลดค่าอากรมหรสพ คงจะเป็นงานสงกรานต์ที่ไม่ถูกต้องตรงตามประเพณี อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะมีงานทำบุญเลี้ยงพระในวันสงกรานต์ และเปิด

โอกาสให้ประชาชนได้ปิดทองพระ สรงน้ำพระด้วย จึงจะเป็นงานประเพณีสงกรานต์ที่สมบูรณ์แบบ ประเด็นปัญหาจึงมีอยู่ว่า ควรจะสรงน้ำ ปิดทองพระพุทธรูปองค์ใดจึงจะเหมาะสมกับเทศกาลสงกรานต์ ท่านก็ให้ความเห็นว่าควรจะปิดทอง สรงน้ำพระพุทธสิหิงค์ เช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร ที่ได้มีการแห่แหนองค์พระพุทธสิหิงค์รอบเมือง แล้วนำมาประดิษฐานที่ท้องสนามหลวงให้ประชาชนได้สรงน้ำพระ ที่ประชุมเห็นชอบตามนั้น แต่ปี ๒๕๐๑ นั้นเตรียมการไม่ทัน เอาไว้ พ.ศ.๒๕๐๒ จึงได้ดำเนินการตามนั้น



ซุ้มงานประจำปี ชลบุรี พ.ศ.๒๕๐๒

ในงานประจำปี พ.ศ.๒๕๐๒ จึงได้ให้กรมศิลปากรจำลองแบบพระพุทธสิหิงค์มาให้ประชาชนได้ชมพุทธลักษณะ และร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างองค์พระพุทธสิหิงค์เป็นพระประจำเมือง ประจวบกับในเดือน ตุลาคม ๒๕๐๒ นายแสวง รุจิรัต ได้รับคำสั่งย้ายให้ไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก นายนารถ มนตเสวี มาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีแทน เมื่อปรารภถึงงานหล่อพระพุทธสิหิงค์ชลบุรี ท่านก็ให้คำยืนยันว่าท่านจะช่วยดำเนินงานให้แล้วเสร็จ โดยท่านจะร่วมมือหาเงินเอง มอบให้พลตรีศิริ สิริโยธิน และ นายอธึก สวัสดีมงคล ดำเนินการ

หล่อองค์พระให้ได้ โดยติดต่อกรมศิลปากรและพระเถรานุเถระให้เรียบร้อย ขอยืนยันว่าจะทำให้สำเร็จ งานประจำปีชลบุรี ๒๕๐๓ จึงมีชื่อว่า งานหล่อพระพุทธสิหิงค์ฯ งานสงกรานต์ชลบุรี



ซุ้มประตูงานประจำปี ชลบุรี ๒๕๓๖

งานฉลองสันติภาพนั้นจึงมีวิวัฒนาการ มาเป็นงานนมัสการพระพุทธสิหิงค์ งานสงกรานต์ งานกาชาด งานประจำปีจังหวัดชลบุรี งานฉลองสันติภาพจึงเป็นงานซึ่งสโมสรคณะราษฎร์จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ก็ชื่นชมยินดีว่าบ้านเมืองเข้าสู่ยุค สันติภาพตื่นเต้นในระบอบประชาธิปไตย และได้ปรึกษาร่วมกันจัดงานมหกรรมฉลองสันติภาพขึ้นเป็นปีแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด สโมสรคณะราษฎร์ สำนักงานเทศบาลเมืองชลบุรี ให้ชื่องานนั้นว่า งานฉลองสันติภาพ ปรากฏเอกสารเป็นหลักฐานถึงวัตถุประสงค์การจัดงานในสูจิบัตรงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ว่า

วัตถุประสงค์

เพื่อเปนที่ระลึกถึงสันติภาพ และ ความสุขอันได้รับจากการกระทำของคณะราษฎร์ ซึ่งร่วมมือกันก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากราชาธิปไตยมาเปนการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ และได้ประสิทธิประสาทรัฐธรรมนูญให้แก่ชาวสยามทั้งปวง เมื่อพ.ศ.๒๔๗๕ นั้น เปนการรักษาประเพณีที่ได้เคยดำเนินงานมาทุก ๆ ปี จนถึงปีนี้เปนปีที่ ๕ และเพื่อส่งเสริมความครึกครื้นรื่นเริง และส่งเสริมการเศรษฐกิจ และการอาชีพของราษฎร ข้อสุดท้ายก็คือ เพื่อชักนำ และให้ความสดวกแก่ชาวต่างถิ่นได้มีโอกาศมารู้จักและเที่ยวจังหวัดชลบุรี.

รายได้

เมื่อหักเหลือรายจ่ายแล้ว ให้แบ่งบำรุงสโมสร ๓๐% นอกนั้นมอบให้เทศบาลเมืองชลบุรี สำหรับจัดการศึกษาประชาบาลโดยเฉพาะ และจัดเจ้าหน้าที่พิเศษในการชักชวนสละทุนทรัพย์ช่วยการสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ให้แก่กองทัพสยาม โดยไม่คิดหักรายจ่ายใดๆเลย



สลากกินแบ่งบำรุงเทศบาล งานประจำปี ชลบุรี ๒๔๗๙


บริเวณสถานที่จัดงานประจำปี ๒๔๙๐
๑
๒
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๑. ศาลากลางจังหวัดชลบุรี
๒. ที่ว่าการอำเภอเมืองชลบุรี
๓. โรงเรียนชลกันยานุกูล
๔. ที่ทำการไปรษณีย์ ชลบุรี
๕. สำนักงานเทศบาลเมืองชลบุรี
๖. โรงเรียนอนุบาลชลบุรี
๗. หอกระจายข่าว เทศบาลเมืองชลบุรี
๘. คลองน้ำทะเลท่วมถึง หน้าศาลากลางชลบุรี

สูจิบัตรงานประจำปี



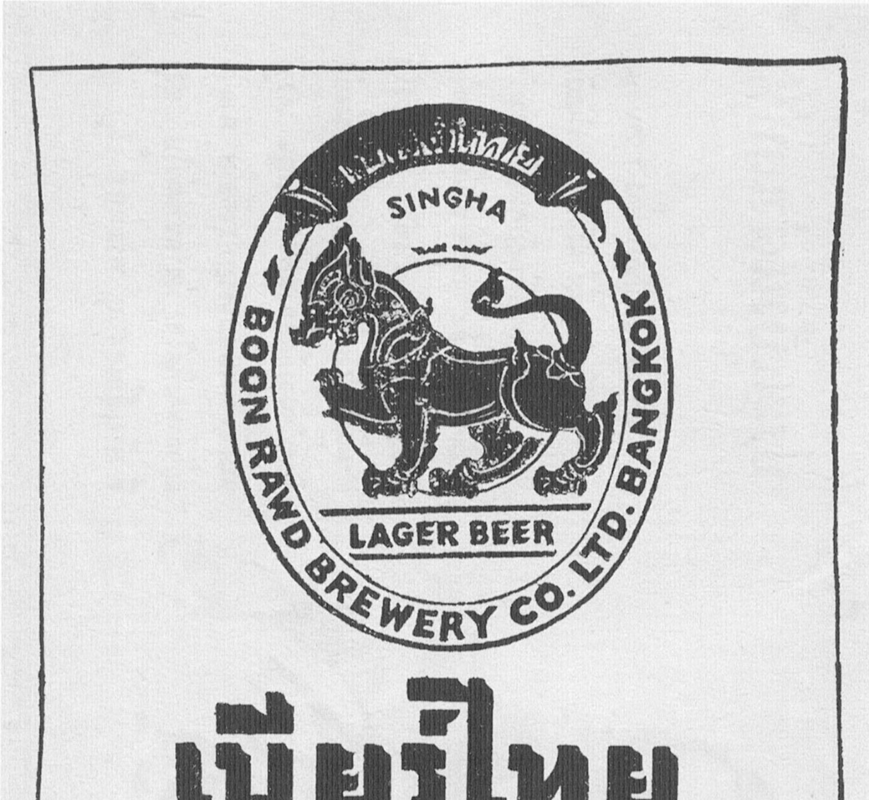
งานประจำปีจังหวัดชลบุรี เริ่มจัดงานกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังจากคณะราษฎร์ได้ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ชาวบ้านเรียกงานนี้ว่างาน **สันติภาพ** เพื่อเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นที่มา และโครงสร้างของงานประจำปีชลบุรีในอดีต ตลอดจนวิวัฒนาการทางภาษา–หนังสือ และศิลปการโฆษณา จึงขอนำสูจิบัตรงานประจำปีชลบุรี พ.ศ. ๒๔๗๙ โดยการถอดรูปแบบให้เหมือนของจริงทุกประการ นำเสนอท่านดังนี้


งานประจำปี จังหวัด ชลบุรี
พ.ศ. ๒๔๗๙
กำหนดแต่วันที่ ๑๗ ถึงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙
ตรงกับวันขึ้น ๒ ค่ำ - ถึงขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๓

ประแป้งแต่งเสน่ห์



การผัดหน้าเป็นการบำรุงความงามของใบหน้าอย่างหนึ่ง ฝรั่งเรียกว่าเม็กอัป (MAKE-UP) การเม็กอัปสมัยนี้ถือว่าเป็นเท็คนิคอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าท่านใช้แป้งผิว น. ส. แต่งหน้าแล้ว ท่านควรใช้ตามวิธีใช้ซึ่งแจ้งอยู่ในใบแซกในซองแล้ว จึงจะได้ผลเป็นที่พึงพอใจของท่าน เพราะแป้งผิว น.ส. เป็นแป้งปรุงพิเศษ ท่านใช้แล้วท่านจะติดใจ มีจำหน่ายทั่วไป ปรุงที่ ห้างเต๊คเฮงหยู พระนคร


SINGHA
BOON RAWD BREWERY CO. LTD. BANGKOK
LAGER BEER
เบียร์ไทย
ทำขึ้นในประเทศ
ดีบริบูรณ์ครบ ๑๐๐ %
โดยไม่มีเชื้อวิทยาสาตร์ปนเลย
บำรุงอนามัยอย่างประเสริฐ
ดื่มเบียร์ไทยให้สบาย , เพราะไทยขายไทยทำเอง

๒



ยาหอมเทพประสิทธิ ได้เข้าตัวยาอย่างดี กลิ่นหอม รับประทานชื่นใจ นัดก็ได้ สรรพคุณ ตัดรากลมร้ายทุกชนิด แก้วิงเวียน หน้ามืด ตามัว ครรภ์รักษา แก้คลื่นเหียน อาเจียร สตรีเริ่มตั้งครรภ์ ควรรับประทานเปนอย่างยิ่ง ทั้งบำรุงเส้นประสาทได้อีก.

ยาดองตราช้างพรหมประสิทธิ สตรีและบุรุษที่ถูกทรมานด้วยโรคภัยเบียดเบียฬต่าง ๆ เช่นโลหิตเสีย ผอมแห้ง ริดสีดวง แก้กษัย และเลือดลม มุตกิด ระดูขาว ปัสสาวะหวาน ขันธ์ รับประทานแล้วเจริญอาหาร ผิวพรรณผุดผ่อง เปนยาที่เหมาะแก่ชนทุกวัย ควรประจำบ้านไว้เสมอ

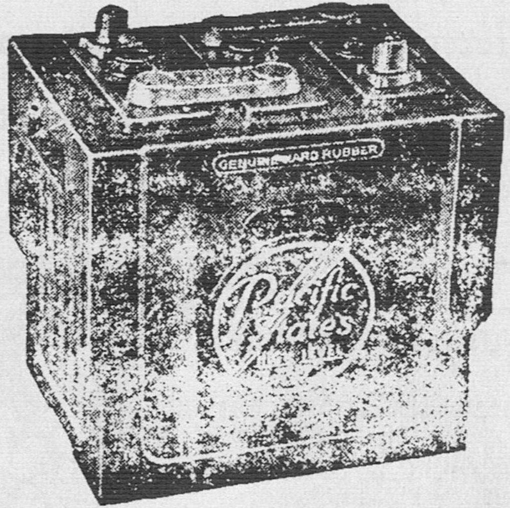
ระวัง! เวลานี้มีผู้แอบอ้างปลอมขึ้นจำหน่าย ทางที่ดีควรตรงไปที่ โอสถปิยมาสถาน ท้ายบ้าน ชลบุรี เพราะเปนสถานที่ปรุงและจำหน่ายเปนไม่มีปลอม.

๓

แบตเตอรี่ที่กอง รูปงาม ใช้ทน

ทัพบกเลือกใช้ ราคาถูก สต๊าดไว

ในราชการ ไฟสว่าง ๒ เท่า



คือแบตเตอรี่แปซิฟิกส์เตตส์ เปนแบตเตอรี่ชั้นเอกของอเมริกัน สร้างโดยช่างแบตเตอรี่ผู้มีความชำนาญมาหลายสิบปี ประกอบด้วยวิธีและส่วนผสมอย่างสูง ทำให้หม้อขนาดธรรมดามีกำลังไฟมากกว่า ๕๐– ๗๐ ./° มีผู้นิยมใช้ทั่วพระราชอาณาจักร์ บริษัทแอส-วี—บราเดอรี่ กรุงเทพ ฯ เปนเอเย่นต์ในสยาม รุ่งเรือง ชลบุรี เปนเอเย่นต์ในจังหวัดชลบุรี

๔

ห้างไวท์ เอ เวย์ เลดลอว์

เราเปนเอเย่นต์สินค้าต่าง ๆ ของซิมสันไอโอดิน

ซึ่งเปนผู้ประกอบยา, น้ำมัน, และเครื่องใช้อื่น ๆ อีกมาก

ยาน้ำซิมสัน สำหรับรับประทานฟอกโลหิต ราคาขวดละ ๒.๗๕ บาท แผ่นไอโอดินซ๊อกรองในรองเท้า กันเปนตาปลาและเท้าเจ็บ คู่ละ ๗๕ สตางค์ สบู่ถูตัวไอโอดิน ทำให้ผิวผุดผ่อง ระงับกลิ่นตัวและโรคผิวหนัง ก้อนละ ๕๐ สตางค์ สบู่โกนหนวดไอโอดิน เหมาะสำหรับใช้โกนหนวดมาก แท่งละ ๑ บาท ขี้ผึ้งไอโอดิน รักษาแผลแมลงกัด, ฝีและเจ็บปวดอย่างอื่น ๆ อีกมาก กะปุกละ ๑ บาท ๗๕ สตางค์ ไอโอดินล๊อกเก็ต สำหรับห้อยคอ กันหวัดได้ดีที่สุด อันละ ๑ บาท กระดาดชำระไอโอดิน เปนกระดาดฆ่าเชื้อโรคต่าง ๆ ม้วนละ ๔๕ สตางค์ เราเปนเอเย่นต์แต่ผู้เดียวในประเทศสยาม.

ห้างไวท์เอเวย์ ถนนเจริญกรุง พระนคร



(ง่วนเชิ่ง เอเย่นต์ในชลบุรี)

๕

ห้างพระจันทร์ โอสถ นางเลิ้ง พระนคร

วันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๙

คุณประชิด เจ้าของแป้ง 1.77 ทราบ

ด้วยความดีและความแพร่หลายของแป้ง ๑.๗๗ เวลานี้ได้เป็นแป้งที่นำสมัย ทุกวันนี้มีแป้งออกจำหน่ายอีกมาก ก็คงเป็นด้วยแป้ง ๑.๗๗ มีผู้นิยมมากนั่นเอง จึงถูกเลียนแบบ แต่อย่างไรก็ตาม ดิฉันเห็นว่าไม่มีแป้งใดมีสรรพคุณสูงเท่าแป้ง ๑.๗๗ ของคุณเลย ฉะนั้น ดิฉันจึงขอชมเชยคุณผู้ต้นคิดด้วยความจริงใจ.

โดยความนับถือ

สงัด คุปตัษเฐียร

๖

กำหนดการ

งานประจำปี จังหวัดชลบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๙

งานประจำปีจังหวัดชลบุรี กำหนด ๕ วัน ๕ คืน เริ่มตั้งแต่เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ ถึงเดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันศุกร์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ถึงวันอังคารที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

สถานที่

สถานที่สำหรับงาน ใช้สนามหญ้าระหว่างหน้าศาลากลางจังหวัดกับหน้าสโมสรคณะราษฎร ศาลาเทศบาลเมืองชลบุรี โรงเรียนสตรีประจำจังหวัด ตำบลบางปลาสร้อย.

ผู้ดำเนินงาน

ข้าราชการกรมการจังหวัดชลบุรี อาทิ ข้าหลวงประจำจังหวัด กรรมการสโมสรคณะราษฎรชลบุรี พนักงานเทศบาล พ่อค้า คหบดี ประชาชนจังหวัดชลบุรี.

๗

ไม่อยากเปนคนที่ล้าสมัย

ต้องไปที่ศิริอาภรณ์ มีช่างเย็บและตัดเสื้อกางเกงทรงสากล แบบข้าราชการ ทันสมัย มีแบบงาม ๆ สมทรงกะทัดรัด เหมาะแก่ประชาชนและข้าราชการเปนส่วนมาก กับเครื่องแบบยุวชนหมวกเก๋ ๆ ฝีมือปราณีตเรียบร้อย เชิญที่ร้านศิริอาภรณ์ ท้ายบ้าน ราคาถูก ได้ของดี.

รูปจะงามตามแบบศิลป ถ้าถ่ายรูปที่ร้าน **เอี้ยกวง** รับรองว่าน้ำยาคงทนถาวร ได้รับความยกย่องจากประชาชนและข้าราชการอีกเปนอันมาก ไป! พากันไปที่ร้านถ่ายรูปเอี้ยกวง ท้ายบ้าน ชลบุรีเปนงามเด็ด.

๘

วัตถุประสงค์

เพื่อเปนที่ระลึกถึงสันติภาพ และ ความสุขอันได้รับจากการกระทำของคณะราษฎร์ ซึ่งร่วมมือกันก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากราชาธิปไตยมาเปนการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ และได้ประสิทธิประสาทรัฐธรรมนูญให้แก่ชาวสยามทั้งปวง เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เปนการรักษาประเพณีที่ได้เคยดำเนินงานมาทุก ๆ ปี จนถึงปีนี้เปนปีที่ ๕ และเพื่อส่งเสริมความครึกครื้นรื่นเริง และส่งเสริมการเศรษฐกิจ และการอาชีพของราษฎร ข้อสุดท้ายก็คือ เพื่อชักนำและให้ความสดวกแก่ชาวต่างถิ่น ได้มีโอกาศมารู้จักและเที่ยวจังหวัดชลบุรี.

รายได้

เมื่อหักเหลือรายจ่ายแล้ว ให้แบ่งบำรุงสโมสร ๑๐./° นอกนั้นมอบให้เทศบาลเมืองชลบุรี สำหรับจัดการศึกษาประชาบาลโดยเฉพาะ และจัดเจ้าหน้าที่พิเศษในการชักชวนสละทุนทรัพย์ช่วยการสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ให้แก่กองทัพสยาม โดยไม่คิดหักรายจ่ายใด ๆ เลย.

๕

ไปด้วยกัน! ไปด้วยกัน ที่ โอสถาคาร

เวลานี้มหาชนนิยม แชมภูน้ำสระผม ได้ปรุงขึ้นตามแบบอเมริกัน กลิ่นหอม สระผมได้สดวก ไม่เปนอันตรายแก่หนังศีร์ษะ เปนที่นิยมแห่งสมาคมชั้นสูงโดยทั่วไป ราคาขวดละ ๘๐ สตางค์.

โฟรเซนบรแลนติน เปนครีมใส่ผม มีกลิ่นหอมผิดกว่า ของ ตาม ตลาด ที่ วาง ขาย กัน อยู่กลาดเกลื่อน ซ้ำยังมีสรรพคุณทำให้เย็นรากผมแลทำให้ผมหยักโศกเปนเงางาม มีคุณภาพสูง ราคาอับละ ๔๕ สตางค์.

ไมเซลลินสติ๊ก สำหรับสตรีที่รักความสุภาพ เพื่อใช้สีริมฝีปากของท่านจะงามเหมือนธรรมชาติ สีไม่แดงฉูดฉาดและไม่เปรอะเปรื้อน นิยมในหมู่สุภาพสตรีทั่ว ๆ ไป.

ราคาหลอดละ ๘๐ สตางค์

มีขายที่ โอสถาคาร ใต้มุมถนนสี่พระยา ถนนเจริญกรุง พระนคร

๑๐

งานประจำปีจังหวัดชลบุรี พ.ศ. ๒๔๗๙

มีอะไรบ้าง

๑. งิ้วชั้นที่ ๑ประชัน
๒. โขนชักรอก
๓. ละครนร่ำ
๔. มโนรา
๕. ระบำ_จำอวด_จ๊าสแบนด์
๖. ภาพยนต์
๗. การชกมวย
๘. การพนันประเภทสอง
๙. การออกร้าน
๑๐. การประกวดพืชน์ พรรณสัตว์ หัตถกรรมและศิลปกรรม
๑๑. มีการแสดงการเตะตะกร้อลอดบ่วง เตะโลดโผน และเตะท่าพลิกแพลงต่าง ๆ



เดี๋ยวนี้

"แอนตี้นิค" แพร่หลาย

ทุกมุมเมือง

งิ้ว

๑๒

ประชันกันในระหว่างคณะที่มีชื่อเสียงมาแล้วคือ

เล่าบ้วนนี้ กับ เง็กเล่าชุน

ขึ้นชื่อว่างิ้ว ดูออกจะเปนงานใหญ่โต เมื่อท่านฟังข่าวว่างิ้ว ที่ไหน ๆ ก็หางิ้วตรุษจีนก็ดูงิ้ว ดูกันจนเบื่อแล้วเบื่ออีก แต่ท่านทั้งหลาย ขอบอกว่า พอท่านโผล่เข้าประตูของงานเพียง ๒ - ๓ ก้าวก็จะร้องว่าโอ้โฮ! สักประเดี๋ยวก็จะตกใจและร้องว่า เอ๊ะ นั่นเสียงคนวิ่งเฮโลไปทำไมกัน ดูตื่นตระหนกตกใจ ตีกันรึ! เอ๊ะ! นั่นไฟไหม้โรงงิ้วรึ เปล่าเลย ไม่ต้องตกใจ นั่นคือ ศิลปและความสามารถของงิ้วสมัยนี้ ซึ่งท่านจะหาดูที่ไหนไม่ได้จริง ๆ แม้แต่ในพระนคร ท่านจะดูได้แต่ในงานนี้เท่านั้น ปีหนึ่งได้ดูครั้งเดียว.

๑๑

ขอแนะนำแพทย์แผนโบราณและประชาชน
ทั้งหลาย การใช้เครื่องยาต่าง ๆ ท่านควรใช้ที่
โอสถสภาเซ่งฮั้ว ที่มีรูปฤาษีเป็นเครื่องหมาย เพราะ
เป็นเครื่องยาที่ใหม่และดี ไม่สับปลับปนกับยาของเก่า
หายทั่วไป เพราะดีจริง ๆ จึงแนะนำท่านควรไปใช้ที่

โอสถสภาเซ่งฮั้ว

จำหน่ายเครื่องยาไทยพร้อมและเครื่องยาจีน จำหน่ายปลีกและส่งโดยราคาย่อมเยาว์
อยู่ตลาดกลาง เฉลียงตรอกต้นหนุ่นตรงข้ามโรงเหล็ก บางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี
นายกิมลั้ง เจ้าของแลผู้จัดการ

๑๔

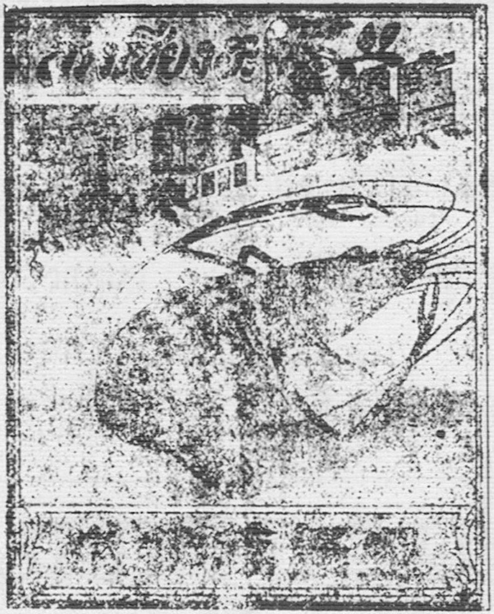
โขนชักรอก

ละครรำ

เรื่องโขนชักรอกกลางแปลง ซึ่งมีการเหาะเหิรเดินอากาศได้ อย่างของจริงนี้ ขอรับรองว่าไม่มีงานไหน ๆ กล้าทำได้ เช่นนี้ โขนและละครรำเปนศิลปชั้นเยี่ยมของไทย ซึ่งมีมาแต่โบราณกาล ซึ่ง นาน ๆ จะได้มีให้ดูสักครั้ง บางคนบ่นว่าโขนเปนของคนแก่ แต่ของดีชนิดนี้ สาว ๆก็ดูได้ ผู้ใหญ่ก็ดูดี ถ้าท่านไม่ไปดูโขนในงานนี้แล้ว จะรู้สึกเสียใจ.

๑๕

เชิญใช้น้ำปลาทั่งซังฮะ



ท่านควรใช้น้ำปลา
โลกและตรากุ้งของยี่ห้อ
ได้ปรุงขึ้นโดยถูกต้อง
ชาหวานหอม ใช้ปรุงอา
ชนิด ถ้าท่านใช้น้ำปลา
ของท่าน ท่านจะลืม
ฉนั้นขอให้เปนหน้าที่รส
ทั่งซังฮะเชิญท่านทดลอง
เคยใช้ แล้วท่านจะลืมน้ำ

ตราสิงโตเหยียบลูก
ทั่งซังฮะ จังหวัดชลบุรี
ตามหลักอนามัย มีรสโอ
หารให้มีรสดียิ่งขึ้นทุก
ยี่ห้อทั่งซังฮะปรุงอาหาร
น้ำปลาของยี่ห้ออื่นทันที
อาหารด้วยการใช้น้ำปลา
ใช้เสีย สำหรับผู้ที่ยังไม่
ปลายี่ห้ออื่นอย่างแน่นอน

โปรดเรียกแต่น้ำปลาของยี่ห้อทั่งซังฮะเท่านั้น เปนเชื่อใจได้เด็ด

๑๖

มโนรา

มโนราเปนการมหรศพชนิดหนึ่ง ซึ่งเปนที่นิยมกันทางภาคใต้ของประเทศสยาม เช่นทางจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี บ้านดอน หลังสวน ภูเก็จ เปนต้น การที่คณะกรรมการได้ใช้ความพยายามจัดหามาแสดงในงานนี้ ก็โดยที่เห็นว่าเปนของแปลกที่พวกเราน้อยคนนักที่จะได้เคยเห็นการมหรศพชนิดนี้.

เสียงกลอง เสียงตะโกน ตลอดจนเสียงที่ร้องรำทำเพลง จะทำให้ท่านใจลอย คล้ายกับว่าท่านได้ย่างเหยียบเข้าไปในแดนเมืองต้าปรือนั้นแล.

๑๗

รุ่งนำ = ยาอายุวัฒน์

อายุท่านจะยืนไปอีกนาน เมื่อได้ไปชมนางงามสตรีวัฒนา พวกไป ศิลปิน ออกมาเต้น-ร้อง-รำ ตลอดยาตราแบบแผนบรรเลงอย่างดีเหนือมนุษย์อยู่เนืองๆ หน้า ท่านจะเพลิดเพลิน จิตใจจะลอย เสมือนหนึ่งว่าได้ขึ้นสวรรค์ไปใน แดนสตรีวัฒนาคดีวงศ์.

[illegible]

และอีก ๓ นาน ไม่ ๒ ท่านจะต้องไม่ยอมให้ยิ่งใหญ่ ฟังข่าวต่อไป

ของแต่งงานของท่านเรื่องแปลกต่อไป.

๑๘

源發酒行代理王家色酒凡有酒
字者皆可代售發兌並代理暹羅
啤酒公司出品各色啤酒兼火柴
又代理磊父子汽水公司各件汽
水又代理鄒世昌追風酒
住址萬佛歲嗟叻

เชิญตัดผมที่ร้าน

บำรุงเกษากิจ

นายต่วนศรีบำรุง ตลาดพระคลัง เปน ผู้ ชำ นาญ การ ตัด ผมฝีมือเยี่ยม ได้รับความยกย่อง จาก ท่าน ข้า ราช การและพ่อค้าประชาชนเปนส่วนมาก ทั้ง มี่ เครื่อง มือเครื่อง ใช้ สอาด ถูก อนามัย.

การ ชก มวย

มีฉะเพาะกลางวัน เริ่มแต่เวลา ๑๕.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น. ทุก ๆ วัน

นักมวยปีนี้ ได้คัดเลือกเอาแต่คณะที่มีชื่อเสียงทั้งสิ้น การเรียกนักมวย มิได้เรียกแต่คณะต่าง ๆ ในพระนครเท่านั้น ยังได้เรียกตามจังหวัดต่าง ๆ อีกเปนอันมาก เปนต้นว่า จังหวัดระยอง ลพบุรี โคราช.

อนึ่ง รายได้ในการจัดสนามมวยนี้ เมื่อหักรายจ่ายแล้ว จะมอบให้เพื่อสร้างสนามกิฬาสำหรับเด็กและสร้างโรงเรียนประชาบาลโดยฉะเพาะ.

โปรแกรมมวยมีแจกทุกวัน โปรดเรียกตรวจดู

๒๐

การพนัน

นาน ๆ ท่านจะได้มีโอกาศเล่นการพนันโดยเปิดเผยสักครั้ง ถ้าท่านพลาด จะเสียใจ

บิงโก

ตกเบ็ด

โยนห่วง

ยิงเป้า

ปาหน้า

วิ่งวัวคน

เชิญ เชิญ เชิญ ฉะเพาะวันอาทิตย์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ เริ่มแต่เวลาเช้า

๒๑

การออกร้าน

ร้านอำเภอต่าง ๆ ในปีนี้คณะกรมการจังหวัดได้มีคำสั่งถึงคณะกรมการอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนี้ ให้จัดการออกร้านโดยนำสินค้าพื้นเมืองออกมาแสดง เพื่อประกวดชิงรางวัล ทั้งนี้ เพื่อเปนการเผยแพร่สินค้าและศิลปของพลเมืองและชักชวนให้ราษฎรมีความรู้สึกและสนใจในการอาชีพยิ่งขึ้น ฉนั้น ในปีนี้การตบแต่งร้าน จะเพิ่มความงดงามและครึกครื้นกว่าปีที่แล้วมา.

ร้านอื่น ๆ มีร้านสมาชิกสภาจังหวัด ร้านแผนกเกษตร ร้านแผนกสรรพสามิตร ร้านของสโมสร ร้านของเรือนจำและร้านของพ่อค้า ประชาชนอีกเปนจำนวนมาก.

๒๒

การประกวด

พืชน์พรรณและสัตว์ การอุตสาหะกรรม

การหัตถกรรม และศิลปกรรม

ทั้งนี้เปนนโยบายของรัฐบาล ในอันที่จะบำรุงส่งเสริมการอาชีพของพลเมือง ในการเลี้ยงสัตว์และปสุสัตว์ ปลูกพืชน์ผลไม้ การทำสินค้า การฝีมือ การแสดงฝีมือในทางวิจิตรกรรม ฯลฯ โดยมอบเงินให้จัดการจ่ายให้แก่ตัวบุคคลผู้ประกอบการอาชีพเปนเยี่ยมกว่าผู้อื่น ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ทางแผนกที่ดินและโลหะกิจเปนผู้ดำเนินงาน

๒๓

กองบรรเทาทุกข์

ถ้าท่านป่วย รีบตรงไปยังร้านสาธารณสุข

งานประจำปีจังหวัดชลบุรีปีนี้ นับว่าเปนงานใหญ่ ประชาชนที่พากันไปชมงานเปนจำนวนมาก คงประสพโรคภัยไข้เจ็บหรือเหตุอันตรายใด ๆ ขึ้นโดยปัจจุบันทันด่วนได้ ในข้อนี้ คณะกรรมการได้คำนึงและเปนห่วงถึงอยู่มาก จึงได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่กองบรรเทาทุกข์ขึ้น โดยพร้อมที่จะช่วยท่านอยู่เสมอ.

เพราะฉนั้นในการเที่ยวงาน ขอเชิญเที่ยวให้สนุกเพลิดเพลิน ไม่ต้องวิตกถึงการป่วยเจ็บอันอาจเกิดขึ้นแก่ท่านโดยปัจจุบันนั้นเลย.

๒๔

การบริหาร

ได้แบ่งแยกออกเปนกอง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบตามกองที่ระบุไว้คือ

๑. กองอำนวยการ ๒. กองโฆษณา ๓. กองก่อสร้าง ๔. กองมหรศพ ๕. กองประกวดพืชน์พรรณสัตว์ การอุตสาหะกรรม หัตถกรรมและศิลปกรรม ๖. กองการพะนัน ๗. กองการเงิน ๘. กองจำหน่ายบัตร์ ๙. กองสาธารณสุข ๑๐.กองรักษาาารณ์ ๑๑.กองการรางวัล ๑๒. กองคมนาคม ๑๓. กองต้อนรับ ๑๔. กองโคมไฟและประดับประดา ๑๕. กองกำกับตั๋ว ๑๖. กองรับเงินสมทบทุนบำรุงทหาร

๑ กองอำนวยการ

มีหน้าที่อำนวยการทั่วไป ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และหัวหน้ากองต่าง ๆ มีรายนามกรรมการดังต่อไปนี้ :

๑ พระศรีนครคาม ประธานกรรมการ ๒ พระราชเศรษฐี รองประธาน ๓ หลวงอัชฌาคดี

๒๕

๔ พระยาศรีมหาเกษตร ๕ พระนิติธรรมปกรณ์ ๖ หลวงบำรุงราชนิยม ๗ หลวงธำรงธุระราษฎร์ ๘ หลวงชำนิจารกิจ ๙ นายผ่อน ทองเจิม กรรมการ ๑๐ หลวงวินิจสาลี เลขานุการ ๑๑ นายหวล ยาโตรปะมา ๑๒ นายอัมพณ โพธิหน่อทอง ผู้ช่วยเลขานุการ.

๒ กองโฆษณา

มีหน้าที่ทำการโฆษณาเผยแพร่งานนี้ให้แพร่หลาย โดยทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ใบปลิว โปสเตอร์ เครื่องขยายเสียง ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดและต่างจังหวัดทุก ๆ จังหวัดได้ทราบทั่วกัน มีรายนามดังนี้

๑ นายแสวง เนตรคเวสนะ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายเกื้อ สุวณิชย์ ๓ นายจรัล หิรัญรัตน์ ๔ นายสุ้นซ้อง สิงคาลวณิช ๕ นายง่วนฮอก เจ็งสุขสวัสดิ์ ๖ นายอำเภอทุกอำเภอแต่ปลัดกิ่ง ๗ สมาชิกสภาจังหวัดทุกตำบล ๘ นายเชย สุคธรรมา ๙ นายชารี บุษผเวส กรรมการ ๑๐ นายจำ ชูชมกลิ่น เลขานุการ ๑๑ นายโป๊ จิตต์บรรจง ผู้ช่วยเลขานุการ.

๒๖

๓ กองการก่อสร้าง

มีหน้าที่ทำแผนผัง โครงการณ์ปลูกสร้างโรงมหรศพ ร้านการพะนัน ร้านขายของ
และสถานที่ต่าง ๆ และซ่อมสถานที่ชำรุดในระหว่างงาน
ตลอดจนทำรั้วกั้นบริเวณงาน มีรายนามดังนี้

๑ หลวงวินิจสาลี กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายสมพงษ์ ปาลกวงษ์ ณอยุธยา ๓ นายแป๊ะต่ง กาลวันตวานิช ๔ นายเบี้ยว ศรีไตรย ๕ นายชั้น รูเชื้อ ๖ นายใหม่ สังขบาล กรรมการ ๗ นายจะนัย วารียะกุล เลขานุการ.

๔ กองมหรศพ

มีหน้าที่จัดมหรศพมาแสดง แลควบคุมกำหนดเวลาเล่นและเลิก
ทั้งอำนวยความสดวกในการนี้ตลอดงาน มีรายนามดังนี้

๑ พระธุระภาคพิบูลย์ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ ขุนเดชสุภารักษ์ ๓ ขุนสุริยนพาหนะ

๔ นายบั่น นาคถาวร ๕ นายสาย สุทธิโพธิ ๖ นายอากรจึ้นหลี กังสดาร ๗ นายไล่เจี๋ยง แซ่ทั่ง ๘ นายกวงไซ แซ่โอ๊ว ๙ นายเท่งเล้ง ๑๐ นายปุย ๑๑ นายหอย ฮงหยู ๑๒ นายเป๊กเซี้ยง ๑๓ นายซังเคย กรรมการ ๑๔ นายสายบัว ภัทรมูล เลขานุการ.

๕ กองประกวดหัตถกรรม อุตสาหกรรม ฯ

มีหน้าที่ชักชวนให้พลเมืองนำสิ่งของมาประกวด และวางหลักเกณฑ์ในการประกวด ควบคุมสิ่งของที่นำมาประกวด มีรายนามดังนี้

๑ หลวงวินิจสาลี่ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ ขุนไตรกิตยานุกูล ๓ นายอำเภอทุกอำเภอแลปลัดกิ่ง ๔ สมาชิกสภาจังหวัดทุกตำบล ๕ นายแหลม ใจมั่น กรรมการ ๖ นายเต๊ก วาสะศิริ เลขานุการ ๗ นายขาบ จุลศิริ ๘ นายหุ่น สุจริตวงษ์ ๙ นายผิ่ง สุนทรสุข ๑๐ นายสี่ มีทรัพย์หลาก ๑๑ นายเล็ก เสตะสุนทร ๑๒ นายจรัส นวลประเสริฐ ผู้ช่วย.

๖ กองการพะนัน

มีหน้าที่จัดการติดต่อกับผู้ขออนุญาต ทำความตกลงค่าเช่าร้าน และให้ความสดวกเรียบร้อยทุกอย่าง มีรายนามดังนี้

ก. แผนกตกเบ็ด บิงโก โยนห่วง ยิงเป้า

๑ นายผ่อน ทองเจิม กรรมการหัวหน้ากอง ๒ หลวงอัชฌาคดี ๓ นายสรอย จันทกิระ ๔ นายสาย ศีลอาภรณ์ กรรมการ ๕ นายอารี บุปผเวส เลขานุการ ๖. นายเชิ่ง จินตเศรณี ผู้ช่วยเลขานุการ.

ข. แผนกชกมวย

๑ นายแสวง เนตรคเวสนะ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายเกี้ย สุวณิชย์ ๓ นายสายบัว ภัทรมูล ๔ นายสง่า วิชพันธ์ ๕ ร.ต.ท. เสนาะ วงษ์ชอุ่ม ๖ ร.ต.ท. สังเวียน ทองนพ ๗ ว่าที่ ร.ต.ต. หมื่นศรี ฯ กรรมการ.

๒๔

๗ กองการเงิน

มีหน้าที่พิจารณาหารายได้ให้แก่งาน อันจะมีขึ้นด้วยประการใด ๆ มีการเก็บค่าเช่าร้านขายของและการพะนัน รับเงินค่าขายตั๋วผ่านประตูทุกชั้น และทำบัญชีการเงิน รับและรักษาเงิน ตั้งเจ้าหน้าที่เก็บเงินค่าเช่าร้าน ค่าเช่าที่ตลอดทุกแห่ง มีรายนามดังนี้

๑ หลวงนรินทร์สมบัติ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ ขุนรัตนทารส ๓ นายจีนเหลียง มุคตามระ ๔ นายสรอย จันทถิระ ๕ นายเฮง สุขสมัค กรรมการ ๖ นายสวง จาตะกวร เลขานุการ ๗ นายฮั้ว พุฒศรี ผู้ช่วยเลขานุการ.

๘ กองจำหน่ายบัตร์

มีหน้าที่รับบัตร์ผ่านประตูจากกองการเงินไปจำหน่าย ภายในและภายนอกทุกแห่ง เว้นสนามมวย รวบรวมจำนวนเงินและทำบัญชีให้ถูกต้องกับบัตร์ที่จำหน่าย แล้วมอบกับกองการเงินเพื่อเก็บรักษา มีรายนามดังนี้

๑ นายสุวรรณ นุรักษ์เข กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายสำฤทธิ นาครสุต ๓ นายอั้น อัณณวนาวิน ๔ นายสม้าย เนาวรัตน์ ๕ หมื่นสโมสร ฯ ๖ ขุนสุทธิสารสมบัติ ๗ ขุนลิขิตอักษรสอาด ๘ นายเสงี่ยม วรทัต กรรมการ ๙ นายอุ่น อินไชย เลขานุการ.

๙ กองสาธารณสุข

มีหน้าที่จัดตั้งร้านสาธารณสุขและปัจจุบันพยาบาล และจัดรักษาความสอาดทั่ว ๆ ไป ตลอดบริเวณงาน มีรายนามดังนี้

๑ ขุนอินทร์วราคม กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายสง่า วิชพันธ์ ๓ ขุนนนทเวชนรานุบาล ๔ นางเพิ่ม อุ่นอารี ๕ นายทองสุก ชำนาญชานันท์ กรรมการ ๖ นายถออ กองโส๊ภี เลขานุการ.

๑๐ กองรักษาการณ์

มีหน้าที่รักษาการณ์ในบริเวณงาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย มีรายนามดังนี้

๑ หลวงชำนิจารกิจ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ ร.ต.ท. สังเวียน ทองนพ ๓ ร.ต.ท. เสนาะ วงษ์ชยุ่ม ๔ ว่าที่ร.ต.ต. หมื่นศรี ๆ ๕ จ.ต. จรูญ จุฑะกานนท์ กรรมการ.

๑๑ กองรางวัลการประกวด

มีหน้าที่หาของรางวัล และพิจารณาแบ่งรางวัลการประกวดต่าง ๆ มีรายนามดังนี้

๑ ขุนไตรกิตยานุกูล ประธานกรรมการ ๒ หลวงบำรุงราชนิยม ๓ พระราชเศรษฐี ๔ หลวงวินิจสาลี ๕ นางสาวอุ่น ศิรัตนะ ๖ นางเล็กไน้ จุดศิริ ๗ นายใช้ สุวรรณพฤฒิ ๘ นายเอี่ยม อรุณินท์ ๙ นายกวงไซ แซ่โอ๊ว ๑๐ นายกิมไซ อูนากูล กรรมการ ๑๑ นายเต็ก วาสะศิริ เลขานุการ.

๑๒ กองการคมนาคม

มีหน้าที่ช่วยเหลือให้ความสดวกแก่ผู้ที่จะมาในงาน และอำนวยความสดวกติดต่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ร้องขอในเรื่องการเดินทาง มีรายนามดังนี้

๓๒

๑ หลวงชำนิจารกิจ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ ร.อ. คล้อย มหาสุคนธ์ ร.น. ๓ หลวงบำรุงราชนิยม ๔ นายอากรจีนหลี กังสดาร ๕ นายหอย แซ่เอี๊ยว ๖ นายกุ้ย ถ่งหลี ๗ นายง่วนฮอก เจ็งสุขสวัสดิ์ ๘ นายกิมเต๋ง อุนากูล กรรมการ ๙ ส.ต.ต. เช็ง เลขานุการ.

๑๓ กองต้อนรับ

มีหน้าที่เชื้อเชิญต้อนรับบุคคลซึ่งเปนแขกมาในงาน และอำนวยความสดวกให้ตามสมควร มีรายนามต่อไปนี้.

๑ พระราชเศรษฐี กรรมการหัวหน้ากอง ๒ หลวงบำรุงราชนิยม ๓ นายใช้ สุวรรณพฤฒิ์ ๔ นายเอี่ยม อรุณินท์ ๕ ขุนไตรกิตยานุกูล ๖ นายปลั่ง วุฒิศิลป ๗ นายกิมเต๋ง วิวัฒน์วานิช ๘ หลวงอัชฌาคดี ๙ หลวงธำรงธุระราษฎร์ ๑๐ หลวงประจนปัจจนึก ๑๑ หลวงชำนิจารกิจ ๑๒ หลวงชลธารธุรารักษ์ กรรมการ.

๑๔ กองโคมไฟ

๓๓

มีหน้าที่ติดไฟฟ้าในบริเวณงานทั่ว ๆ ไป ตลอดจนตบแต่ง
ประดับประดาสถานที่ต่าง ๆ มีรายนามดังนี้

๑ นายสุ้นใช้ คัมภีรญาณ กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายศิริ จิตระพรหมา ๓ นายอุ้ย วรศิริ ๔ นายวิสิษฐ์ ๕ นายบุญธรรม พรหมสาขา กรรมการ.

๑๕ กองกำกับการตรวจตั๋วผ่านประตู

มีหน้าที่กำกับการตรวจตั๋วผ่านประตูทุกแห่ง ตลอดจนหน้าโรงมหรศพ มีรายนามดังนี้

๑ ร.อ.ขุนวิระโยธินร.น. กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายดาบเปรม ๓ ขุนสาธิตคดี ๔ นายทองใบ เนียมสมบุญ ๕ นายเสงี่ยม วุฒิไวย ๖ นายแป๊ะต่ง กาลวันตวานิช ๗ นายสุ้นใช้ คัมภีรญาณ ๘ นายสุ้นบึ้น สืบสงวน ๙ นายกิม เตระยานนท์ ๑๐ นายสรอย จันทกิระ ๑๑ นายจำนงค์ จันทกิระ ๑๒ นายกิมฮ้อ สุนทรส ๑๓ นายโป วีระพงศ์ ๑๔ นายเช็งซิน ใช้ ฮวดเจริญ ๑๕ นายกิมถ่ง เตียวสกุล ๑๖ นายจีนหยู แซ่อึ้ง ๑๗ นายเชื้อ วงษ์สวัสดิ์ ๑๘ สมาชิกสภาจังหวัดทุกคน กรรมการ.

๓๔

กองฉีกตั๋วผ่านประตู

๑ นายผ่อน ทองเจิม กรรมการหัวหน้ากอง ๒ นายสวัสดิ์ วิรัตนา กรรมการ กับแรก ยามตามสมควร.

๑๖ กองรับเงินสมทบทุนบำรุงการทหาร

ร.อ. กถ้อย มหาสุคนธ์ ร.น. กรรมการหัวหน้ากอง กับผู้ช่วยอีกสองนาย.

โอกาศสำหรับนักท่องเที่ยว

สำหรับผู้อยู่ต่างจังหวัด นอกจากจะได้ชมงานอันมโหฬารนี้แล้ว ยังจะได้มีโอกาศไปตากอากาศและชมวิวอันงดงามของจังหวัดชลบุรีอีก โดยคณะกรรมการได้จัดเจ้าหน้าที่แผนกต้อนรับไว้เปนพิเศษ ผู้ใดประสงค์จะให้ช่วยเหลือและอำนวยความสดวกประการใด โปรดติดต่อกับเจ้าหน้าที่กองต้อนรับ สถานที่ ๆ จะเที่ยวคือ ๑ เที่ยวบ่อน้ำร้อน โดยทางถนนตัดใหม่รถยนต์ไปมา

สะดวก ๒ ศรีราชา ๓ สัตหีบ ๔ อ่างศิลา ๕ เขาพระบาทบางพระ ๖ เขาพระบาทบางทราย ๗ เกาะสีชัง ๘ เขาสามมุข ๙ ดูการทำโป๊ะจับปลา.

สำหรับผู้อยู่ต่างจังหวัด

ทางเรือ การเดินทางจากท่าราชวงษ์โดยเรือเมล์ ฤดูนี้คลื่นลมสงบ ค่าโดยสารคนละ ๑ บาทเท่านั้น มีเรือออกจากกรุงเทพ ฯ ทุกวัน ทางบก โดยรถไฟสายแปดริ้ว ต่อรถยนต์ถึงชลบุรี ทางนี้สดวก ถนนโรยหินเรียบร้อย ค่าโดยสารถูกลงกว่าเก่าอีกมาก.

เพื่อความปลอดภัยขณะเที่ยวงาน โปรดอย่าแต่งประดับประดาเครื่องอาภรณ์อันมีค่า เพราะมีผู้คนพลุกพล่านเบียดเสียดกันหนาแน่น เกรงว่าจะตกหล่นขาดหายเสียในขณะที่ท่านกำลังเพลิดเพลิน.

สำหรับพ่อค้า ผู้ใดจะทำการโฆษณาสินค้า ด้วยทางกระจายเสียงหรือปิดประกาศโปสเตอร์โฆษณาสินค้าในงานนี้ โปรดทำความตกลงกับกองโฆษณา ที่ศาลากลางจังหวัดชลบุรี จะ

๓๖

ได้รับความสดวกทุกประการ.

กองโฆษณางานประจำปีจังหวัดชลบุรี พ.ศ. ๒๔๗๙

นายจรัล หิรัญรัตน์ นายโป๊ จิตต์บรรจง

ผู้จัดการพิมพ์โฆษณา โดยรับอนุมัติจากคณะกรรมการ

ศาลากลางจังหวัดชลบุรี

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๙

นายสุ้นซ้อง ศิงคาลวณิช ผู้พิมพ์โฆษณา โรงพิมพ์สำราญพานิช จังหวัดชลบุรี


ยาชูกุมาร
เด็กกินแก้ตับซุด อัก
เสบช้ำบวม เกิดแต่
พลัดตกหกล้ม กระ
แทกกระเทือนทราบ
ได้คือตัวหลังศีรษะ-
ร้อนคล้ายเป็นไข้หาย-
ใจยอกอก ปากแห้ง-
แดง กระหายน้ำ อุจ-
จาระปัสสาวะไม่ปกติ
เป็นมูกเลือด บำรุง-
ธาตุ เจริญอาหาร ขวด
ละ ๑ บาท ถ้าอุจจาระ
ผูก จงใช้ยาปราบทรวง
เด็กขวดละ ๑ บาท
ห้างพระจันทรโอสถ
สี่แยกโรงเรียนนายร้อย พระนคร
ร้านอุนเกุลพานิช จังหวัดชลบุรี เปนเอเย่นต์


อหิวาต์!
กฤษณากลั่น
แก้อหิวาต์ ลงท้อง ปวดท้อง
กฤษณากลั่นขนานแท้และดั้งเดิม คือ ขนานที่พระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๖ ทรง แนะนำให้ใช้นั้นต้อง ตรากิเลน ของ ห้าง เต๊กเฮงหยู ไม่ใช่ตราอื่น
เต๊กเฮงหยู



โรงเรียนชลกันยานุกูล พ.ศ.๒๔๘๔



โรงเรียนชลราษฎรอำรุง พ.ศ.๒๔๘๔

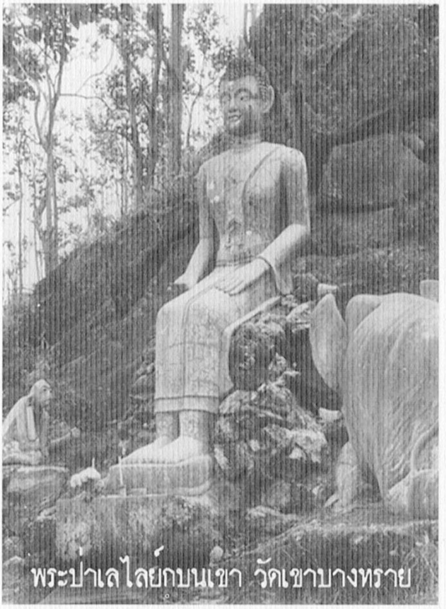


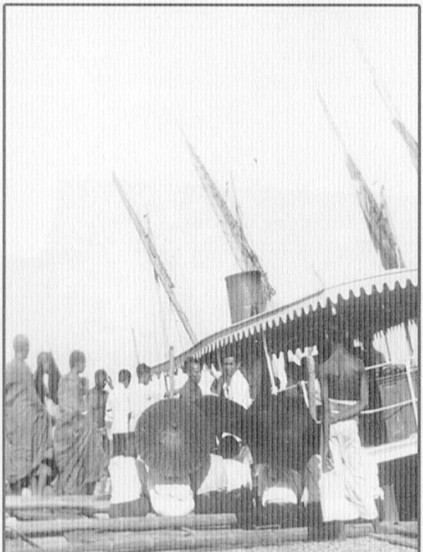
โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" พ.ศ.๒๔๗๘

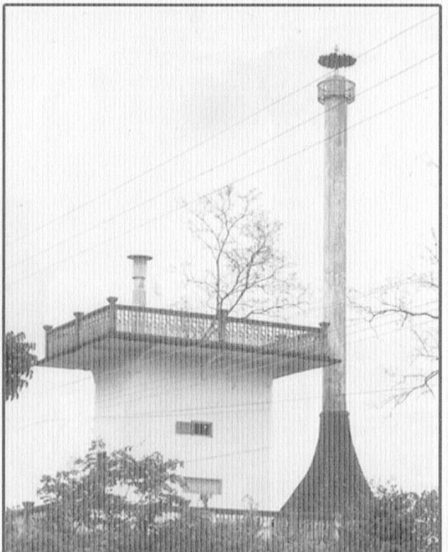


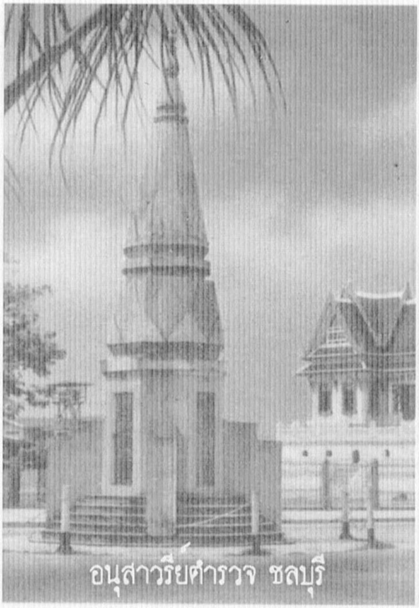
โรงเรียนอุดมพิทยากร วัดกำแพง พ.ศ.๒๔๕๓


พระมงคลนิมิตต์ วัดธรรมนิมิตต์

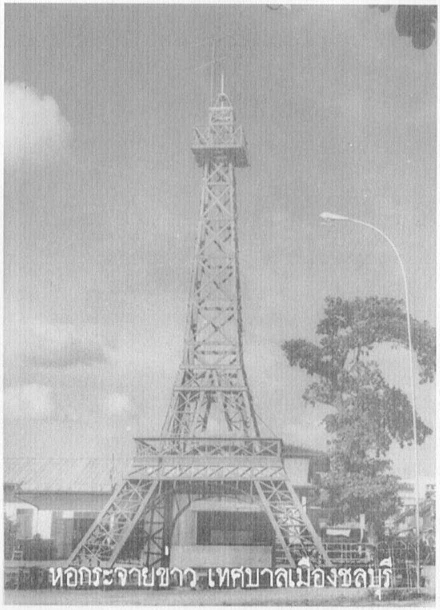

พระป่าเลไลย์กบนเขา วัดเขาบางทราย


ท่าเทียบเรือกลไฟ วัดเขาบางทราย


กระโจมไฟ วัดเขาบางทราย



อนุสาวรีย์ตำรวจ ชลบุรี



หอกระจายข่าว เทศบาลเมืองชลบุรี



หอนาฬิกา โรงภาพยนต์นภาสวัสดิ์ (เฉลิมไทยชลบุรี)


ศาลจังหวัดชลบุรี ร.ศ.๑๒๙ (พ.ศ.๒๔๕๓)


โรงพยาบาลสมเด็จ ณ ศรีราชา
สภากาชาดไทย


เกาะลอย ศรีราชา ชลบุรี

บรรณานุกรม

จรัล หิรัญรัตน์ ฯลฯ เชิญเที่ยวงานประจำปีจังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๔๗๙ ชลบุรี โรงพิมพ์สำราญพานิช

มานิต วัลลิโภดม พนัสบดี — กาลา กรุงเทพ เมืองโบราณ วารสาร ๒๕๒๒

ศรีศักร วัลลิโภดม ร่องรอยของชุมชนโบราณที่ลุ่มน้ำพานทอง กรุงเทพ เมืองโบราณ วารสาร ๒๕๒๒

น. ณ ปากน้ำ ศิลปแห่งเมืองศรีพโลที่ชลบุรี กรุงเทพ เมืองโบราณ วารสาร ๒๕๒๒

พรชัย สุจิตต์, ดำรงค์เกียรติ นกสกุล โคกพนมดี กรุงเทพ เมืองโบราณ วารสาร ๒๕๒๒

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร นิทานเมืองศรีพโล กรุงเทพ เมืองโบราณ วารสาร ๒๕๒๒

ปรีดา ศรีชลาลัย ชลบุรีภาคต้น ศิลปากร กรม กรุงเทพ โรงพิมพ์มหามุฏราชวิทยาลัย ๒๔๘๔

ปรีดา ศรีชลาลัย ชลบุรีโดยสังเขป ศิลปากร กรม กรุงเทพ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๘๔

อธึก สวัสดีมงคล เรื่องเมืองชล ยุวพุทธิกสมาคมชลบุรี โรงพิมพ์ บริษัทประชาชน จำกัด ๒๕๔๑

สุบิน สืบสงวน ที่ระลึก ๘๐ ปี สุบิน สืบสงวน กรุงเทพ โรงพิมพ์ตรีรณสาร ๒๕๑๘

รวมเรื่อง "เมืองชล"

แผนที่แสดงแหล่งที่ตั้งเมืองโบราณ
จังหวัดชลบุรี



รวมเรื่อง "เมืองชล" ชลบุรีในอดีต